

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Andres Juhkam

**VÕLGNIKU JA VÕLAUSALDAJATE HUVIDE KAITSE SANEERMISKAVA
ESITAMISEL JA KOOSTAMISEL**

Magistritöö

Juhendajad emeriitprofessor Paul Varul

dotsent Andres Vutt

Tartu

2016

SISSEJUHATUS	3
1. SANEERIMISKAVA ESITAMINE	9
1.1. Saneerimiskava esitamise õigus.....	9
1.2. Konkureeriva saneerimiskava esitamine.....	20
1.3. Ekspertarvamuse esitamine koos saneerimiskavaga.....	23
2. SANEERIMISABINÕUD JA SANEERIMISMENETLUSE KESTUS	
SANEERIMISKAVAS.....	27
2.1. Saneerimisabinõude ja nende eesmärgipärasuse avaldamine	27
2.2. Saneerimismenetluse kestus.....	33
3. NÕUETE ÜMBERKIJUNDAMINE SANEERIMISKAVAS	37
3.1. Nõuete ümberkujundamise põhimõtted	37
3.2. Nõuete ümberkujundamise viisid	45
3.3. Nõuete ümberkujundamata jätmise	52
4. VÕLAUSALDAJATE RÜHMAD MOODUSTAMINE SANEERIMISKAVAS	56
4.1. Võlausaldajate rühmade moodustamise vajalikkus	56
4.2. Erinevad võlausaldajate rühmad	62
4.2.1. Pandipidajad ja teised eesõigusnõudega võlausaldajad	62
4.2.2. Sarnasteste õigustega võlausaldajad erinevates võlausaldajate rühmades.....	65
KOKKUVÕTE	72
SUMMARY	76
KASUTATUD ALLIKAD	82
Kirjandus.....	82
Normatiivaktid	86
Kohtupraktika	87
Muud allikad	87
Kasutatud lühendid	89

SISSEJUHATUS

Alates 2008. aasta lõpust reguleerib saneerimisseadus¹ (SanS) Eestis uudse maksejõuetusmenetluse liigina makseraskustesse sattunud ettevõtjate päästmist. Varem reguleeris ettevõtjate päästmise võimalust vaid pankrotiseadus² (PankrS), mis näeb ette võlgniku tervendamise ja kompromissi tegemise võlgniku ja võlausaldajate vahel. Praktikas kasutati kompromissi instituuti peamiselt selle hiliseks jäämise tõttu vähesel määral, kuna ettevõtja oli üldjuhul selleks ajaks maksejõuetu. Eesti vajab kiirelt ja kuluefektiivset läbiviidavat saneerimismenetlust hiljemalt ettevõtjat ähvardava maksejõuetuse staadiumis. Erialakirjanduses on tõdetud, et saneerimise võimalusi tuleks reguleerida enne pankrotimenetlust, mille peamiseks eesmärgiks on ettevõtja likvideerimine.³

Seni ei ole saneerimismenetlus Eestis olnud sedavõrd edukas kui ettevõtja-sõbralikuks peetav USA maksejõuetusmenetlus või ka saneerimismenetlused Skandinaavias. On üldteada, et algatatud saneerimismenetlustest jõutakse saneerimiskava kinnitamiseni kohtus vähestel juhtudel⁴ ning vaid üksikud saneerimismenetlused on jõudnud saneerimismenetluse lõppemiseni seoses saneerimiskava täitmisega. Võrdluseks USA pankrotiseaduse 11. peatüki kaasustega oli saneerimiskava kinnitamise määr näiteks 2002. aastal 33%⁵, kusjuures 72% saneerimiskavadest kinnitati kohtus.⁶ Empiirilised uurimused on leidnud, et saneerimismenetluse vähese tulemuslikkuse peamisteks põhjusteks on Eestis olnud saneerimismenetluse algatamise eelduste äralangemine (SanS § 39 lg 2 p 7), saneerimiskava tähtpäevaks esitamata jätmine (SanS § 39 lg 2 p 9), saneerimiskava kinnitamata jätmine (SanS § 39 lg 2 p 3) ja saneerimiskava tühistamine ettevõtja pankroti väljakuulutamisel (SanS § 51

¹ Saneerimisseadus. 04.12.2008. - RT I 2008, 53, 296; RT I, 09.05.2014, 18.

² Pankrotiseadus. 22.01.2003. – RT I 2003, 17, 95; RT I, 30.12.2015, 34.

³ A. Kasak. Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest kõrvalekaldumine pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2010, lk 10.

⁴ Hilisemaid andmeid ei ole autoril kasutada, kuid Riigikantselei tellitud uuringu kohaselt esitati kuni 2011. aasta lõpuni kohtutesse 153 saneerimisavaldust, millest algatati saneerimismenetlus 68% juhtudel ning saneerimiskava kinnitati 13% juhtudel. Maksejõuetuse menetluse tõhususe uuring. PricewaterhouseCoopers Advisors, 2013, lk 37-38. Arvutivõrgus: http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/maksejõuetuse_menetlemise_tohususe_uuring_0.pdf (12.03.2016).

⁵ Hilisemad andmed magistritöö autoril puuduvad kuid tõenäoliselt ei ole saneerimiskava kinnitamise määr USA-s 10 aastat hiljem oluliselt madalam.

⁶ E. Warren, J. L. Westbrook. The Success of Chapter 11: A Challenge to the Critics. Michigan Law Review. Vol 107, No 4, Feb 2009, p 616.

lg 1 p 7).⁷

Käesolevas magistritöös käsitletakse saneerimismenetluse edukust kui maksejõuetute ettevõtjate väljaselekteerimist, mille puhul saneerimiskava kinnitamiseni ei tohiks jõuda ja saneerimiskõlblike ettevõtjate puhul saneerimiskava kinnitamist ja selle täitmist. Nimetatud käsitlust on pooldanud E. Warren ja J. L. Westbrook.⁸ Nii võlausaldajatele kui ka majanduse kui terviku jaoks on kasulikum kui maksejõuetu ettevõtja kõrvaldatakse õiguskäibest ja selle ressursid jaotatakse efektiivselt konkureerivatel turgudel ümber.⁹ Sarnasel seisukohale on asunud ka Maailmapanga maksejõuetusõiguse alases juhendmaterjalis.¹⁰ Prof. E. K. Laitinen on avaldanud arvamust, et enamus riike otsivad saneerimismenetluse edukuse parandamise võimalusi, püüdes soodustada elujõuliste ettevõtjate saneerimist ja maksejõuetute likvideerimist.¹¹

Saneerimismenetluses võivad võlausaldajate ja ettevõtja huvid olla vastandlikud. SanS § 1 kohaselt on saneerimismenetluse eesmärgiks nii ettevõtja kui ka võlausaldaja huvidega arvestamine ja õiguste kaitsmine. Saneerimisseaduse eelnõu seletuskirja kohaselt peaksid osapoolte huvid ja õigused olema tasakaalus ja eesmärgipäraselt kaitstud.¹² Selle eesmärgi poole peaks liikuma ka saneerimisõigus Eestis, kus keskne ülesanne on täita saneerimiskava sisu ja esitamise regulatsioonil. Saneerimiskava esitamise ja sisu regulatsioon mõjutab ettevõtja ja võlausaldajate huve¹³ eelkõige ajal saneerimismenetluse algatamisest kuni saneerimiskava kinnitamiseni. Magistritöö autori arvates peaks saneerimisseadus soodustama saneerimiskõlblike ettevõtjate puhul saneerimise tulemusena tekkiva lisandväärtuse võimalikku võrdset jaotamist ettevõtja omanike ja võlausaldajate vahel, mis motiveeriks ettevõtjat õigeaegselt saneerimismenetlust algatama ja seda läbi viima, ning ka võlausaldajaid

⁷ O. Lukason, A. Urbanik. Why Reorganization of Firms Fails: Evidence from Estonia. Discussions on Estonian economic policy: Theory and practice of economic Policy in the European Union No 1, 2013, pp 76-77.

⁸ E. Warren, J. L. Westbrook, p 627.

⁹ I. Hashi. The Economics of Bankruptcy, Reorganisation and Liquidation: Lessons for East European Transitional Economies, 1995, pp 3-4. Arvutivõrgus: <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?lng=en&id=140225> (03.03.2016).

¹⁰ The World Bank. Principles and Guidelines for effective insolvency and creditor rights systems, 2001, p 76. Arvutivõrgus: http://www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf (08.04.2016).

¹¹ E. K. Laitinen. Assessing viability of Finnish reorganization and bankruptcy firms. European Journal of Law and Economics. Vol 31, No 2, 2011, p 168.

¹² Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 1. Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/ee85892c-2f9d-6952-e2b0-9eea83feb6b3/> (31.12.2015).

¹³ Kui saneerimine tõstab nii ettevõtja omanike kui ka võlausaldajate nõude/osaluse väärtust, siis on saneerimine tõenäoliselt kõigi osapoolte huvides, mis aitab vältida osapoolte vahelist huvide konflikti.

saneerimiskava toetama.

Lisaks saneerimismenetluse edukusele tuleb magistritöös arvestada ka saneerimisseaduse *ex ante* mõjuga, kuna võlausaldajate huvidega arvestamine soodustab finantsturgude arengut ja motiveerib ettevõtjat maksejõuetust vältima, kuid magistritöö autori arvates võib vähendada ettevõtja huvi saneerimismenetluse vastu ja saneerimise edukust.¹⁴

Pärast saneerimisseaduse vastuvõtmist ja kehtima hakkamist ei ole seda seni oluliselt muudetud, mistõttu peale senist praktikat ja kogutud teadmisi on õige aeg hinnata senise regulatsiooni sobivust praktika vajadustele. Osa olulistest küsimuses on SanS olnud ebaselge ja erinevaid tõlgendusi võimaldav. Eesti maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projektis 2014-2020 on peetud vajalikuks analüüsida saneerimiskava koostamise ja esitamise regulatsioone Eestis, nende otstarbekust, õigusselgust ja vastavust vajadustele, eesmärgiga teha ettepanekud seaduse muutmiseks.¹⁵ Maailmapank, Rahvusvaheline Valuutafond ja Euroopa Liit on julgustanud liikmesriike looma üha soodsamaid võimalusi ettevõtjate saneerimiseks.¹⁶ Lisaks teema olulisusele ajendas autorit uurima saneerimiskava esitamise ja sisu regulatsiooni põhjus, et seda ei ole autori arvates Eestis piisavalt uuritud. Laiemalt saneerimiskava koostamisest, vastuvõtmisest ja kinnitamisest on koostanud 2012. aastal magistritöö L. Könn¹⁷, võlausaldajate rühmade moodustamist uuris 2013. aastal magistritöös M. Schihalejev¹⁸ ja võlausaldajate huvide kaitset saneerimismenetluses uuris 2012. aastal K. Krillo, keskendudes saneerimismenetluse algatamisele ja nõuete ümberkujundamisele.¹⁹ Magistritöö autor ei ole nõus kõigi järeldustega nimetatud töödes. Käesolev magistritöö keskendub kitsamalt saneerimiskava sisule ja esitamisele, kuna hea ja realistlik saneerimiskava on eduka saneerimismenetluse eelduseks.

Magistritöö eesmärgiks on otsida vastust küsimusele, mil viisil peaks reguleerima saneerimiskava esitamist ja sisu, mis arvestaks tasakaalustatult ettevõtja ja võlausaldajate

¹⁴ D. C. Smith, P. Strömberg. Maximizing the value of distressed assets: Bankruptcy law and the efficient reorganization of firms. World Bank Working Paper 2004, p 15. Arvutivõrgus: http://www1.worldbank.org/finance/assets/images/Smith-Stromberg_Maximizing.pdf (28.12.2015).

¹⁵ Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt. Projekt 2014-2020 „Õigusloome kodifitseerimine“. Tallinn. Justiitsministeerium 2016, lk 136-137. Arvutivõrgus: http://www.koda.ee/public/Lisa_Maksejõuetusoiguse_revisjoni_lahteulesande_projekt.pdf (17.01.2016).

¹⁶ D. C. Smith, P. Strömberg, p 2.

¹⁷ L. Könn. Saneerimiskava: koostamine, vastuvõtmine ja kinnitamine. Magistritöö. Tartu, 2012.

¹⁸ M. Schihalejev. Häälte määramine ja selle kohtulik järelvalve maksejõuetusmenetluses. Magistritöö. Tartu, 2013.

¹⁹ K. Krillo. Võlausaldajate huvide kaitse saneerimismenetluses. Magistritöö. Tartu, 2012.

huvidega ja aitaks ühtlasi kaasa saneerimise edukusele.

Magistritöö eesmärgist tulenevalt käsitletakse järgmisi põhiprobleeme: saneerimiskava koostamise ja esitamise õiguse andmine ning küsimus, kes peaks sellega seonduvalt omama saneerimismenetluse algatamisõigust; konkureeriva saneerimiskava põhjendatus; saneerimiskavaga võlausaldajatele esitatava erapooletu eksperdi arvamuse vajalikkus; saneerimiskavas saneerimisabinõude ja nende eesmärgipärasuse kohta esitatava teabe määr; saneerimiskavas saneerimismenetluse kestuse määramise õigus ja saneerimismenetluse kestuse piirangu põhjendatus; nõuete ümberkujundamisel kohalduvad põhimõtted ja neist kõrvalekaldumise põhjendatus; piirangute vajalikkus, mis puudutab üksikute nõuete ümberkujundamise viiside kasutamist; nõuete ümberkujundamise keelu ja nõude ümberkujundamata jätmise põhjendatus saneerimiskavas; võlausaldajate rühmadesse asetamise vajalikkus ja võlausaldajate rühmade moodustamise erinevate kriteeriumite põhjendatus.

Magistritöö on lähtuvalt eesmärgist ja põhiprobleemidest koostatud nelja peatükina, mis on liigendatud alapeatükkideks. Magistritöö esimeses peatükis käsitletakse saneerimiskava esitamisega ja sellega seotud probleemküsimusi. Esimese peatüki esimeses alapeatükis otsitakse vastust küsimusele, kellel võiks olla eelispositsioon saneerimiskava koostamise ja esitamise õiguse omamisel - kas selleks on ettevõtja (SanS), saneerimisnõustaja (Soome, Rootsi ja Saksa vastavas õiguses) või võlausaldaja. Saneerimiskava esitaja omab eelist menetluse kontrollimisel ja suunamisel ning määrab suuresti selle sisu. Pärast isiku määratlemist, kellel on eelispositsioon saneerimiskava koostamiseks ja esitamiseks, otsitakse vastust küsimusele, kas ettevõtjale ja võlausaldajale tuleks anda saneerimismenetluse algatamise õigus, et motiveerida saneerimismenetlust õigeaegselt algatama, arvestades ettevõtja tahet saneerida. Teises alapeatükis otsitakse vastust küsimusele, kas keegi võiks omada õigust esitada konkureeriv saneerimiskava. Konkureeriva saneerimiskava esitamise õigus annaks isikule suurema kaasaráärmise õiguse saneerimiskava sisu kujundamisel, kuid võib komplitseerida ja venitada menetlust. Kolmandas alapeatükis uuritakse kas saneerimiskava võlausaldajatele esitamisel tuleks esitada sõltumatu eksperdi arvamus saneerimiskava täitmise tõenäosuse ja võlausaldajate huvidega arvestamise kohta, mis võiks menetlust venitada ja tuua kaasa täiendavaid kulusid.

Magistritöö teise peatüki esimeses alapeatükis otsitakse vastust uurimisküsimusele, mil viisil ja kui detailselt tuleks seadusandja poolt nõuda saneerimisabinõude ja nende

eesmärgipärasuse esitamist saneerimiskavas. Saneerimisabinõude ja nende eesmärgipärasuse puhul on tegemist saneerimise seisukohalt keskseima teabega. Võlausaldajate seisukohast on oluline nende nõude ümberkujundamine kui saneerimisabinõu, mistõttu vastatakse küsimusele, kuidas peaks saneerimiskava nõuete ümberkujundamisel kajastama võlausaldajate huvidega arvestamise eesmärki, mis on vajalik saneerimiskava vastuvõtmisel ja kohtus kinnitamisel. Teises alapeatükis uuritakse, kas saneerimismenetluse kestust tuleks võimaldada määrata saneerimiskavaga ja kas seadusandja peaks seda võlausaldajate huvide kaitseks piirama.

Magistritöö kolmandas peatükis käsitletakse nõuete ümberkujundamise probleemküsimusi. Kolmanda peatüki esimeses alapeatükis uuritakse, milliste põhimõtetega tuleb nõuete ümberkujundamisel arvestada ja kas kõrvalekaldeid põhimõtetest on põhjendatud. Nõuete ümberkujundamise põhimõteteks on võlausaldajate võrdne kohtlemine, pankrotimenetlusega sarnased eesõigused, saneerimismenetluse eesmärgipärasus ja maksejõuetusmenetluse-eelsete õiguste tunnustamine ja austamine. Seejärel tõstatatakse küsimus nõuete ümberkujundamise põhimõtete sätestamise vajalikkuse kohta seaduses. Teises alapeatükis vastatakse küsimusele, kas seadusandja peaks piirama nõuete ümberkujundamise viiside kasutamist. Käsitlemist leiavad praktikas enam levinud nõuete ümberkujundamise viisid, milleks on võlasumma vähendamine, kohustuse täitmise tähtaja pikendamine, kohustuse asendamine juriidilise isiku osa või aktsiaga, nõuete tasumise allutatus. Kolmandas alapeatükis vastatakse küsimustele, millal on nõuete ümberkujundamise keeld ehk nõude eeliskohtlemine põhjendatud ja kui seadusandja võimaldab nõuet ümber kujundada, siis millal oleks lubatud jätta nõue saneerimiskavast välja.

Magistritöö neljanda peatüki esimeses alapeatükis otsitakse vastust küsimusele, kas võlausaldajate rühmade moodustamine saneerimiskava hääletamiseks on vajalik. Rühma moodustamine võib kaitsta küll võlausaldaja õigusi ja huve, kuid sellega võib kaasneda ülerühmitamine, mis kahjustaks häälte jagunemisel võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet. Rühmade moodustamine võib menetlust komplitseerida. Teises alapeatükis vastatakse küsimusele kas pandipidajad ja teised eesõigusnõudega võlausaldajad tuleks seada eraldi rühma ning millal on põhjendatud asetada eraldi rühmadesse sarnaste õigustega võlausaldajad.

Käesolevas magistritöös käsitletakse saneerimismenetlust kui eraldi maksejõuetusmenetlust, kuid üksikutes küsimustes esitatakse näiteid pankrotimenetluse kompromissi regulatsioonist.

Töös ei käsitleta eraisikute võlgate ümberkujundamise menetlust, kuna selle eesmärgiks on kitsamalt eraisiku võlgade ümberkujundamine (VÕVS²⁰ § 1 lg 1), mitte äritegevuse põhjalik reorganiseerimine.

Käesoleva magistritöö koostamisel kasutatakse töös püstitatud eesmärgi saavutamiseks ja õiguslike probleemide lahendamiseks võrdlevat ja analüütilist meetodit. Võrdleva analüüsi meetodit kasutades on autor uurinud USA ning Euroopa Liidu liikmesriikide Rootsi, Soome, Saksamaa, Taani, Läti ja Leedu vastavaid õigusakte. Nimetatud riigid asuvad *Common law* (USA), Kontinentaal-Euroopa (Saksamaa, Läti, Leedu) ja Skandinaavia (Rootsi, Soome, Taani) õigusperekonnas. Vaadeldavate riikide saneerimiseadused erinevad ettevõtja ja võlausaldajate huvide erineva kaitstuse poolest. USA pankrotiseaduse²¹ 11. peatükki on peetud ettevõtja-sõbralikuks, sest on suunatud ettevõtjale uue võimaluse andmisele ja näiteks Saksamaa ja Rootsi maksejõuetusmenetlused soodustavad pigem likvideerimist.²² Läti ja Leedu on valitud Eestiga sarnase stardipositsiooni tõttu. Üksikute küsimuste puhul on valikuliselt kasutatud veel näiteid Tsehhi, Slovakkia, Hollandi, Prantsusmaa, Rumeenia, Itaalia ja Austria vastavatest õigusaktidest.

Uurimisprobleemide lahendamisel kasutatakse Euroopa Komisjoni maksejõuetusõiguse soovitusi (*BEST Project on Restructuring, Bankruptcy, and a Fresh Start. Final Report of the Expert Group*), Maailmapanga maksejõuetusmenetluse alaseid juhiseid (*Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Right System*), ÜRO Rahvusvahelise Kaubandusõiguse komisjoni (UNCITRAL) maksejõuetusõiguse alaseid juhiseid (*Legislative Guide on Insolvency Law*), Rahvusvahelise Valuutafondi maksejõuetusõiguse alaseid seisukohti (*Orderly & Effective Insolvency Procedure*) ja Skandinaavia-Balti maksejõuetusõiguse koostöövõrgustiku (*Nordic-Baltic Insolvency Network*) soovitusi. Töös kasutatakse erinevat maksejõuetusõigust puudutavat kirjandust ja tunnustatud ekspertide, nagu J. L. Westbrook, M. Brouwer, P. Varul, I. Niklus jt arvamusi. Samuti käsitletakse asjakohaseid Riigikohtu lahendeid. Seadusandja tahte tõlgendamisel, normi eesmärgi ja põhimõtete selgitamisel on kasutatud saneerimiseaduse eelnõu seletuskirja.

²⁰ Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus. 17.11.2010. – RT I, 06.12.2010, 1.; RT I, 31.01.2014, 8.

²¹ USA pankrotiseadus. USA Bankruptcy Code. Chapter 11. Arvutivõrgus: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/11/chapter-11> (30.03.2016).

²² J. R. Franks, K. G. Nyborg, W. N. Torou. Comparison of US, UK, and German Insolvency Codes. Financial Management. Vol 25, No 3, Autumn 1996, p 86 ja D. C. Smith, P. Strömberg, p 2.

1. SANEERIMISKAVA ESITAMINE

1.1. Saneerimiskava esitamise õigus

Saneerimiskava on saneerimismenetluses instrument majandusraskuste ületamiseks, mis sisaldab nii majanduslikke, õiguslikke ja organisatsioonilisi abinõusid.²³ Saneerimiskava näeb ette ettevõtja äritegevuse ja rahastamise ümberkujundamise viisi ja ulatuse.²⁴ Saneerimiskava sisu kujundab suuresti selle esitaja. Saneerimiskava esitamise õiguse andmisel tuleks arvestada ettevõtja ja võlausaldajate eesmärgipäraste ja tasakaalustatud huvidega, mis loob eelduse saneerimismenetluse edukuseks.

Kuna saneerimiskava esitajal on läbirääkimiste juhtimisel ja saneerimiskava sisu kujundamisel eelisolukord, on esitaja valik oluline läbirääkimiste edukuse seisukohast.²⁵ Magistritöö autor on nõus seisukohaga, et saneerimiskava esitamiseõigus annab parema positsiooni (*bargaining power*) saneerimiskava tingimuste üle peetavatel läbirääkimistel ning mõjutab seeläbi saneerimiskavaga jaotatavat väärtust võlausaldajate ja ettevõtja omanike vahel.²⁶ Saneerimiskava kiire vastuvõtmine eeldab head läbirääkimiste juhtimise oskust. Maailmapank on leidnud, et seadusandja eesmärgiks oleks soodustada saneerimiskava koostamiseks peetavaid läbirääkimisi.²⁷ Halvasti läbiräägitud, õigusvastane, ebareaalsetel majanduslikel eeldustel põhinev, mittepiisavate saneerimisabinõudega või ühe osapoole huve liigselt kahjustav saneerimiskava ohustaks tõenäoliselt saneerimismenetlust. Kuna saneerimiskava koostamise õigus mõjutab märkimisväärselt ettevõtja ja võlausaldajate huve, siis tuleks seadusega määrata isik, kellel on saneerimiskava koostamise õigus.²⁸ Seetõttu on saneerimiskava esitamise juures keskseks küsimuseks see, kellel võiks olla eelispositsioon saneerimiskava koostamise ja esitamise ainuõiguse omamiseks. Selleks tuleks kõigepealt selgitada ettevõtja poolt saneerimiskava koostamise ja esitamise õigusega kaasnevad eeliseid ja ohte.

²³ W. W. McBryde, A. Flessner, S. C. J. J. Kortmann (edited). Principles of European Insolvency Law. Law of Business and Finance. Kluwer Legal Publishers 2003, p 66.

²⁴ M. Virgos, F. Garcimartin. The European Insolvency Regulation: Law and Practice. Kluwer Law International 2004, pp 84-85.

²⁵ J. L. Westbrook, J. L. jt. A Global View of Business Insolvency Systems. Leiden, Boston: The World Bank and Brill 2010, p 152.

²⁶ D. C. Smith, P. Strömberg, p 15.

²⁷ The World Bank. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, p 5.

²⁸ J. L. Westbrook, p 152.

Saneerimiskava esitamise õigus on antud tavaliselt ettevõtjale, kas ainu- või konkureeriva õigusena. Saneerimiskava koostamisel tuleks eeldada ettevõtja ja võlausaldaja kokkulepet saneerimiskava tingimuste üle. I. Niklus on asunud sarnasele seisukohale põhjendusega, et see lähtub võlausaldajate autonoomia põhimõttest.²⁹

Ettevõtja on enim teadlik oma äritegevuse spetsiifikast ja majanduslikust olukorrast. Seetõttu on tal tõenäoliselt eelis saneerimisabinõude valimisel, mis võimaldaksid majandusraksusi ületada. Seda seisukohta jagab ka Rahvusvahelise Valuutafond (*Orderly & Effective Insolvency Procedures*).³⁰ Magistritöö autori arvates võib ettevõtjal olla komplitseeritud hinnata saneerimisabinõude eesmärgipärasust ja mõju saneerimise edukusele tervikuna. Näiteks võiks olla keerukas kujundada nõuete ümberkujundamise tingimusi, mis arvestaksid ettevõtja majanduslikku olukorda, saneerimise väljavaateid ja osapoolte tasakaalustatud huve. Selleks võib ta vajada erapooletu saneerimisnõustaja kui eksperdi abi, kelle abi saneerimiskava koostamisel oleks sellisel juhul tähtis. Probleemiks võib olla, et ettevõtjal võib puudus olla saneerimiskava koostamiseks vajalikest õigus- ja majandusalastest teadmistest ning kogemustest. SanS kohustab saneerimisnõustajat abistama ettevõtjat saneerimiskava koostamisel (SanS § 16 lg 2, lg 3 p 3 ja § 20 lg 1), kuid saneerimisnõustaja osalemise määr on jäetud vastavalt olukorrale ja vajadusele ettevõtjal ja saneerimisnõustajal kokku leppida. Saneerimisseaduse eelnõu seletuskirja kohaselt võib ettevõtja nõustamine või abistamine tähendada nõu andmist saneerimiskava koostamisel või saneerimisnõustaja poolt saneerimiskava koostamist. Saneerimiskava eest on vastutajaks siiski ettevõtja.³¹ Skandinaavia-Balti maksejõuetusõiguse koostöövõrgustik on samuti soovitanud, et kui saneerimiskava koostajaks on ettevõtja, siis peaks saneerimisnõustajal olema abistamise kohustus.³²

Saneerimiskava koostamine on seotud läbirääkimiste pidamisega. Õigus saneerimiskava esitada parandaks ettevõtja positsiooni ka läbirääkimistel ja looks eelduse pigem ettevõtja

²⁹ Saneerimismenetluse koostamise kontseptsioon. Justiitsministeerium, Tallinn 2007, lk 10.

³⁰ *Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues*. Legal Department, International Monetary Fund, 1999, p 61-62. Arvutivõrgus: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/orderly/index.htm#rehab> (27.10.2015).

³¹ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 22-23.

³² *Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final draft June 2015*. Nordic-Baltic Insolvency Network. June 2015, p 39. Arvutivõrgust: http://www.swedishbankers.se/Documents/Nordic-Baltic%20Recommendations%20on%20Insolvency%20Law_Final%20draft%20June%202015.pdf (25.01.2016).

huve arvestavaks nõuete ümberkujundamiseks.³³ Ettevõtjale saneerimiskava esitamise õigus arvestaks tõenäoliselt parimal moel ettevõtja vabatahtlikkuse printsiiga, mis suurendaks ettevõtja motivatsiooni algatada saneerimismenetlust õigeaegselt ja aitaks seeläbi tõenäoliselt kaasa saneerimise edukusele. Rahvusvaheline Valuutafond ja ÜRO Rahvusvahelise Kaubandusõiguse komisjoni UNCITRAL koostatud maksejõuetusõiguse printsiipides (*Draft Legislative Guide on Insolvency Law*) on toetatud seisukohta, et ettevõtjale peab olema antud teatav võimalus saneerimiskava koostamiseks, kuna vastasel korral pärsiks see ettevõtja motivatsiooni saneerimismenetlust õigeaegselt algatada.³⁴ USA pankrotiseaduse 11. peatüki regulatsiooni kujundamise eesmärgiks on peetud ettevõtja motiveerimist saneerimismenetlusega mitte hilinevaks, kuna seda on peetud oluliseks.³⁵ Eduka saneerimise korral kasvaks oluliselt ettevõtja omanike osaluse väärtus, seda märksa enam kui võlausaldajate nõude väärtus. F. Teloni on avaldanud samuti seisukohta, et ettevõtja on enim motiveeritud koostama saneerimiskava, mis eeldab äritegevuse jätkumist.³⁶ Ettevõtjale saneerimiskava õiguse omistamine toetab ka ettevõtjate klassi tugevdamise eesmärki, kuna pakub ettevõtjale n-ö teise võimaluse.³⁷ Maailmapanga maksejõuetusmenetluse juhistes (*Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Right System*) on leitud, et ettevõtjal peaks tõenäoliselt olema kandev rolli saneerimiskava koostamisel ja läbirääkimistel.³⁸ L. Könn on pidanud ettevõtjale saneerimiskava esitamiseõiguse omistamist samuti vajalikuks.³⁹

Ettevõtja esitatava saneerimiskava kasuks räägib ka asjaolu, et ettevõtjal on võimalik asuda seda koostama enne saneerimismenetluse algatamist, et tagada kiire menetluse läbiviimine. Näiteks Saksamaa pankrotiseaduse *Insolvenzordnung* (InsO)⁴⁰, mis hõlmab ka saneerimist, §-i

³³ D. C. Smith, P. Strömberg, p 30.

³⁴ Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund, 1999, p 61-62 ja United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL). Legislative Guide on Insolvency Law. United Nations Publication. New York, 2005, p 212. Arvutivõrgus: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf (26.11.2015).

³⁵ J. R. Franks, K. G. Nyborg, W. N. Torou, p 89.

³⁶ F. Teloni. Chapter 11 Duration, Preplanned Cases and Refiling Rates: An Empirical Analysis in the Post-BAPCPA Era, 23 American Bankruptcy Institute Law Review 571, 2015, p 4. Arvutivõrgus: <http://ssrn.com/abstract=2601755> (23.01.2016).

³⁷ Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund, 1999, pp 61-62.

³⁸ The World Bank. Principles and Guidelines for effective insolvency and creditor rights systems, p 50.

³⁹ L. Könn, lk 20.

⁴⁰ Saksamaa pankrotiseadus. *Insolvenzordnung*. 05.10.1994 (BGBl. I S. 2866) – 20.12.2011 (BGBl. I S. 2854). Arvutivõrgus: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/ (15.02.2016).

218 lg 1 ls 2 ja USA pankrotiseaduse 11. peatüki kohaselt saab ettevõtja esitada saneerimiskava juba koos pankrotiavaldusega. SanS ei keela asuda saneerimiskava koostama enne saneerimismenetluse algatamist. Riigikohus on pidanud vajalikuks selgitada, et ettevõtjal on võimalik alustada saneerimiskava koostamist enne saneerimisavalduse esitamist, mis annaks võimaluse menetluse kiirendamiseks.⁴¹ Sel juhul oleks asjakohane esitada saneerimiskava projekt koos saneerimisavaldusega, mis aitaks kohtu jaoks põhistada saneerimise vajalikkust (SanS § 7 lg 2 p 1) ja perspektiivi (SanS § 7 lg 2 p 3).

Mitmetes riikides, sealhulgas Eestis, on seadusandja andnud ettevõtjale saneerimiskava esitamise ainuõiguse. USA pankrotiseaduse 11. peatüki § 1121 (b) annab ettevõtjale saneerimiskava esitamise ainuõiguse 120 päevaks peale saneerimismenetluse algatamist ja hiljem saab kohtult selle tähtaja pikendamist taotleda.⁴² Tuleb ära märkida, et ainuõiguse korduva pikendamise võimalust on kritiseeritud põhjendusega, et see kahjustab võlausaldajate huve.⁴³ Sarnaselt USA-le on Tsehhi Vabariigi maksejõuetuse seaduse *Czech Insolvency Act* kohaselt ettevõtjal saneerimiskava esitamise ainuõigus 120 päeva, mida kohus võib 120 päeva võrra pikendada.⁴⁴ Läti maksejõuetusseadus⁴⁵ § 40 lg 1 ja Leedu saneerimisseaduse kohaselt on saneerimiskava esitamise ainuõigus ettevõtjal, ja see õigus ei kuulu pikendamisele.⁴⁶ Slovakkia maksejõuetuse seaduse näeb ette, et saneerimiskava koostatakse ettevõtja poolt, välja arvatud juhul kui menetluse algatavad võlausaldajad, mille korral on saneerimisnõustajal saneerimiskava esitamise õigus.⁴⁷ Saksamaa pankrotiseaduse InsO § 218 lg 1 kohaselt on saneerimiskava esitamise õigus ettevõtjal, kuid tegemist ei ole tema ainuõigusega.⁴⁸ Rootsisis on nõuete ümberkujundamise menetluse (*judicial composition proceedings*) raames nõuete

⁴¹ RKTkm nr 3-2-1-28-10, p 14.

⁴² T. Chang, A. Schoar. The Effect of Judicial Bias in Chapter 11 Reorganization. 2007, p 11. Arvutivõrgus: http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic138499.files/judges_7303.pdf (12.12.2016).

⁴³ Ainuõiguse korduv pikendamine võib saneerimiskava kinnitamiseni jõudmist pikendada ja sellega menetluse kiirust ja võlausaldajate huve kahjustada sest takistab konkureeriva saneerimiskava esitamist. Võlausaldajate huvide kaitseks võeti 2005. a. vastu *Bankruptcy Abuse Prevention and Consumer Protection Act* (BAPCA), millega piirati saneerimiskava esitamise ainuõiguse perioodi pikendamist, mille tulemusena vähenes saneerimismenetluse kestus 32%. F. Teloni, pp 1-2.

⁴⁴ T. Richter. The New Czech Insolvency Act – New Insolvency Regime for Czech Corporate Debtors and Their Creditors. The Butterworths Journal of International Banking and Financial Law, June 2006, p 2. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=930420 (11.01.2016).

⁴⁵ Läti maksejõuetusseaduses ühendatakse pankroti- ja saneerimismenetlus. Latvian Insolvency Law. 26.07.2010 (tõlkinud Valsts valodas centrs, State Language Centre). Arvutivõrgus: www.mna.gov.lv/download/540 (04.01.2016).

⁴⁶ E. Hellström. Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, pp 163 – 166.

⁴⁷ P. Hrnčiar. Economic Rationale behind the Evolution of Slovak Insolvency Law. Master Thesis. Prague 2011, p 20 Arvutivõrgus: <http://ies.fsv.cuni.cz/work/index/show/id/1479/lang/en> (03.04.2016).

⁴⁸ Saksamaa InsO-s on likvideerimine ja saneerimine hõlmatud ühendatud maksejõuetusemenetlusega.

ümberkujundamise ettepaneku tegemise õigus ettevõtjal, kuigi saneerimiskava koostab ja esitab saneerimisnõustaja ning ettevõtja loetakse saneerimiskavaga nõustunuks kui ta esitab võlausaldajatele nõuete ümberkujundamise ettepaneku.⁴⁹

Ettevõtja saneerimiskava esitamise ainuõigusega seoses on nähtud probleeme. Rahvusvaheline Valuutafond on maksejõuetusõiguse alases juhendis on leidnud, et kui anda saneerimiskava esitamise ainuõigus ettevõtjale ei pruugi ta arvestada saneerimiskavas võlausaldajate huvidega ja see võiks ohustada muidu saneerimiskõlbuliku ettevõtja saneerimiskava vastuvõtmist, mis võiks kahjustada võlausaldajate ja töötajate huve ning majandust tervikuna. Selleks, et motiveerida ettevõtjat menetlust õigeaegselt algatama oleks ettevõtja saneerimiskava koostamise ainuõigus põhjendatud vaid menetluse alguses.⁵⁰ Magistritöö autor jagab arvamist, et ettevõtja saneerimiskava võib ettevõtja huve liigselt eelistada ja võlausaldajate huve kahjustada, mis võib takistada elujõulise ettevõtja saneerimiskava vastuvõtmist ja kinnitamist.

Ettevõtja saneerimiskava esitamiseõiguse vastuargumendiks on empiiriliselt tõestatud asjaolu, et ettevõtja hindab saneerimise väljavaateid ja vastavaid finantsprognoose (kasumiprognos ja rahavoo prognoos) üle, selleks et veenda võlausaldajaid ja kohut ettevõtja suutlikkuses saneerimiskava täita, et saada kinnitatud saneerimiskava.⁵¹ Seda probleemi on kogenud ka magistritöö autor oma praktikas. See kahjustaks saneerimiskava usaldusväarsust, takistaks saneerimiskava vastuvõtmist ja täitmist. S. Sepp on avaldanud seisukohta, et saneerimiskava koostamise õiguse andmine ainult saneeritavale ettevõtjale võiks kahjustada veel kolmandate isikute, s.o töötajad ja riik, huve. Ta lisas, et ettevõtjalt ei tohiks võtta õigust avaldada saneerimiskava osas arvamust ja mõjutada selle sisu.⁵² Samuti on leitud, et ettevõtja ainuõigus avaldada vajalikku informatsiooni vähendaks tema huvi, mis magistritöö autori arvates võiks suurendada usaldamatust saneerimiskava suhtes ja seeläbi takistada saneerimiskava vastuvõtmist.⁵³ Ettevõtja võib pidada äri seisukohalt tundlikuks informatsiooni, mis on vajalik saneerimiskava koostamiseks.

⁴⁹ E. Hellström, p 43.

⁵⁰ Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund, 1999, pp 61-63.

⁵¹ B. Leyman. The Uneasy Case for Rehabilitating Small Firms under the 1997-Reorganization Law in Belgium: Evidence from Reorganization Plans. European Journal of Law and Economics, Vol 34, No 3, December 2012, p 535.

⁵² S. Sepp, lk 55-56.

⁵³ J. R. Franks, K. G. Nyborg, W. N. Torou, p 96.

Asjaolu, et ettevõtjale kuulub saneerimiskava koostamise õigus, võib tuua kaasa probleemi, et tal ei ole saneerimiskava koostamise oskust ja puudub vastav kogemus. Hea saneerimiskava koostamine vajab häid õigus- ja majandusalaseid teadmisi.

Järgnevalt on oluline käsitleda küsimust kas saneerimisnõustajal peaks olema õigus saneerimiskava koostada. Mitmete riikide maksejõuetusõiguses on saneerimiskava koostamise ja esitamise õigus antud, kas alternatiiv- või ainuõigusena, kohtu poolt määratud sõltumatule saneerimisnõustajale.⁵⁴

Saneerimisnõustaja eelisena on leitud, et tal võiks olla parim positsioon saneerimisabinõude eesmärgipärasuse hindamisel ja läbirääkimiste juhtimisel ettevõtja ja võlausaldajate vahel, mis on vajalik saneerimiskava tingimustes kokkuleppele jõudmiseks.⁵⁵

Saneerimisnõustajal on tõenäoliselt ettevõtjast hõlpsam tunnistada, et saneerimiskava koostamine ja ettevõtja jätkamine ei ole parim variant maksejõuetuse olukorra lahendamisel.⁵⁶ Saneerimiskava tuleks asuda koostama vaid juhul, kui sõltumatu saneerimiskõlblikkuse analüüs ja läbirääkimised peamiste võlausaldajatega näitavad, et saneerimine on tõenäoline. Saneerimisnõustaja omab ettevõtjast tõenäoliselt enam saneerimiskava koostamise kompetentsi ja kogemusi, mis aitab kaasa saneerimise edukusele.

Sõltumatu isiku koostatav saneerimiskava kajastab tõenäoliselt objektiivsemalt ettevõtja majanduslikku olukorda ja saneerimise väljavaateid, mis tõstaks ka võlausaldajate usaldust saneerimiskava suhtes. Euroopa Komisjon on pidanud vajalikuks, et sõltumatu isik kontrolliks ettevõtja poolt esitatavat informatsiooni ja omaks vastavat kompetentsi, mis tõstab võlausaldajate silmis saneerimise usaldusväarsust.⁵⁷ Saneerimisnõustaja arvestaks tõenäoliselt tasakaalustatumalt osapoolte huvidega, mis väljendub eelkõige nõuete ümberkujundamisel ja võlausaldajate rühmade moodustamisel.⁵⁸ Magistritöö autor nõustub, et kui saneerimiskava esitamine ning seetõttu läbirääkimiste juhtimine oleks saneerimisnõustaja õigus, võiks see luua eelduse tõenäoliselt tasakaalustatumaks osapoolte

⁵⁴ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 212.

⁵⁵ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 212-213.

⁵⁶ European Commission. Best Project on Restructuring, Bankruptcy and a Fresh Start. Final Report of the Expert Group. September 2003. European Commission Enterprise Directorate General, p 15. Arvutivõrgus: <http://www.pedz.uni-mannheim.de/daten/edz-h/gdb/03/best-report-en.pdf> (04.02.2016).

⁵⁷ European Commission. Best Project on Restructuring, Bankruptcy and a Fresh Start. Final Report of the Expert Group, p 27.

⁵⁸ Nõudeid ümber kujundades jaotatakse tõenäoliselt pankrotimenetlusega võrreldes loodav majanduslik lisandväärtus võrdsemalt osapoolte vahel.

huvide kaitseks. Sõltumatu isikul võib olla ka hõlpsam läbi suruda ettevõtja jaoks vastumeelseid, kuid vajalikke saneerimisabinõusid, nagu nt äritegevuse jaoks mittevajalike kulude kokkuhoid, ebavajaliku vara müük ja täiendav käibekapitali investeering.

Samas on oluline, et saneerimiskava koostamisel arvestataks ettevõtja vabatahtlikkuse printsiipi. Magistritöö autori arvates on saneerimisinõustaja poolt esitatav ja ettevõtjaga koostöös/konsulteerides koostatav saneerimiskava, mis eeldab ettevõtja tahet saneerida ja tema nõusolekut saneerimiskavaga, kooskõlas nimetatud printsiibiga. See on oluline eelkõige saneerimismenetluse õigeaegseks algatamiseks ja saneerimise edukaks läbiviimiseks.

Vabatahtlikkuse printsiibiga ei oldaks kooskõlas vaid juhul kui ettevõtja ja võlausaldajate kokkulepet ei eeldataks (näiteks Prantsusmaal).⁵⁹ Magistritöö autori arvates on kolmanda sõltumatu isiku poolt kujundatav saneerimiskava kooskõlas turumajandusliku lähenemisega kui eeldatakse võlausaldajate ja ettevõtja kokkulepet. Seetõttu vajaks saneerimisinõustaja esitatav saneerimiskava tema tihedat koostööd ettevõtja ja võlausaldajatega, et saneerimiskavas kokkuleppele jõuda. Näiteks Soome saneerimisseadus § 40 lg 2 ja Rootsi saneerimisseaduse peatükk 1 § 12 nõuavad saneerimisinõustajalt sellekohast koostöökohustust. Koostöökohustuse eesmärgiks on tagada ettevõtja ja võlausaldajate nõustumine saneerimiskavaga.⁶⁰

SanS ei anna saneerimisinõustajale saneerimiskava esitamise õigust, mis erineb Soome saneerimisseadusest⁶¹, kus antakse saneerimisinõustajale õiguse saneerimiskava esitamiseks 4 kuu jooksul (§ 40 lg 1). Saneerimisinõustaja koostöökohustusega tagatakse ettevõtja huvidega arvestamine. Rootsi saneerimisseaduse⁶² peatüki 1 §-i 12 kohaselt on saneerimiskava koostamise ja võlausaldajatele esitamise õigus saneerimisinõustajal. Ettevõtja tahe saneerida on tagatud nõuete ümberkujundamise ettepaneku tegemise õiguse andmisega ettevõtjale. Saksamaa InsO §-i 218 lg 1 kohaselt on kohtu määratud pankrotihalduril (*Vergleichsverwalter*) lisaks ettevõtjale saneerimiskava esitamise õigus. Saksamaal on võlausaldajate kaasaráäkimise õigus saneerimiskava koostamisel suurem. Võlausaldajate üldkoosolek võib InsO § 218 lg 2 alusel kohustada pankrotihaldurit saneerimiskava koostama, määrates saneerimiskava eesmärgi (InsO § 157 ls 2). InsO eeldab saneerimiskava kinnitamisel kohtus ettevõtja nõusolekut, kui ettevõtja ei esita hiljemalt saneerimiskava hääletama asuva

⁵⁹ Saneerimismenetluse koostamise kontseptsioon, lk 10.

⁶⁰ E. Hellström, p 43.

⁶¹ Restructuring of Enterprises Act - Finland. Laki yrityksen saneerauksesta. 1993/47; 247/2007.

⁶² The Swedish Company Reorganisation Act. Lag om företagsrekonstruktion. SFS 1996:764.

võlausaldajate koosolekuks oma vastuseisu saneerimiskavale (InsO § 247 lg 1). Võlausaldajate mõju saneerimiskava koostamisel on peetud suureks⁶³ põhjusel, et InsO § 218 lg 3 kohaselt aitavad pankrotihaldurit saneerimiskava koostamisel võlausaldajatest moodustatud komitee, kui see on määratud, ja töötajate nõukogu. InsO regulatsioon sarnaneb Eesti pankrotimenetluse kompromissi regulatsiooniga, kus võlausaldajate üldkoosolek või pankrotitoimkond võivad kohustada pankrotihaldurit välja töötama kompromisettepanekut (PankrS § 178 lg 2 ls 2) ja kompromisettepanek võidakse esitada veel võlgniku poolt (PankrS § 178 lg 2). Magistritöö autor on nõus L. Könn'i seisukohaga, et ühtlustatud maksejõuetusmenetluse puhul on pigem põhjendatud tervendavale pankrotimenetlusele omane võlausaldajate suurem roll saneerimiskava koostamisel⁶⁴. Taani pankrotiseadus hõlmab saneerimise regulatsiooni, kuid selle kohaselt on saneerimiskava (*final reorganisation proposal*) ettevalmistamise ja võlausaldajatele esitamise kohustus üldjuhul vaid pankrotihalduril.⁶⁵ Ettevõtja tahet eeldatakse läbi selle, et tal on õigus kiita saneerimiskava heaks enne võlausaldajatele esitamist (§ 11c. (3) ls 1), v.a. juhul kui pankrotihaldur võttis üle ettevõtja juhtimise põhjusel, et ettevõtja oli vastu võlausaldaja poolsele saneerimismenetluse algatamisele (§ 11a. (3)).

Saneerimisnõustaja poolt esitatava saneerimiskavaga seoses on esitatud vastuargumente. Saneerimisnõustaja on tõenäoliselt vähem teadlik ettevõtja majanduslikust olukorrast ja majandustegevuse spetsiifikast, mistõttu vajab saneerimisnõustaja esitatav saneerimiskava väga head koostööd ettevõtjaga. Juhtkonna abita oleks raskendatud makseraskuste põhjuste väljaselgitamine, majandusolukorra hindamine ja saneerimisabinõude valik.⁶⁶ Saneerimiskava koostamisel on seetõttu tähtis ettevõtja aktiivne panus.

Õiguskirjanduses on nähtud ohtu, et kui juhtkond loovutab juhtimise pankrotihaldurile, siis võib ta olla huvitatud pigem likvideerimisest.⁶⁷ Magistritöö autori arvates võib sarnane huvide konflikti oht tekkida kui suure varade mahuga ettevõtja saneerimiskava koostamise õigus antaks saneerimisnõustajale, kes on ühtlasi pankrotihaldur.

⁶³ Saksamaa InsO-t on R. Blazy jt. pidanud eelkõige pandipidajate-sõbralikuks seaduseks. Blazy, R., Chopard, B., Fimayer, A. Bankruptcy law: a mechanism of governance for financially distressed firms. *European Journal of Law and Economics*, Vol 25, No 3, June 2008, pp 253-267.

⁶⁴ L. Könn, lk 17.

⁶⁵ E. Hellström, p 95.

⁶⁶ L. Könn, lk 18.

⁶⁷ Brouwer, M. Reorganization in US and European Bankruptcy law. *European Journal of Law and Economics*, Vol 22, No 1, 2006, pp 18-19.

Kuigi saneerimiskava koostamisel tuleks arvestada ettevõtja vabatahtlikkuse printsiibiga, jäetakse näiteks InsO-s ettevõtja vastasseis saneerimiskavale kohtus siiski arvestamata olukorras kus ettevõtjat ei asetata saneerimiskavaga halvemasse olukorda kui ilma saneerimismenetlusteta ja kui ühegi võlausaldaja nõude väärtus saneerimiskavas ei ületa tema esialgset nõuet (InsO § 247 lg 2). Magistritöö autori arvates ei ole InsO sellekohane regulatsioon õigustatud, kuna ettevõtja tahte võimalik puudumine võiks tõenäoliselt ohustada saneerimise tulemuslikkust, seda hoolimata sellest, et ettevõtja juhtkonna õigus vara kasutada ja käsutada taastub pärast saneerimiskava kinnitamist (InsO § 258 lg 1). Autor ei ole nõus Skandinaavia-Balti maksejõuetusõiguse koostöövõrgustiku soovitusega, mille kohaselt tuleks anda saneerimiskava koostamise õigus saneerimisnõustajale, juhul kui menetlus algatatakse ettevõtja nõusolekuta.⁶⁸ Ettevõtja tahte puudumine ohustaks saneerimismenetlust ja takistaks saneerimiskava koostamist.

Põhimõtteliselt võiks kõne alla tulla võlausaldaja poolt saneerimiskava esitamine, kuid see ei ole siiski levinud. Võlausaldajate saneerimiskava esitamise õiguse kasuks on väidetud, et see võimaldaks võlausaldajatel nõuda paremaid tingimusi ja asjaolu, et see annaks neile kaalukama positsiooni läbirääkimistel saneerimiskava tingimuste üle.⁶⁹ Võlausaldajad võiksid eelistada saneerimiskava, mis pakub neile paremaid tingimusi arvestamata, kas saneerimiskava on koostatud reaalsetel eeldustel (saneerimisabinõud, finantsprognoosid jne) ja on ettevõtjale motiveeriv. See võiks kahjustada tõenäoliselt saneerimismenetluse eesmärgi saavutamist. Mängiteooriale (*game theory*) tuginevalt on väidetud, et võlausaldajate saneerimiskava esitamise õigus võiks anda USA pankrotiseaduse 11. peatüki järgi neile võimaluse nõuda ebareaalset tingimusi, kui võlausaldajad loodavad vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamisele kohtus (*cram down*).⁷⁰ Autor on seisukohal, et võlausaldajate saneerimiskava esitamise õiguse andmine võiks seada ohtu ka ärisaladuse. Nimetatud seisukohta jagatakse erialakirjanduses.⁷¹ Võlausaldajate õigus saneerimiskava koostada on antud Soome saneerimisseaduses (§ 40 lg 3) ja USA pankrotiseaduse 11. peatüki §-s 1121 (c) (2) ja (3) ja sedagi mitte ainu- vaid alternatiivõigusena.

Kõike eelnevat analüüsi aluseks võttes on magistritöö autori arvates parim positsioon

⁶⁸ Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final draft June 2015. Nordic-Baltic Insolvency Network. June 2015, p 39.

⁶⁹ D. C. Smith, P. Strömberg, p 16.

⁷⁰ A. Annabi, M. Breton, P. Francois. Resolution of financial distress under Chapter 11. Journal of Economic Dynamics & Control, Vol 36, No 12, December 2012, p 1868.

⁷¹ J. R. Franks, K. G. Nyborg, W. N. Torou, p 96.

saneerimiskava esitada kohtu määratud sõltumatul ja selleks vajalikke teadmisi omaval saneerimisnõustajal. Saneerimiskava esitamisega seondub küsimus saneerimisavalduse esitamise õigusest. Järgnevalt uuritakse seda et kui saneerimiskava esitamise õigus on saneerimisnõustajal, siis kellele tuleks anda saneerimismenetluse algatamise õigus.

Ettevõtja õigus saneerimismenetlust algatada tagaks ettevõtja tahte saneerida ja motiveeriks algatama menetlust õigeaegselt. Kui isikul on saneerimiskava esitamise õigus siis on ta tõenäoliselt motiveeritud esitama õigeaegselt ka saneerimisavaldust. Praktikas tähendab see seda, et kui isikul on saneerimiskava esitamise õigus, siis on tal ka saneerimismenetluse algatamise õigus. Näiteks Soomes on saneerimismenetluse algatamise õigus § 5 p 1 ja 2 kohaselt nii ettevõtjal kui ka võlausaldajal, kuid neil on ka saneerimiskava esitamise õigus. Eesti seadusandja on pidanud vajalikuks piirata isikute ringi, kelle on saneerimismenetluse algatamise õigus (SanS § 7 lg 1). Selleks on ainult ettevõtja, kellel on ühtlasi saneerimiskava esitamise õigus. See on sarnane Läti maksejõuetusseadus §-le 33, mis võimaldab saneerimismenetlust algatada ja saneerimiskava esitada ainult ettevõtjal.

Kuna kohtu määratud saneerimisnõustajal ei saa olla saneerimismenetluse algatamise õigust, siis tuleks kaaluda peamiselt ettevõtja ja võlausaldaja õigust menetlust algatada, mida lähemalt analüüsitakse. Juhindudes ettevõtja vabatahtlikkuse põhimõttest, tuleks sellisel juhul kindlasti anda ettevõtjale saneerimismenetluse algatamise õigus, ilma milleta ei oleks tagatud ettevõtja tahte saneerida. Ettevõtjal on parim ülevaade ettevõtja majanduslikust olukorrast ja teda tuleks motiveerida algatama menetlust õigeaegselt. Selle tähtsust on rõhutanud UNCITAL.⁷²

Taani pankrotiseaduse⁷³ järgi oli saneerimiskava ettevalmistamise ja võlausaldajatele esitamise õigus vaid pankrotihalduril, kuid ettevõtja (§ 11c. (3) ls 1) ja võlausaldajad peavad saneerimiskava heaks kiitma.⁷⁴ Taani pankrotiseaduse § 11 annab saneerimisavalduse esitamise õiguse lisaks ettevõtjale ka võlausaldajale. Võlausaldajate omavad sageli saneerimismenetluse algatamise õigust, hoolimata sellest, et neil saneerimiskava koostamise õigus puudub. Samas võiks võlausaldajate motiveerimine saneerimismenetlust algatama olla

⁷² UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 53.

⁷³ Taani pankrotiseadus. Consolidation Act 2014-01-06 No. 11 Bankruptcy Act (*Konkursloven*). 06.01.2014 (LBKG 2014 11) - L 2015-05-04 No. 573 (tõlkinud Karnov Group Denmark A/S, Mette Johnsen).

⁷⁴ Välja arvatud juhul kui pankrotihaldur on võtnud üle ettevõtte juhtimise, sest ettevõtja oli vastu saneerimismenetluse algatamisele. E. Hellström, p 95.

oluline menetlusega hilinemise vältimiseks, kui ettevõtja ei tunnista veel olukorra tõsidust. Leedu saneerimisseadus lubab saneerimismenetlust algatada ka võlausaldajal, kui ettevõtja ei ole algatamisega nõus, kuid saneerimiskava esitamise ainuõigus on siiski vaid ettevõtjal.⁷⁵

Võlausaldaja esitatava saneerimisavalduse puhul võiks probleemiks olla ettevõtja tahte võimalik puudumine, kuna võlausaldaja algatava menetlusega ei pruugi kaasneda ettevõtja saneerimise tahe. See oleks tõenäoliselt eelduseks saneerimismenetluse õnnestumisel. Seetõttu on enamikes õiguskordades lubatud algatada saneerimismenetlust vaid ettevõtjal.⁷⁶ Erandina võib nimetada Rootsi saneerimismenetlust, mille algatamise õigus on nii ettevõtjal kui ka võlausaldajal ja kui saneerimisavalduse esitajaks on võlausaldaja, siis nõutakse algatamiseks, erinevalt Soomest ja Taanist, ettevõtja sellekohast nõusolekut.⁷⁷ Rootsis saab vaid saneerimisnõustaja esitada saneerimiskava koos ettevõtja esitatava nõuete ümberkujundamise ettepanekuga. Ühendatud maksejõuetusmenetluse eripärast tulenevalt võimaldab InsO menetluse algatada nii ettevõtjal kui ka võlausaldajal (InsO § 13 lg 1), kuna ettevõtja võib olla maksejõuetu ja vajada likvideerimist. Seetõttu ei ole magistritöö autori arvates põhjendatud võlausaldajate saneerimismenetluse algatamise õiguse andmine, kui saneerimiskava koostab saneerimisnõustaja.

Magistritöö autori arvates omab parimat positsiooni saneerimiskava esitada kohtu määratud erpooletu saneerimisnõustaja, kellel peaks olema vähemalt teatud aja jooksul saneerimiskava esitamise ainuõigus. Magistritöö autori arvates täidaks saneerimisnõustaja koostatav ja esitatav saneerimiskava paremini saneerimisseaduse eesmärki ehk menetlust, mis tagaks, et kõikide osapoolte huvid ja õigused oleksid tasakaalus ning eesmärgipäraselt kaitstud. Vältimaks vastuolu ettevõtja vabatahtlikkuse printsiibiga tuleks eeldada ettevõtja tahet saneerida ja tema nõusolekut saneerimiskavaga. Nõusolekut võib ettevõtja väljendada kas heakskiiduga omanike üldkoosolekul või ettevõtja vastava juhtorgani poolt. Saneerimisnõustajat tuleks kohustada tegema saneerimiskava koostades koostööd ettevõtjaga ja peamiste võlausaldajatega, et arvestada nende huve ja õigusi. Saneerimisnõustaja koostaks lõpliku saneerimiskava koostöös ettevõtja ja võlausaldajatega pärast seda, kui on veendunud ettevõtja saneerimiskõlbulikkuses ning saneerimisnõustaja poolt suunatud läbirääkimiste

⁷⁵ E. Hellström, pp 163-166.

⁷⁶ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 53.

⁷⁷ E. Hellström, p 25.

tulemusena on jõutud ettevõtja ja võlausaldajate vahel kokkuleppele.⁷⁸ Võlausaldajale ei tohiks saneerimiskava esitamise õigust anda, kuna see võiks eelkõige pärssida ettevõtja motivatsiooni saneerida.

Saneerimisseaduses tuleks sellekohast regulatsiooni samuti muuta. SanS-s on saneerimisnõustaja ülesandeks ettevõtja majandusliku olukorra, s.h. maksevõime, väljaselgitamine (SanS §16 lg 3 p 1 ja lg 2). Autori arvates peaks saneerimisnõustaja seejärel hindama plaanitavaid saneerimisabinõusid ja saneerimise väljavaateid, ning kui analüüsile tuginedes osutub ettevõtja saneerimiskõlblikuks, siis oleks saneerimisnõustajal kohustus koostada koostöös ettevõtja ja võlausaldajatega saneerimiskava. Ettevõtja kaasaaitamiskohustus saneerimiskava koostamise tuleneks SanS §-st 14 lg 1 ja lg 2.

Magistritöö autor arvab, et kui saneerimiskava koostamise ja esitamise õigus on saneerimisnõustajal, siis peaks saneerimismenetluse algatamise õigus olema vaid ettevõtjal, mis tagaks ettevõtja tahte saneerimismenetlust läbi viia ja motiveerib teda menetlust õigeaegselt algatama. Kui ettevõtja on saneerimismenetluse algatanud, siis koostab saneerimisnõustaja, ettevõtja ja võlausaldajatega koostöös ja nende huve tasakaalustatult arvestades, saneerimiskava.

Konkureeriva saneerimiskava esitamise õigust käsitletakse peatükis 1.2.

1.2. Konkureeriva saneerimiskava esitamine

Olles teinud järelduse, et saneerimisnõustaja peaks omama saneerimiskava koostamise ja esitamise ainuõigust vähemalt teatud periood, siis oleks põhjendatud uurida kas keegi võiks omada õigust esitada konkureeriv saneerimiskava. Eelkõige puudutaks see ettevõtja õigust, kuna lähtuvalt peatükis 1.2 tehtud järeldusest ei peaks võlausaldaja omama saneerimiskava esitamise õigust, juhul kui saneerimiskava koostab saneerimisnõustaja.

Ettevõtjale saneerimiskava ainuõiguse andmise kriitikana on märgitud, et see võib kahjustada võlausaldajate huve, mis võiks takistada muidu saneerimiskõlbliku ettevõtja saneerimiskava vastuvõtmist ja kinnitamist. Magistritöö autori arvates erapooletu saneerimisnõustaja poolt

⁷⁸ Saneerimispraktikas on läbirääkimiste aluseks saneerimiskava esialgne projekt.

esitatav saneerimiskava arvestab eelduslikult tasakaalustatumalt ettevõtja ja võlausaldajate huvidega, mis nimetatud ohtu peaks vähendama.

UNCITRAL-i koostatud maksejõuetusõiguse alases juhendis (*Draft Legislative Guide on Insolvency Law*) on leitud, et üldjuhul konkureeriva saneerimiskava esitamise õigus aitaks osapoolte vahel kaasa sobivaima lahenduse jõudmiseni.⁷⁹ Magistritöö autori arvates võiks olla ettevõtja jaoks motiveeriv alustada menetlust õigeaegselt, kui ettevõtjal oleks õigus esitada alternatiivne saneerimiskava pärast seda, kui saneerimisnõustaja ei ole kasutanud edukalt õigust esitada saneerimiskava.

Rahvusvahelise Valuutafondi maksejõuetusõiguse alastes soovitustes on asutud seisukohale, et konkureeriva saneerimiskava esitamise võimalus võimaldaks vältida elujõulise ettevõtja maksejõuetust, kui esialgne saneerimiskava jäi vastu võtmata.⁸⁰

Soome saneerimisseaduse § 40 lg 3 järgi on lisaks saneerimisnõustaja saneerimiskava esitamise õigusele sama õigus laial isikute ringil, sealhulgas ettevõtjal. Saksamaa InsO-s, kus pandipidajate huvide kaitset peetakse oluliseks⁸¹, on samaaegselt saneerimiskava esitamise õigus lisaks pankrotihaldurile ettevõtjal.⁸²

Konkureeriva saneerimiskava esitamise õigusel on vastuargumente. Näiteks Rahvusvaheline Valuutafond on asunud seisukohale, et konkureerivate saneerimiskavade samaaegne esitamine võib muuta menetlusosaliste jaoks menetluse raskesti jälgitavaks ja pärssida osapoolte vahel kiiret kokkuleppele jõudmist.⁸³ Samas seisukohal ollakse UNCITRAL-i koostatud maksejõuetusõiguse alases juhendis, lisades, et konkureerivad saneerimiskavad muudaksid menetluse raskesti prognoositavaks ja menetlus võib venida.⁸⁴ Seisukohta on jagatud Euroopa Komisjoni soovitustes, lisades, et keerukad ja aeglased maksejõuetusmenetlused kahjustaksid ettevõtja väärtust. M. Carapeto on avaldanud arvamust, et mitmete täiendavate saneerimiskavade esitamine võimaldab küll lõpuks lähendada osapoolte seisukohti, kuid mida suurem on osapoolte seisukohtade erinevus seda enam võib

⁷⁹ UNCITRAL. *Legislative Guide on Insolvency Law*, p 213.

⁸⁰ *Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues*. Legal Department, International Monetary Fund, 1999, pp 61-63.

⁸¹ R. Blazy, B. Chopard, A. Fimayer. Bankruptcy law: a mechanism of governance for financially distressed firms. *European Journal of Law and Economics*, Vol 25, No 3, June 2008, pp 258-259.

⁸² J. R. Franks, K. G. Nyborg, W. N. Torou, p 90.

⁸³ *Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues*. Legal Department, International Monetary Fund, 1999, pp 61-63.

⁸⁴ UNCITRAL. *Legislative Guide on Insolvency Law*, p 211.

kokkuleppe otsimine võtta aega ja olla kulukas.⁸⁵ Sellele on osutatud ka erialakirjanduses.⁸⁶ Kriitikute poolt on niigi saneerimismenetlustele üldiselt ette heidetud menetluste kulukust ja aeglust.⁸⁷ Kiire menetlus vähendaks menetluse otsest kulu, mis võib olla menetluse algatamisel takistuseks.⁸⁸ See puudutab eelkõige väiksema suurusega ettevõtjaid, kuna menetluse kulu suurus ei ole otseses sõltuvuses ettevõtja bilansimahust, käibest või kohustuste suurusest. Saneerimismenetluse venides võib ettevõtja väärtus langeda ka makseraskustega seotud kaudsete kulude (*financial distress cost*⁸⁹) tõttu, mis vähendaks saneerimismenetluse edukuse tõenäosust.

USA pankrotiseaduse 11. peatüki §-i 1121 (c) (2) ja (3) annab saneerimiskava esitamise õiguse laiale isikute ringile kui ettevõtja ei ole esitanud saneerimiskava kohtule 120 päeva jooksul või ei ole suutnud tagada saneerimiskava vastuvõtmist 180 päeva jooksul. Empiirilised uuringud on näidanud, et USA-s hilisemate konkureerivate saneerimiskavade esitamisega seotud kauplemine ettevõtja ja võlausaldajate vahel lükkab saneerimiskava vastuvõtmist edasi ja menetluse venimine ei võimaldanud võlausaldajatel saada paremaid tingimusi.⁹⁰ Ka paljudes teistes uurimustes on jõutud järeldusele, et mida pikem on läbirääkimiste protsess, seda väiksem on jaotav väärtus nii otseste kulude kui ka makseraskustega seotud kaudsete kulude tõttu.⁹¹ M. Carapeto uurimus näitas, et võlausaldajad teenisid enam kui saneerimiskava esitati vaid korra, mistõttu korduv saneerimiskava esitamise võimalus ei olnud võlausaldajate huvides.⁹²

Ettevõtja poolt konkureeriva saneerimiskava esitamises pärast saneerimisnõustaja ainuõiguse perioodi näeb magistritöö autor siiski saneerimismenetluse venimise väiksemat riski, kuna ettevõtja on tõenäoliselt huvitatud kiirest ja väiksema kuluga menetlusest ning eelistaks kasutada oma õigust vaid juhul kui saneerimisnõustajal see ei õnnestu. Magistritöö autori

⁸⁵ M. Carapeto. An examination of multiple plans in Chapter 11 reorganizations, *Journal of Financial Stability*, Vol 3, No 3, October 2007, p 280.

⁸⁶ A. Annabi, M. Breton, P. Francois, p 1868.

⁸⁷ S. Sundgren. Does a Reorganization Law Improve the Efficiency of the Insolvency Law? The Finnish Experience. *European Journal of Law and Economics*. Vol 6, 1998, p 1.

⁸⁸ European Commission. Best Project on Restructuring, Bankruptcy and a Fresh Start. Final Report of the Expert Group, p 27.

⁸⁹ Makseraskustega seotud kulu on ettevõtte rahanduses tunnustatud kontseptsioon, mis hõlmab makseraskuste tõttu tekkivaid kulusid, mille põhjuseks on kapitali hinna kasv, hangete kallinemine, tööjõukulu kasv, saamata jääv tulu teostamata jäävatest projektidest, jne.

⁹⁰ M. Carapeto. Is Bargaining in Chapter 11 costly? October 2003, p 11. Arvutivõrgus: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.198.223&rep=rep1&type=pdf> (03.03.2016).

⁹¹ M. Carapeto, Is Bargaining in Chapter 11 costly? October 2003, p 2.

⁹² M. Carapeto, Is Bargaining in Chapter 11 costly? October 2003, p 16.

arvates võiks saneerimismenetluse venimine tekkida juhul, kui ettevõtja eelistaks tema omanikele soodsamaid nõuete ümberkujundamise tingimusi kui pakub saneerimisnõustaja.

Eelnevalt tuginedes on magistritöö autor seisukohal, et kui saneerimiskava esitab saneerimisnõustaja, siis ei tohiks olla konkureeriva saneerimiskava esitamise õigust. Näiteks Eestis, Rootsis⁹³, Lätis⁹⁴, Leedus⁹⁵, Taanis⁹⁶ ei nähta ette alternatiivse saneerimiskava esitamise võimalust.

Kokkuvõttes võiks toetada seisukohta, et ei ole põhjendatud ettevõtjale konkureeriva saneerimiskava esitamise õiguse andmine pärast saneerimisnõustaja saneerimiskava esitamiseõiguse perioodi. See võiks muuta menetluse tõenäoliselt pikemaks, kulukamaks ning saneerimiskava vastuvõtmise raskemini jälgitavaks, mis võiks pärssida saneerimismenetluse edukust. Ettevõtja huvides oleks kiire ja väikeste kuludega menetlus, mis võiks motiveerida teda tegema saneerimiskava koostamisel saneerimisnõustajaga koostööd.

1.3. Eksperdiarvamuse esitamine koos saneerimiskavaga

Saneerimiskava esitamine on seotud saneerimiskava kohta sõltumatu hinnangu esitamise vajadusega. Järgnevalt uuritakse, kas saneerimisnõustaja poolt saneerimiskava võlausaldajatele tutvumiseks esitamisel tuleks esitada sõltumatu eksperdi arvamus saneerimiskava täitmise tõenäosuse ja võlausaldajate huvidega arvestamise kohta.

SanS § 27 lg 1 kohaselt esitab erapooletu saneerimisnõustaja oma arvamus vaid kohtule koos saneerimiskava esitamisega. SanS ei kohusta esitama saneerimisnõustaja arvamust saneerimiskava seisukoha võtmisel. Täiendava erapooletu kahe eksperdi määramise kohustus tekkib SanS § 30 lg 2 järgi veel siis, kui kohus rahuldab võlausaldajate poolt vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise avalduse. Riigikohus on sedastanud, et eksperdi arvamus on TsMS § 229 lg-te 1 ja 2 järgi kohtule tõendiks ja kohus peab hindama ekspertide arvamusi ettevõtte saneerimise võimaliku edu kohta ning seejärel otsustama, kas ettevõtte saneerimine

⁹³ E. Hellström, p 43.

⁹⁴ E. Hellström, p 153.

⁹⁵ E. Hellström, p 166.

⁹⁶ E. Hellström, p 95.

on edukas.⁹⁷ Saneerimisnõustaja poolt esitatav arvamus võiks olla magistritöö autori arvates kohtule sarnase sisuga tõendiks kui nimetatud ekspertide arvamus.

EBRD ja IMF on juhtinud tähelepanu sellele, et usaldamatus ettevõtja hinnangu suhtes võiks soodustada saneerimiskavale vastuhäaletamist.⁹⁸ Ka Euroopa Komisjoni ekspertide aruandes on avaldatud arvamus, et ettevõtja poolt avaldatava teabe kontrollimine sõltumatu ja professionaalse osapoolte poolt tõstaks saneerimiskava usaldusväarsust.⁹⁹ Sõltumatu arvamuse lisamine võimaldaks õigeaegselt selekteerida välja mitteelujõulised ettevõtjad ja aitaks teavitada võlausaldajaid nende õigustest ja nende võimalikust rikkumisest.

Magistritöö autor on nõus Maailmapanga maksejõuetusmenetluse alastes soovitusetes esitatud seisukohaga, et kuna saneerimiskava teostatavus sõltub saneerimiskava, s.h. äritegevuse ja rahastamise, eelduste realistlikkusest, vajaks see hindamist sõltumatu ja professionaalse isiku poolt, mis aitaks kujundada võlausaldajate ja kohtu seisukohta saneerimiskava vastuvõtmisel ja kinnitamisel.¹⁰⁰ Nimetatud seisukohta toetab ka J. L. Westbrook lisades, et see aitaks võlausaldajatel otsustada, kas saneerimiskava vastab nende huvidele ja arvestab nende õigustega ning see võiks vähendada kohtu soovi sekkuda võlausaldajate otsusesse.¹⁰¹

Sõltumatu eksperdi arvamus esitamist võlausaldajatele koos saneerimiskavaga ei nõuta, sarnaselt SanS-le, ka USA pankrotiseaduse 11. peatükis. USA-s on suuremate ettevõtjate saneerimiste puhul sageli kaasatud ettevõtja poolt vabatahtlikult ekspert investeerimispangast, kes võimaldaks võlausaldajatel saada parema ülevaate saneerimiskavast ja selle riskidest, kuigi on tõdetud, et sellega kaasneb täiendav kulu ja menetluse venimine.¹⁰²

Magistritöö autor on jõudnud seisukohale, et saneerimiskavaga koos või saneerimiskavas peaks olema sõltumatu eksperdi arvamus, mis aitaks võlausaldajatel saneerimiskava üle otsustada. Enne seda, kui vastata käesolevas peatükis esitatud uurimisküsimusele, tuleks

⁹⁷ RKTkm nr 3-2-1-131-10, p 19.

⁹⁸ Saneerimisseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus. Justiitsministeerium, 13.06.2013, lk 2 Arvutivõrgus: http://www.koda.ee/public/Saneerimisseaduse_muutmise_seaduse_eelnou_valjatootamise_kavatsus.pdf (26.10.2015).

⁹⁹ European Commission. Best Project on Restructuring, Bankruptcy and a Fresh Start. Final Report of the Expert Group, p 27.

¹⁰⁰ The World Bank. Principles and Guidelines for effective insolvency and creditor rights systems, p 50.

¹⁰¹ J. L. Westbrook jt, pp 157-158.

¹⁰² USA pankrotiseaduse 11. peatükk nõuab eksperdi hinnangut, kui kohtule esitatakse kinnitamiseks võlausaldajate poolt vastuvõtmata saneerimiskava.

eelnevalt vastata küsimusele, kes peaks sõltumatu arvamuse koostama ja esitama. Vastus sõltub sellest, kellel on saneerimiskava esitamise õigus.

Skandinaavia-Baltimaade maksejõuetusõiguse koostöövõrgustiku soovitusel toetatakse seisukohta, et võlausaldajatele tuleks koos ettevõtja esitatava saneerimiskavaga esitada sõltumatu saneerimisnõustaja arvamus saneerimiskava eduka täitmise väljavaadete kohta.¹⁰³ Läti maksejõuetusseaduse § 40 lg 1 kohaselt esitab ettevõtja saneerimiskava, millele lisatakse saneerimisnõustaja arvamus (§ 43 lg 1). Leedu saneerimisseaduse¹⁰⁴ §-i 15 lg 1 kohaselt tuleb enne saneerimiskava hääletamist esitada võlausaldajate komiteele koos ettevõtja koostatud saneerimiskavaga saneerimisnõustaja arvamus saneerimiskava kohta. Rootsi saneerimisseaduse kohaselt on nii, et kui ettevõtja taotleb nõuete ümberkujundamise menetluse (*ackordsförhandling*) algatamist ja esitab oma ettepaneku nõuete ümberkujundamiseks, siis lisatakse sellele peatüki 3 §-i 11 lg 2 kohaselt saneerimisnõustaja arvamus ettevõtja ettepaneku suhtes. Saksamaa ühendatud maksejõuetusmenetluse kohaselt on nii, et kui saneerimiskava esitajaks on ettevõtja siis küsitakse InsO §-i 232 lg 1 kohaselt pankrotihalduri arvamust. Prantsusmaal ja Hollandis, on sõltumatu eksperdi arvamus kättesaadav enne võlausaldajatele hääletust.¹⁰⁵ Valdavalt peab sõltumatu saneerimisnõustaja esitama arvamuse, kui ta ei koosta saneerimiskava. Seetõttu on magistritöö autori arvates sõltumatut eksperdi arvamust vaja vaid juhuks, kui saneerimiskava esitajaks ei ole saneerimisnõustaja. Sõltumatu saneerimisnõustaja poolt koostatav saneerimiskava sisaldaks eelduslikult erapooletut ja asjatundlikku arvamust ettevõtja saneerimiskava, sealhulgas saneerimisabinõude ja nende eesmärgipärasuse kohta, ega vaja seetõttu täiendavat hindamist. Täiendav eksperdi kaasamisega kaasneks lisakulu ja tõenäoliselt menetluse venimine, kuna ekspert ei saa asuda saneerimiskava hindama, kui see ei ole valminud.

Kui saneerimisnõustaja peab saneerimise õnnestumist ebatõenäoliseks, siis tuleks jätta saneerimiskava koostamata. Saksamaa InsO § 232 lg 2 järgi võib kohus enne saneerimiskava hääletamiseks esitamist anda võimaluse arvamuse avaldamiseks saneerimiskava kohta tööstusharu esindus- või muudele ekspertorganisatsioonidele, lisaks pankrotihalduri või ettevõtja arvamusele. Soome saneerimisseadus ei nõua võlausaldajatele täiendava sõltumatu

¹⁰³ Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final draft June 2015. Nordic-Baltic Insolvency Network. June 2015, p 40.

¹⁰⁴ Leedu saneerimisseadus. *Republic of Lithuania law on restructuring of enterprises*. 20.03.2001 – No IX-218 – 22.12.2011 - No X-1873. Arvutivõrgus: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=418092 (06.03.2016).

¹⁰⁵ J. L. Westbrook jt, p 157.

eksperdi arvamuse esitamist, kuna seadus annab kohtu poolt määratud sõltumatule saneerimisnõustajale saneerimiskava koostamise ja esitamise õiguse. § 41 lg-s 6 on nõue esitada saneerimiskavaga majandusliku olukorra auditi tulemused, mis on põhjendatud. Saneerimisnõustaja keskendub eelkõige saneerimise väljavaadetele ja auditor kontrollib ettevõtja vara ja kohustuste olulises osas õiget ja õiglast kajastamist ettevõtja finantsaruandluses (bilanss, kasumiaruanne ja rahavoogude aruanne) vastavuses finantsaruandluse standarditega. Erandiks on Taani pankrotiseadus kus hoolimata sellest, et saneerimiskava esitajaks on pankrotihaldur¹⁰⁶, tuleb võlausaldajatele koos saneerimiskavaga esitada veel audiitori arvamuse saneerimiskava kohta ja audiitori hinnatud ettevõtja vara nimekiri.¹⁰⁷

Kokkuvõttes on magistritöö autor seisukohal, et koos saneerimiskavaga või saneerimiskavas peaks olema sõltumatu eksperdi arvamus, mis aitaks võlausaldajatel saneerimiskava üle otsustada. Kui saneerimiskava esitamise ainuõigus on sõltumatul saneerimisnõustajal¹⁰⁸ siis ei oleks vaja täiendava sõltumatu arvamuse esitamist võlausaldajatele ja kohtule, millega kaasneks täiendav kulu ja menetluse pikenemine. Saneerimisnõustaja hindaks asjatundlikult ja erapooletult saneerimisabinõusid ja nende eesmärgipärasust. Saneerimiskava esitamine eeldab, et saneerimisnõustaja peab ettevõtja poolt saneerimiskava täitmist (s.h. saneerimiskava alusel ettevõtte majandusliku olukorra parandamist ja tema kasumlikkuse taastamist) tõenäoliseks. Koos peatükis 1.3 tehtud SanS-e muudatuse ettepanekuga vajaks magistritöö autori arvates muutmist SanS-e § 27, mis ei kohustaks saneerimisnõustajat esitama arvamust saneerimiskava kohta.

¹⁰⁶ Pankrotihaldur peab esitama oma arvamuse enda koostatud saneerimiskava kohta.

¹⁰⁷ E. Hellström, p 95.

¹⁰⁸ Vt. ptk. 1.1 ja 1.2 järelused.

2. SANEERIMISABINÕUD JA SANEERIMISMENETLUSE KESTUS SANEERIMISKAVAS

2.1. Saneerimisabinõude ja nende eesmärgipärasuse avaldamine

Saneerimiskavas sisalduv kohustuslik teave on enamasti (näiteks Eestis, Lätis, Leedus, USA-s, Saksamaal ja Soomes) sätestatud seadustes küll kohustusliku kuid mitteammendava loeteluna. Saneerimisseadus peaks võlausaldajate huvide kaitseks nõudma teabe avaldamist määral, mis oleks piisav saneerimise väljavaadete hindamiseks. Samasel seisukohal ollakse nii Maailmapanga kui ka UNCITRAL-i maksejõuetusõiguse alastes juhendites.¹⁰⁹ Viimasena nimetatud juhendis lisatakse, et kui saneerimiskavas sisalduv teave on ebapiisav, siis peaks kohus sellega saneerimiskava kinnitamisel arvestama.¹¹⁰ Euroopa Komisjoni soovitusel on sedastatud, et seadusega tuleks sätestada detailselt saneerimiskavas sisalduv teave.¹¹¹ Seisukohta toetab U. Tross, kelle arvamuse kohaselt võimaldaks detailne teave hinnata saneerimise edukuse tõenäosust.¹¹² Skandinaavia-Balti maksejõuetusmenetluse koostöövõrgustiku poolt on soovitatud seevastu arvestada, et saneerimiskava sisu ei peaks ülereguleerima.¹¹³

UNCITRAL-i maksejõuetusõiguse alases juhendis on leitud, et seadusandaja ettenähtud teave saneerimiskavas peaks eelkõige käsitlema saneerimisabinõusid ja nende eesmärgipärasust.¹¹⁴ Magistritöö autor nõustub, et nimetatud teabeta ei ole võlausaldajatel ja saneerimiskava hindaval eksperdil võimalik hinnata saneerimismenetluse eesmärgi täitmist, sealhulgas saneerimiskava täitmise tõenäosust ja võlausaldajate õiguste ja huvide kaitset. Saksamaal võlausaldajate seas tehtud küsitlus näitas, et võlausaldajad nõustuvad saneerimiskavaga, kui nad on teadlikud saneerimisabinõudest.¹¹⁵ Kuna saneerimisabinõude ja nende eesmärgipärasuse puhul on tegemist saneerimise seisukohalt keskseima teabega, siis vajaks

¹⁰⁹ The World Bank. Principles and Guidelines for effective insolvency and creditor rights systems, pp 48-49 ja UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, pp 216-217.

¹¹⁰ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, pp 216-217.

¹¹¹ European Commission. Commission Recommendations of 12.3.2014 on a new approach to business failure and insolvency, Brussels, 2014, p 7. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/c_2014_1500_en.pdf (05.03.2016).

¹¹² U. Tross. Saneerimine kui alternatiiv ettevõtte likvideerimisele pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2003, lk 66.

¹¹³ Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final draft June 2015. Nordic-Baltic Insolvency Network. June 2015, pp 39-40.

¹¹⁴ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 215.

¹¹⁵ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 28.

käsitlemist, mil viisil ja kui detailselt tuleks seaduses nõuda saneerimiskavas saneerimisabinõude ja nende eesmärgipärasuse esitamist.

Saneerimisabinõude kirjeldus saneerimiskavas ei tohiks olla vaid deklaratiivne, mida see on autori kogemuste kohaselt sageli Eestis. Saneerimiskava peaks sisaldama saneerimisabinõude põhjalikku kirjeldust ja eeldusi, mis võimaldaks hinnata saneerimisabinõude teostamise tõenäosust. Näiteks ei tohiks piirduda uue kapitali kaasamise kui saneerimisabinõu deklareerimisega, vaid täpsustamist vajab rahastamise eesmärk, rahastamise ulatus, aeg, rahastaja nimi, rahastamise tingimused. Euroopa Komisjoni soovitustes on rõhutatud, et saneerimiskava peaks sisaldama kapitali kaasamisel selle tingimusi.¹¹⁶ Skandinaavia-Balti maksejõuetusmenetluse koostöövõrgustiku soovitustes ollakse seisukohal, et saneerimiskava peaks sisaldama saneerimisabinõusid koos nende elluviimise ajakavaga.¹¹⁷ Täpne ajakava võimaldaks kontrollida saneerimiskava täitmist.

Saneerimiskava peab sisaldama kõiki plaanitavaid saneerimisabinõusid, kuna vaid nende mõju tervikuna annab aluse otsustada saneerimise edukuse üle. Riigikohus on pidanud vajalikuks kinnitada, et kui soovitakse vältida maksejõuetust ettevõtjasse tehtava uue investeeringuga, siis peab see sisalduma kohustusena saneerimiskavas.¹¹⁸

Üldjuhul nõutakse seadustes saneerimisabinõude esitamist, kuid seda erineva detailsusega. SanS § 21 lg 1 kohaselt peab saneerimiskava sisaldama saneerimisabinõu, sealhulgas nõuete ümberkujundamise, kirjeldust. Saneerimisseaduse eelnõu seletuskirja kohaselt peaks kirjeldus olema nii põhjalik, et võidaks veenduda majandusraskuste ületamise võimalikkuses ja kohtul on õigus jätta saneerimiskava kinnitamata, kui saneerimisabinõusid ei ole saneerimiskavas esitatud piisava detailsusega.¹¹⁹ Saksamaa InsO järgi peab saneerimiskava koosnema kirjeldavast osast (InsO § 220), mis peab andma muuseas ülevaate saneerimisabinõudest ja nende oodatavast mõjust ning õigussuhteid muutvast osast (InsO § 221), mis sisaldab teavet, kuidas saneerimiskavaga muudetakse osapoolte õiguslikku seisundit, sealhulgas kujundatakse ümber nõudeid. Rootsi saneerimisseaduse peatükis 2 § 12 on sätestatud, et saneerimiskava

¹¹⁶ European Commission. Commission Recommendations of 12.3.2014 on a new approach to business failure and insolvency, p 7.

¹¹⁷ Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final draft June 2015. Nordic-Baltic Insolvency Network. June 2015, pp 39-40.

¹¹⁸ RKTKm nr 3-2-1-74-13, p 23.

¹¹⁹ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 27-28.

peab kajastama saneerimisabinõusid, sealhulgas sisaldama nõuete ümberkujundamist.¹²⁰ Läti maksejõuetusseadus on samuti piiratud nõudega, et saneerimiskava peab sisaldama saneerimisabinõusid koos põhjendusega (§ 40 lg 4 p 7) ja plaanitava äritegevuse kirjeldust (§ 40 lg 4 p 8). Leedu saneerimisseaduse § 13 lg 1 p 2 reguleerib saneerimisabinõude esitamist võrreldavatest riikidest kõige detailsemalt, mille kohaselt peab saneerimiskava sisaldama saneerimisabinõude ajakavaga, abinõude elluviimise eest vastutavaid isikuid ja rahastamisallikad. Samuti peab saneerimiskavas esitama saneerimiseks vajaliku ja müüdava vara loetelu, koos müügist laekuvate summade prognoosiga (§ 13 lg 1 p 3 ja 4) ja uute laenude kaasamise tingimusi (§ 13 lg 1 p 7).

USA pankrotiseaduse 11. peatükk § 1123 (a) (5) esitab saneerimisabinõude mitte-ammendava loetelu abinõudest, mida saneerimiskava peaks kajastada, kui neid rakendatakse. Sarnane regulatsioon on Soome saneerimisseaduse § 42 lg 1 ja lg 4 järgi, mille kohaselt peab saneerimiskava sisaldama saneerimisabinõusid koos põhjendustega, kuid teatud saneerimisabinõusid tuleb saneerimiskavas *inter alia* esitada juhul kui neid rakendatakse.

Saneerimiskava peaks sisaldama lisaks saneerimisabinõudele ka saneerimisabinõude eesmärgipärasust, mis hindaks abinõude mõju saneerimismenetluse eesmärgi saavutamisele. Sarnasel seisukohal ollakse Euroopa Komisjoni soovitusel.¹²¹ Saneerimisabinõude eesmärgipärasus näitab kas saneerimisabinõud on majandusraskuste ületamiseks vajalikud ja proportsionaalsed ja kas nõuete ümberkujundamisel on arvestatud võlausaldajate õigustatud huvidega.

Magistritöö autori arvates ei ole eesmärgipärasust võimalik esitada ilma ettevõtja müügi-, kasumi-, bilansi- ja rahavooprognosita kuude lõikes, mis arvestaksid saneerimisabinõude mõjuga. Maailmapanga juhendis ollakse seisukohal, et prognoosid on võlausaldajatele vajalikud saneerimise teostatavuse ja riskide hindamiseks.¹²² Finantsprognoosid võimaldaksid hinnata saneerimise eesmärgi täitmiseks kuluvat aega, sealhulgas vajaliku maksevõime taastumist, mille järgi saaks hinnata saneerimiskava täitmise tähtsust.

¹²⁰ Kui nõuete ümberkujundamise ettepanek kiidetakse heaks, siis loetakse ka saneerimiskava ka muude meetmete osas vastuvõetuks. E. Hellström, p 43.

¹²¹ European Commission. Commission Recommendations of 12.3.2014 on a new approach to business failure and insolvency, p 7.

¹²² The World Bank. Principles and Guidelines for effective insolvency and creditor rights systems, pp 48-49.

Prognooside esitamine on vajalik ka saneerimiskava täitmise üle hilisema järelevalve teostamiseks, kuna prognoosi täitumine on saneerimiskava täitmise eelduseks. Näiteks InsO § 229 järgi tuleb saneerimisabinõude eesmärgipärasuse hindamiseks lisada saneerimiskavale kasumi- ja rahavoo prognoos.¹²³ Läti maksejõuetusseaduse § 40 lg 4 p-de 5 ja 6 kohaselt peab saneerimiskava sisaldama saneerimise kasumiprognosi koos selle eeldustega. Eesti, Soome ja Rootsi saneerimisseadused ning USA pankrotiseaduse 11. peatükk ei nõua *expressis verbis* finantsprognooside esitamist.

SanS-e § 21 lg 1 kohaselt peab saneerimiskava sisaldama saneerimisabinõude eesmärgipärasuse analüüsi. Kohtul on õigus jätta kava kinnitamata, kui see ei ole saneerimiskavas lahti kirjutatud.¹²⁴ Seaduse eelnõu seletuskirja kohaselt tuleks saneerimiskavas näidata kuidas konkreetne saneerimisabinõu eesmärgi saavutamisele kaasa aitab.¹²⁵ Magistritöö autori arvates on eelõige oluline abinõude koosmõju ja selle eesmärgipärasuse esitamine, mis näitab kas abinõude komplekt on vajalik ja proportsionaalne majandusraskuste ületamiseks, ja jätkusuutliku äritegevuse tagamiseks ning kas see arvestaks võlausaldajate huvidega. Seda võimaldaks finantsprognooside esitamine. SanS-e § 21 lg 1 p 2 näeb ette küll kohustuse esitada saneerimiskavas prognoositav majanduslik seisund pärast saneerimist, kuid see annab vähe teavet, kuna ilma detailsete prognoosideta ei ole võimalik veenduda prognoositava majandusliku seisundi saavutamise võimalikkuses. PankrS ei reguleeri küll kompromissettepaneku, majandus- või kutsetegevuses jätkamise kava ja tervendamiskava sisunõuded, kuid Riigikohus on selgitanud, et esitatav teave peaks olema piisav, et otsustada kompromissi kinnitamist ja muu hulgas tuleks esitada prognoosid kasumi ja äritegevuse perspektiivide kohta.¹²⁶

Saneerimisabinõude eesmärgipärasus hõlmab lisaks ettevõtja majandusraskuste ületamise eesmärgile ka nõuete ümberkujundamisel võlausaldajate õiguste ja huvidega arvestamise eesmärki, mille saneerimiskavas esitamist järgnevalt käsitletakse. Võlausaldajate huvidega arvestamise esitamine aitaks otsustada saneerimiskava vastuvõtmise üle ning hõlbustaks kohtu jaoks selle kontrollimist. UNCITRAL-i maksejõuetuse alastes printsiipides on rõhutatud, et saneerimiskava peaks sisaldama selgitust, kas võlausaldaja tuleb saneerimisest

¹²³ Rahavoo prognoos hõlmab rahastamist ja investeringuid.

¹²⁴ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 27-28.

¹²⁵ Samas, lk 28.

¹²⁶ RKTKm nr 3-2-1-53-05, p 25.

ületab nõude väärtuse likvideerimisel.¹²⁷ Selleks tuleks esitada pankrotihinnang üksikute nõuete lõikes. Seisukohta toetatakse Skandinaavia-Balti maksejõuetusealase koostöövõrgustiku soovitusel kus lisatakse, et pankrotihinnangu peaks koostama erapooletu saneerimisnõustaja.¹²⁸ Kui saneerimisnõustajal on õigus koostada saneerimiskava, siis sisalduks tema hinnang kavas.

Rootsi saneerimisseaduse peatükk 3 § 11 lg 1 kohustab esitama erapooletu saneerimisnõustaja koostatud pankrotihinnangu koos ettevõtja nõuete ümberkujundamise ettepanekuga. Soome saneerimisseadus § 41 lg 7, Läti maksejõuetusseadus § 40 lg 4 p 15 ja Taani pankrotiseadus § 13 b (iii) g sätestavad kohustuse esitada saneerimiskavas võlausaldajate olukorra kirjeldus kui saneerimiskava jääks vastu võtmata.

SanS ei nõua *expressis verbis* võlausaldajate jaoks pankrotihinnangu esitamist. SanS-e § 21 lg 1 p 4 kohaselt peab saneerimiskavas sisalduma küll võlausaldaja nõude ümberkujundamise kirjeldus ja põhjendus, kuid pankrotihinnangu esitamist saneerimisseaduse eelnõu seletuskirja kohaselt magistritöö autori arvates ei nõuta, kuna silmas peetakse põhjendusi ettevõtja, mitte võlausaldaja, seisukohalt.¹²⁹ Riigikohus on pidanud vajalikuks selgitada, et kohus peaks võlausaldaja huvide võimalikku rikkumist kontrollima. Seetõttu tuleks saneerimiskavas näidata, mis saaks nõuetest pankrotimenetluses, ja kohus peaks pankrotihinnangut, vähemalt kava kinnitamata jätmist taotlenud võlausaldajatele jaoks, kontrollima.¹³⁰ Kehtiva SanS-e järgi on hinnangu koostajaks ettevõtja, mis võib kahjustada hinnangu objektiivsust. Ka USA pankrotiseaduse 11. peatüki § 1123 ei nõua saneerimiskavas pankrotihinnangu esitamist, kuid USA kohtud peavad pankrotihinnanguga (*best-interests-of-creditors*) saneerimiskava kinnitades kontrollima saneerimiskavaga mittenõustunud võlausaldajate huvidega arvestamist.¹³¹

Riigikohus on kinnitanud veel pankrotmenetluses kompromissi korral pankrotihinnangu esitamise vajalikkust.¹³² Saksa InsO ei nõua samuti *expressis verbis* pankrotihinnangu esitamist. Samas InsO § 220 lg 2 järgi peab saneerimiskava deklaratiivne osa sisaldama

¹²⁷ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 215.

¹²⁸ Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final draft June 2015. Nordic-Baltic Insolvency Network. June 2015, p 40.

¹²⁹ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 28.

¹³⁰ RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 49.

¹³¹ E. J. Simpson. Chapter 11 Reorganization: Modication & Conformation of The Plan. Bankruptcy Developments Journal, Vol 3, No 1, 1986, p 416.

¹³² RKTKm nr 3-2-1-53-05, p 25.

teavet, mis on vajalik saneerimiskava vastuvõtmise otsustamisel ja kohtus kinnitamisel. See vajaks autori hinnangul pankrotihinnagu esitamist.

Magistritöö autor leiab, et pankrotihinnang peaks arvestama alati raha ajaväärtusega. Riigikohus on selgitanud, et kava hindamisel tuleb arvestada raha väärtuse vähenemise ja selle kompenseerimisega ning täpsema intressimäära puudumisel võidakse kasutada VÕS § 94 lg 1 järgset intressimäära.¹³³ Majanduslikult oleks põhjendatum kasutada nõude nüüdisväärtuse arvutamisel saneeritava ettevõtja laenukapitali hinda, mis kajastaks täpsemalt ettevõtja krediidiriski.

Iga ümberkujundatud nõude ja selle pankrotihinnangu esitamine saneerimiskavas võimaldaks hinnata veel nõuete kohtlemise võrdsust¹³⁴, mis on oluline võlausaldajate kohtlemise võrdsuse hindamisel.

Kokkuvõttes tuleb asuda seisukohale, et saneerimisabinõud ja nende eesmärgipärasus on saneerimiskava hindamise seisukohalt keskseim teave, mis võimaldab hinnata saneerimismenetluse eesmärgi täitmist. Saneerimiskava peaks sisaldama kõiki kavandatavaid saneerimisabinõusid, kuna nende mõju tervikuna annab aluse otsustada saneerimise edukuse üle. Saneerimiskavas tuleks nõuda lisaks abinõude kirjeldusele ka abinõude eelduste ja rakendamise ajakava esitamist määral, mis võimaldaks hinnata saneerimisabinõude elluviimise tõenäosust ja saneerimiskava täitmist. Saneerimiskavas peab sisalduma saneerimisabinõude eesmärgipärasus, sellisel viisil mis näitaks kas saneerimisabinõude mõju on majandusraskuste ületamiseks piisav ja proportsionaalne, ning kas nõuete ümberkujundamisel arvestatakse võlausaldajate õigustatud huvidega. Eesmärgipärasuse hindamiseks tuleks nõuda saneerimiskavas kogu saneerimisperioodi müügi-, kasumi-, bilansi- ja rahavooproгноosi esitamist kuude kaupa, mis arvestaks saneerimisabinõude mõju ning erapooletu isiku poolt koostatud pankrotihinnangut üksikute nõuete lõikes. Saneerimiskava ja selles sisalduva pankrotihinnangu erapooletuse tagaks saneerimisnõustaja kava koostamise õigus. Pankrotihinnang võimaldaks hinnata ka võlausaldajate nõuete kohtlemise võrdsust. Järeldustega seoses vajaks magistritöö autori arvates muutmist SanS-e § 21 lg 1 senine saneerimiskava kohustusliku teabe regulatsioon, millega nõutaks saneerimiskavas *expressis*

¹³³ RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 49.

¹³⁴ Täpsemalt saab kasutada suhtarvu, kus lugejas on ümberkujundatud nõude nüüdisväärtus ja nimetajas nõude pankrotihinnang. Leitud näitaja peab olema nõuete võrdsel ümberkujundamisel sarnane.

verbis detailsete prognooside ja pankrotihinnagu esitamist. Saneerimisabinõude kirjeldusele tuleks lisada saneerimisabinõude eeldused ja rakendamise ajakava.

2.2. Saneerimismenetluse kestus

Kuna saneerimismenetluses on oluline saneerimismenetluse kestus, on saneerimiskavas sisalduva teabe puhul oluline uurida kas saneerimismenetluse kestust tuleks võimaldada määrata saneerimiskavaga.

Seoses saneerimismenetluse kestusega on asjakohane määratleda, mida saneerimismenetluse all mõeldakse. Saneerimismenetlus võib kesta kuni saneerimiskava kinnitamiseni kohtus (näiteks USA pankrotiseaduse 11. peatükk) või kuni saneerimiskava täitmiseni (näiteks SanS). Järelevalve saneerimiskava täitmise üle ei ole võimalik, kui menetlus lõpeb saneerimiskava kinnitamisel.¹³⁵ Kui peale saneerimiskava kinnitamist peetakse vajalikuks võlausaldajate kaitseks saneerimisnõustaja järelvalvet saneerimiskava täitmise üle, siis ei ole põhjendatud saneerimiskava kinnitamisega menetluse lõppemine. Sel juhul on üheks võimaluseks, et menetluse kestvus määratakse saneerimiskavas, lähtuvalt ettevõtja saneerimise vajadusest. Saneerimiskava kehtimise ajal on võlausaldajatel takistatud saneerimiskavas ümberkujundatud nõuete sissenõudmine. Iga saneerimise puhul võib vajalik kaitse periood olla väga erinev, mis sõltub autori arvates eelkõige saneerimisabinõude elluviimise ja majandusraskuste ületamise kiirusest. I. Nikluse arvates mõjutab tähtja valikut majanduslike muudatuste tegemise ja kava täitmise aeg.¹³⁶ Saneerimiskavaga valitav saneerimismenetluse mõistlik kestus võiks olla ka ettevõtja huvides, sest kui saneerimismenetlus lõppeks ennetähtaegselt, siis langeksid tagasiulatuvalt ära kõik saneerimismenetluse algatamise tagajärjed (SanS § 44 lg 1).

SanS § 21 lg 1 p 3 annab õiguse määrata saneerimiskavaga selle täitmise tähtja. Sarnane regulatsioon on ka Itaalias, Leedu, Lätis, Hollandis ja Rumeenias.¹³⁷ Saneerimiskava täitmise tähtja möödumisel saneerimismenetlus lõpeb (SanS § 53 lg 1) ja võlausaldaja saab

¹³⁵ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 231.

¹³⁶ I. Niklus. Saneerimisseaduse eelnõust. Juridica, 2008, nr 6, lk 376.

¹³⁷ S. Bariatti, R. von Galen. European Commission. Study on a new approach to business failure and insolvency – Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. INSOL Europe 2014, p 39. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/insol_europe_report_2014_en.pdf (04.04.2016).

saneerimiskavaga ümberkujundatud nõude pärast seda panna maksma ainult saneerimiskavas kokkulepitud, kuid veel saneerimiskava kohaselt täitmata ulatuses (SanS § 53 lg 2). Rootsisis pärast saneerimiskava kinnitamist lõpetab kohus menetluse muuhulgas võlausaldaja või saneerimisnõustaja taotlusel, kui ettevõtja ei suuda täita saneerimise eesmärki või kui eesmärk on täidetud.¹³⁸

USA pankrotiseaduse 11. peatükis ja Saksamaa InsO-s ja Taani pankrotiseadustes ei valita saneerimiskavaga saneerimiskava täitmise tähtaega, kuna saneerimiskava kinnitamisega menetlus lõpetatakse. See on sarnane Eestis pankrotiseadusega, kus menetlus lõppeb kompromissi kinnitamisega (Pankr § 183).

Magistritöö autori hinnangul on põhjendatud, et saneerimismenetluse kestust saab määrata saneerimiskavaga. Seejärel on asjakohane küsida kas saneerimismenetluse kestust tuleks seadusega piirata.

Magistritöö autor on seisukohal, et kui saneerimiskava esitajaks on ettevõtja, võiks tema huvi olla määrata pikem saneerimiskava täitmise tähtaeg, mis võib ületada vajalikku ja mõistlikku aega. Ebamõistlikult pikk saneerimiskava täitmise aeg võimaldaks ebaproportsionaalselt kahjustada võlausaldajate huve. Saneerimismenetluse kestuse piiramise põhjuseks on seetõttu võlausaldajate kaitse, kuna saneerimiskava kehtimise ajal on ettevõtja võlausaldajate teatud nõuete eest kaitstud. Ümberkujundatud nõude alusel ei saa esitada pankrotiavaldust ega hagi, selline regulatsioon on omane ka SanS-le.¹³⁹

Autori arvates peaks olema saneerimiskava täitmise periood sedavõrd pikk, mis on vajalik saneerimise eesmärgi täitmiseks, s.o. SanS-e § 2 järgi maksevõime taastamine, kasumlikkuse parandamine ja jätkusuutlikku majandustegevuse tagamine. Magistritöö autori arvates ei peaks saneerimiskava täitmise tähtajaks olema täidetud täiel määral kõik saneerimiskavaga ümberkujundatud kohustused, mille järgi võidakse saneerimispraktikas saneerimiskava täitmise tähtaeg valida. Näiteks võib majanduslikel põhjustel olla otstarbekas nõude tasumise edasilükkamine kümme aastat, mis oleks eelnimetud saneerimise eesmärgi täitmise jaoks liialt pikk aeg. Magistritöö autor ei ole seetõttu nõus K. Tamme seisukohaga, et saneerimiskava täitmise aja valikult tuleb arvestada raha väärtuse vähenemist ajas¹⁴⁰ ja K. Krillo seisukohaga, et saneerimiskava täitmiseks tuleb valida optimaalne periood, mille jooksul

¹³⁸ E. Hellström, p 52.

¹³⁹ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 28.

¹⁴⁰ K. Tamm, lk 57.

ettevõtte rahavood võimaldavad võlausaldajate ümberkujundatud nõudeid rahuldada.¹⁴¹ Saneerimisabinõude rakendamisega venitamine kahjustaks võlausaldajate huve. Kuna saneerimismenetlus kaitseb ettevõtjat teatud nõuete eest, siis ei peaks ettevõtja saneerimismenetluse kaitset vajama kui ettevõtja maksevõime taastub ja äritegevus on kasumlik.¹⁴² Magistritöö autori arvates ebamõistlikult pika saneerimiskava täitmise tähtaja võimaldamine ei ole põhjendatud, sest saneerimismenetluse ei peaks aitama ettevõtteid, mis ei ole ilma saneerimiskava kehtimiseta turul elujõulised. Saneerimismenetluse aja lühendamine võiks tõenäoliselt vähendada saneerimise kulu, mis on nii ettevõtja kui ka võlausaldajate huvides.

Magistritöö autor mõonab, et võlausaldaja huve võiks kahjustada olukord kus saneerimiskava täitmise tähtjaks on veel osa ümberkujunatud nõudest saneerimiskava kohaselt tasumata. Menetluse varasema lõppemise korral ei saaks ettevõtja sel juhul edaspidiste makseraskuste puhul kohaldada saneerimismenetluse ennetähtaegse lõpetamise tagajärge, mille järgi langeksid tagasiulatuvalt ära kõik saneerimismenetluse algatamise tagajärjed (SanS § 44 lg 1).

Rahvusvaheline Valuutafond on avaldanud arvamust, et saneerimiskava täitmise tähtaajale piirangu seadmine kaitseb pandipidajate huve, kui saneerimiskava kehtimine piiraks nende õigusi.¹⁴³ Erinevalt SanS-st nähakse PankrS §-s 182 lg-s 2 pandipidaja kaitseks ette, et juhul kui pandipidaja ei nõustunud kompromissiga, siis on piiratud aeg, millal ta ei saa pandiga tagatud nõuet kompromissis märgitud tähtajal maksma panna, ühe aastaga. See oleks saneerimisel ettevõtja huve liialt kahjustav.

Saneerimiskava täitmise tähtaega ei tohiks saada, erinevalt K. Tamme seisukohast, kohus pikendada.¹⁴⁴ Magistritöö autori arvates võiks pikendamise võimalus motiveerida saneerimisabinõude elluviimisega venitama. Pikendamise võimaluse puudumine motiveeriks koostama läbimõeldud ja reaalsel eeldustel saneerimiskava.

Saneerimismenetluse kestusele on seatud piirang näiteks Kreekas, Itaalias, Hollandis, Leedus, Lätis ja Rumeenias.¹⁴⁵ Läti maksejõuetusseadus piirab saneerimiskava täitmise tähtaja kahe aastaga, mida võib võlausaldajate enamiku nõusolekul pikendada veel kahe aasta võrra (§ 48

¹⁴¹ K. Krillo, lk 74.

¹⁴² Sel juhul puuduvad sissenõutavaks muutunud ja maksmata kohustused ning rahavoo prognoos tervikuna on positiivne.

¹⁴³ Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund, 1999, pp 61-64.

¹⁴⁴ K. Tamm, lk 56.

¹⁴⁵ S. Bariatti, R. von Galen, p 39.

lg 1 ja 2). Leedu saneerimisseaduse § 13 lg 2 ei tohi saneerimiskava täitmise tähtaeg ületada nelja aastat, mida kohus võib ettevõtja või saneerimisnõustaja taotlusel ja võlausaldajate koosoleku otsuse alusel pikendada ühe aasta võrra. Rumeenias on menetlus piiratud kolme aastaga, mida võidakse pikendada üks kord ühe aasta võrra¹⁴⁶.

SanS ei piira osapoolte poolt valitavat saneerimiskava täitmise tähtaega, mis erineb Euroopa riikides levinud süsteemist, kus piiratakse saneerimiskavaga määratavat saneerimismenetluse kestust. Tähtaja pikkuse piiramata jätmise kaitseks on SanS-e eelnõu seletuskirjas väidetud, et see võimaldaks arvestada iga juhtumi eripäradega.¹⁴⁷ Riigikohus on selgitanud, et saneerimiskava täitmise tähtaeg ei tohiks olla siiski ebamõistlikult pikk ja pika tähtaja valikut tuleks põhjendada.¹⁴⁸ See kaitseks võlausaldajate huve, kui soovitakse määrata põhjendamatult pikka saneerimiskava täitmise tähtaega.

Magistritöö autori järelduste kohaselt peaks olema saneerimiskavaga võimalik määrata saneerimiskava täitmise tähtaega ehk saneerimismenetluse kestust, kuna iga saneerimise puhul võib mõistlik saneerimiskava täitmise periood olla erinev. Tähtaja valikut tuleks saneerimiskavas põhjendada.

Seadusandaja poolt piirangu kehtestamine saneerimismenetluse kestusele on põhjendatud, kuna saneerimiskava täitmise periood pikkus peaks eelkõige võimaldama saneerimise eesmärgi täitmist. Ebamõistlik tähtaeg võiks kahjustada mittevajalikul määral võlausaldajate teatud õigusi nõuet sisse nõuda. Saneerimine ei peaks aitama ettevõtteid, mis ei oleks elujõulised ilma saneerimismenetluse kaitseta. Tuleks kaaluda SanS-e regulatsiooni muutmist, millega seataks saneerimiskava täitmisele tähtajale piirang ja kaalumist võiks väärida maksimaalselt viie aastane saneerimiskava täitmise tähtaaja piirang, sest nimetatud aja jooksul võiks saneerimiskõlbulik ettevõtja olla võimeline saavutama on saneerimise eesmärgi. Näiteks Euroopa Liidu liikmesriikides on olnud saneerimismenetluse kestus keskmiselt kaks-kolm aastat.¹⁴⁹ Kohtul peaks puuduma saneerimiskava täitmise tähtaja pikendamise õigus, kuna see võiks eelkõige motiveerida ettevõtjat saneerimisabinõude elluviimisega venitama.

¹⁴⁶ S. Bariatti, R. von Galen, p 39.

¹⁴⁷ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 28.

¹⁴⁸ RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 55.

¹⁴⁹ Bariatti, S. von Galen, p 10.

3. NÕUETE ÜMBERKUJUNDAMINE SANEERIMISKAVAS

3.1. Nõuete ümberkujundamise põhimõtted

Nõuete ümberkujundamise põhimõtted kaitseks osapooli, aitaks vältida seda, et saneerimismenetlust ei kasutataks põhjendamatult nende huvide ja õiguste kahjustamiseks. Seetõttu on kohane uurida, milliste põhimõtetega tuleks nõuete ümberkujundamisel arvestada ja kas kõrvalekalded põhimõtetest oleksid põhjendatud.

Üheks maksejõuetusõiguse juhtpõhimõtteks on võlausaldajate võrdse kohtlemise ja nõuete ühetaolise rahuldamise põhimõte, mis omab tähendust saneerimismenetluses nõuete ümberkujundamisel. *Pari passu* kohaselt rahuldatakse maksejõuetusmenetluses võlausaldaja nõue *pro rata* baasil ehk vastavalt sellele, kui suure osa moodustab võlausaldaja nõue kõikidest nõuetest.¹⁵⁰ Kohus kontrollib vastuvõetud saneerimiskava kinnitamisel (SanS § 28 lg 5 p 2) ja vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamisel (§ 36 p 3) nimetatud põhimõttest kinnipidamist, et nõuete ümberkujundamisel ei oleks võlausaldajat koheldud oluliselt halvemini kui teist võlausaldajat. Saneerimisseaduse eelnõu seletuskirja kohaselt võib halvem kohtlemine olla üheks saneerimiskava kinnitamata jätmise aluseks.¹⁵¹ Riigikohus on pidanud vajalikuks rõhutada, et nõuete ümberkujundamisel tuleks arvestada võrdse kohtlemise põhimõttega.¹⁵²

Kõikide põhimõtete täielik järgimine ei ole võimalik, sest need on võistlevad ja vastuolulised, mistõttu on kõrvalekalded võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest nõuete ümberkujundamisel paratamatud. Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest ei ole üheski maksejõuetusõiguses täielikult kinni peetud, kuna üldjuhul on olnud eelisseisund eesõigus¹⁵³ (*priority*) nõudega võlausaldajatel, kelleks tavaliselt on olnud ka pandipidajad, mis on kahjustanud ülejäänud võlausaldajate huve.¹⁵⁴ *Pari passu* põhimõte on tänapäeval aluseks peamiselt sarnaste õigustega võlausaldajate nõuete, näiteks tavaliste pandiga tagamata nõuete,

¹⁵⁰ A. Kasak, lk 12.

¹⁵¹ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 35.

¹⁵² RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 63 ja RKTKm nr 3-2-1-122-09, p 17.

¹⁵³ Prof. V. Finch defineerib eesõigusnõude kui nõude, mis ei ole pandiõigusega tagatud ning milledele seadusandja on andnud pankrotimenetluses eelisjärjekorra. V. Finch. *Corporate Insolvency Law. Perspective and Principles*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, p 425.

¹⁵⁴ L. Iancu. *The Framework Of Insolvency Law*. *Anale. Seria Ştiinţe Economice*, Vol 18, No 2, 2012, p 224. Arvutivõrgust: http://econpapers.repec.org/article/tdtannals/v_3axviii_2fsupplement_3ay_3a2012_3ap_3a221-226.htm (28.01.2016).

ümberkujundamisel.¹⁵⁵ Seadusandja on pidanud tavaliselt vajalikuks sätestada põhimõte seadusega. Sarnaste õigustega võlausaldajate võrdset kohtlemist nõuab nii SanS (§ 28 lg 5 p 2), Soome saneerimisseadus (§ 46 lg 1), Rootsi saneerimisseadus (peatükk 3 § 2) kui ka USA pankrotiseadus (§ 1129 (b) (1)).

Oluline on rõhutada, et erinev nõuete kohtlemine ei tähenda veel ebavõrdset kohtlemist. Erinev kohtlemine võib olla osapoolte huvides, mis aitaks seeläbi kaasa saneerimiskava kinnitamisele. Riigikohus on märkinud, et saneerimise edukuse huvides võib põhjendatud olla osa nõuete tasumine äritegevuse rahavoogude tõttu hiljem, mis sel juhul tuleks kompenseerida intressi maksmisega.¹⁵⁶ Kompentsatsiooni määramisel, selleks et tagada võlausaldajate võrdne kohtlemine, tuleks arvestada ettevõtte rahanduses tunnustatud väärtuskontseptsiooniga. USA kohtutes on leitud, et sarnaseid nõudeid saab ümber kujundada osapoolte huvides erinevalt, kuid võrdselt.¹⁵⁷

Maksejõuetusõiguse teine põhimõte, mis avaldab nõuete ümberkujundamisel mõju, on maksejõuetusmenetluse eelsete võlausaldajate õiguste austamine ja tunnustamine. Selle eesmärgiks on vältida olukorda, et menetlust võidaks õigustest möödaminemiseks kuritarvitada.¹⁵⁸ Lepinguvabaduse põhimõttest juhindudes tuleb austada võlausaldaja ja võlgniku varasemaid kokkuleppeid võimalikult suures ulatuses.¹⁵⁹ Pankrotimenetluse eelsed õigused, kohustused ja vara tuleks võtta pankrotimenetlusse piirates võlausaldaja õiguste kasutamist vaid vajalikul määral.¹⁶⁰

Pankrotimenetluses on üldtunnustatud pandiõiguste kaitse ja nendega tagatud nõuete eelistamine.¹⁶¹ Eelkõige puudutab põhimõtte pandipidajate õigusi saneerimismenetluses nõuete ümberkujundamisel. Pandiõigusi tuleks austada ja nende teostamist tuleks piirata vaid määral, mis on vajalik saneerimismenetluse eesmärgi täitmiseks. Pandi eesmärk on tagada võlausaldajale õiguskindlust. Kui ettevõtja jätab täitmata oma kohustuse võlausaldaja ees, siis rahuldatakse nõue pandieseme müügist saadava tulemi arvel.¹⁶² AÕS¹⁶³ § 276 lg 1 kohaselt

¹⁵⁵ R. M. Goode. Principles of Corporate Insolvency Law. Sweet & Maxwell 2011, p 22.

¹⁵⁶ RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 48.

¹⁵⁷ B. J. Houser. Classification and Treatment of Foreign Claims in U.S. Bankruptcy Proceedings. Texas International Law Journal, vol 36, no 3, 2001, p 479.

¹⁵⁸ P. Hrnčiar, p 22.

¹⁵⁹ T. Saarma. Pankrotimenetluse põhimõtted. Juridica, 2008, nr 6, lk 355.

¹⁶⁰ A. Kasak, lk 24.

¹⁶¹ P. Varul. Pankrotiseaduse uued parandusettepanekud. Juridica, 2008, nr 6, lk 362.

¹⁶² A. Kasak, lk 22.

¹⁶³ Asjaõigusseadus. 9.06.1993. – RTI 1993, 39, 590; RT I, 30.06.2015, 41.

võib asja pandiga koormata selliselt, et isikul, kelle kasuks pant on seatud, on õigus pandiga tagatud nõude rahuldamisele panditud vara arvel, kui nõuet ei ole kohaselt täidetud. Seetõttu vaadeldakse võrdsuse põhimõtet tänapäeval pigem erapooletu kohtlemise põhimõttena, tunnustades võlausaldaja ja võlgniku varasemaid kokkuleppeid tagatiste suhtes.¹⁶⁴

Magistritöö autor nõustub A. Kasaki seisukohaga, et pandiga tagatud nõuete eelistamise välistamine pankrotimenetluses muudaks pandi institutsiooni kasutuks.¹⁶⁵ Sarnasele seisukohale tuleks asuda ka saneerimismenetluses nõuete ümberkujundamisel, sest see kahjustaks pandiõiguse eesmärki.

Maksejõuetusõigus peaks kaitsma pandiõigust ka selles, et tagada laenude kättesaadavus, kuid piirates õiguskaitsevahendite rakendamist menetluses mõneks ajaks.¹⁶⁶ Pandi kindlus saneerimismenetluses kaalub üles võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise. Pandiõiguse tunnustamine maksejõuetusmenetluses motiveeriks võlausaldajaid juhtima krediidiriski efektiivselt.¹⁶⁷ Järelikult on saneerimiskavas nõuete ümberkujundamisel õigustatud pandipidajate kaitseks nende nõuete eeliskohtlemine pandieseme väärtusega tagatud ulatuses.¹⁶⁸ Samal seisukohal on P. Hrnčiar.¹⁶⁹ Seetõttu on põhjendatud lähtuda nõuete ümberkujundamisel pigem võrdsete võrdsest kohtlemisest ja ebavõrdsete ebavõrdsest kohtlemisest.

Soome saneerimisseaduse § 44 lg 3 kohaselt ei tohi nõuete ümberkujundamisel piirata võlausaldajate õigusi enam kui on vajalik saneerimiskava eesmärgi saavutamiseks ja seaduses sätestatud nõuete täitmiseks. Sarnane nõuete ümberkujundamise põhimõte sisaldub Läti maksejõuetusseaduse §-s 38 lg 6.

Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest kõrvalekaldumist nõuete ümberkujundamisel õigustab veel põhimõte, et pankrotimenetluses eesõigusnõudega¹⁷⁰ võlausaldajatele tuleks tagada saneerimismenetluses sarnased eesõigused ja seeläbi vähemalt sarnane nõude nüüdisväärtus kui likvideerivas pankrotimenetluses. Nõuete ümberkujundamisel tuleb

¹⁶⁴ T. Saarma. Nõuete esitamine, kaitsmine ja rahuldamine pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2008, lk 88.

¹⁶⁵ A. Kasak, lk 25.

¹⁶⁶ C. H. Averch. Bankruptcy Laws: What is Fair? Focus on Insolvency Law, p 28. Arvutivõrgus: <http://www.ebrd.com/downloads/legal/insolvency/fairlaw.pdf> (27.03.20016).

¹⁶⁷ The World Bank. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, p 9.

¹⁶⁸ P. Varul. Nõuetest pankrotimenetluses. Juridica, 2004, nr 2, lk 102.

¹⁶⁹ P. Hrnčiar, p 26.

¹⁷⁰ Pankrotimenetluses antakse nõuetele eesõigus sotsiaalsetel või poliitilistel põhjustel.

arvestada, et võlausaldaja õiguslik positsioon ei tohiks saneerimismenetluses olla pankrotimenetlusest halvem. UNCITRAL-i maksejõuetusõiguse alases juhendis on märgitud, et nõuete ümberkujundamise aluspõhimõtteks on keeld kohelda saneerimismenetluses nõudeid pankrotimenetlusest halvemini.¹⁷¹ Nimetatud põhimõtet on pidanud vajalikuks rõhutada ka Riigikohus.¹⁷² Kohus peaks seda kontrollima saneerimiskava kinnitamisel pankrotihinnangu abil.¹⁷³

USA-s seotatakse põhimõtet nõuete õiglase (*fair*) kohtlemise kontseptsiooniga. USA pankrotiseaduse 11. peatüki § 1129 (b) (1) kohustab nõudeid ümber kujundama õiglaselt ja võrdselt (*fair and equitable*). Seadus ei defineeri õiglase ja võrdse kohtlemise kontseptsiooni, kuid kohtupraktika kohaselt nõuab see vähemalt kooskõla *absolute priority* põhimõttega.¹⁷⁴ Viimatinimetatud põhimõte peaks tagama võlausaldajale pankrotimenetlusega sarnased eesõigused, kuigi sellest ei ole siiski saneerimistes alati kinni peetud.¹⁷⁵ USA pankrotiseaduse 11. peatüki §-i 1129 (a) (7) (A) (ii) kohaselt kontrollib kohus saneerimiskava kinnitamisel võlausaldajate kaitseks pankrotimenetlusega sarnaste eesõiguste põhimõtte järgimist, milleks kasutatakse võlausaldajate *best interest* hinnangut.¹⁷⁶ See on USA-s osa nõuete õiglase kohtlemise kontrollist. Pankrotimenetlusega sarnaste eesõiguste põhimõtet kontrollitakse kohtu poolt saneerimiskava kinnitades Saksamaa InsO § 251 lg 1 p 2 alusel, kui võlausaldaja esitab selleks vastava avalduse.¹⁷⁷ Pankrotimenetlusega sarnaste eesõiguste põhimõtte on sätestatud veel Läti maksejõuetusseaduse §-s 40 lg 3.

P. Varuli arvates on tänapäeval võetud suund pankrotimenetluses eesõigusnõuete vähendamisele, väärtustades võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte järgimist. See kaitseks pandiga tagamata võlausaldajate huve, kes eesõigust ei omanud. Eesõigusnõueteks ei ole kehtivas PankrS-s enam töötasu- ja maksunõuded, mis olid seda enne 2004.a kehtinud

¹⁷¹ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 210.

¹⁷² RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 49.

¹⁷³ The World Bank. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, p 10.

¹⁷⁴ P. Foohey. Chapter 11 Reorganization and the Fair and Equitable Standard: How the Absolute Priority Rule Applies to All Nonpro t Entities. St. John's Law Review, Vol 86, No 1, Winter 2012, p 34. Arvutivõrgus: <http://www.repository.law.indiana.edu/facpub/1274> (03.03.2016).

¹⁷⁵ S. J. Lubben. The Overstated Absolute Priority Rule. Working Paper Series, March 20, 2015. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2581639 (02.03.2016).

¹⁷⁶ K. N. Klee. Adjusting Chapter 11: Fine Tuning the Plan Process. American Bankruptcy Journal, Vol 69, No 4, 1995, p 568.

¹⁷⁷ R. Bork. Rescuing Companies in England and Germany. Translated from the German by Christopher Schuller. Oxford University Press, 2012, p 262.

PankrS § 86 lg 1 p 2 ja p 3 alusel.¹⁷⁸ Eesõigusnõue on Eestis kehtiva PankrS kohaselt vaid pandiga tagatud nõue (PankrS § 153 lg 1 p 1).¹⁷⁹ Ka InsO järgi on loobunud nii töötajate kui ka maksunõuete puhul eesõigustest.¹⁸⁰

Nõude pankrotihinnang on aluseks nõude ümberkujundamisele, mis aitab tagada, et saneerimisel ettevõtja nõuete väärtus ei tohiks olla madalam nõude väärtusest pankrotimenetluses, ehk panktorimenetlus ei tohiks olla saneerimisest kasulikum.¹⁸¹ Pärast pankrotihinnangut, mis arvestaks PankrS § 153 lg 1 esitatud nõuete rahuldamisjärkudega, tuleks lisada nõutele saneerimiskavas pakutav väärtuse juurdekasv¹⁸², koheldes sealhulgas sarnaste õigustega võlausaldajate nõudeid sarnaselt. Väärtuse juurdekasv peaks arvestama ettevõtja poolt saneerimisega loodava lisanduva väärtuse tasakaalustatud jaotamisega ettevõtja omanike ja võlausaldajate vahel viisil, mis aitaks parimal moel kaasa saneerimismenetluse eesmärgi täitmisele. Võttes aluseks nõude väärtuse koos nimetatud väärtuse juurdekasvuga, tuleks pakkuda võlausaldajatele kohustuse täitmise tähtaja pikendamise või osamaksetega täitmise korral¹⁸³ turupõhist intressimäära, mis hüvitab raha ajaväärtuse säilimise. Raha turupõhine intressimäär¹⁸⁴ peaks sisaldama nõude tagastamistähtajale kohast riskivaba intressimäära, riigi riskipreemiat ja ettevõtja äririski preemiat. Kirjeldatud lähenemine eesõigusnõude ümberkujundamisel tagaks pankrotimenetlusega sarnaste eesõiguste põhimõttega arvestamise. Magistritöö autori arvates peaks nimetatud põhimõtte kontroll olema vajalik saneerimiskava kinnitamisel (SanS § 28 lg 5 p 2 ja § 36 p 3), mis kehtiva PankrS järgi puudutaks vaid pandipidajate nõudeid.

Võrdse kohtlemise põhimõttest lubatakse mõnede riikide seadustes kalduda kõrvale veel majanduslikel ja menetluslikel kaalutlustel. Näiteks Soome saneerimisseaduse § 46 lg 2 lubab tasuda täiel määral võlausaldajatele, kelle nõue on väike, kui see on asjakohane (*appropriate*).

¹⁷⁸ P. Varul. Nõuetest pankrotimenetluses, lk 102.

¹⁷⁹ P. Varul. Nõuetest pankrotimenetluses, lk 102.

¹⁸⁰ O. Couwenberg. Survival rates in Bankruptcy Systems: Overlooking the Evidence. *European Journal of Law and Economics*, Vol 12, No 3, 2001, p 11.

¹⁸¹ Bork, R, p 210.

¹⁸² Väärtuse juurdekasvu on võimalik hinnata näiteks majandusliku lisandväärtuse ehk *Economic Value Added (EVA)* nüüdisväärtusena. EVA arvutatakse lahutades ärikasumist kapitalikulu, mis omakorda leitakse kapitali ja kapitali hinna korrutisena. A. K. Sharma, S. Kumar. *Economic Value Added (EVA) - Literature Review and Relevant Issues*. *International Journal of Economics and Finance*. Vol 2, No 2, May 2010, p 201 Arvutivõrgus: <http://ccsenet.org/journal/index.php/ijef/article/viewFile/5908/4688> (02.02.2016). *Stern Stewart & Company* omavad EVA kaubamärgile autoriõigusi.

¹⁸³ Nõuete tasumine peaks olema vastavuses ettevõtja prognoositavate vabade rahavoogudega, et tagada saneerimiskavaga ümberkujundatavate nõuete tasumine ja saneerimiskava täitmine.

¹⁸⁴ Raha turupõhine intressimäär võidakse leppida kokku peamiste võlausaldajatega.

Sarnane regulatsioon on Poola pankroti ja saneerimise seaduses.¹⁸⁵ Magistritöö autori arvates ei vaja väikeste nõuetega võlausaldajad eeliskohtlemist, kuna võlausaldajate võrdse kohtlemisega oleks kooskõlas kohelda sarnaselt suure nõudega võlausaldaja nõuet väikeses osas. See tagaks võlausaldajate võrdse kohtlemise, saavutades ühtlasi soovitud eesmärgi.

Nõuete ümberkujundamise viisi valikul tuleks magistritöö autori arvates juhinduda saneerimismenetluse eesmärgipärasusest, milleks on ettevõtja ja võlausaldajate huvide kaitsmine. Ettevõtja huvides on mõjutada paljude võlausaldajate nõudeid viisil, et see vähendaks maksimaalselt nõuete nüüdisväärtust ja pakuks ettevõtjale kaitset võlausaldajate nõuete sissenõudmise vastu, et aidata kaasa saneerimise õnnestumisele. Võlausaldaja huvides on, et tema nõuete nüüdisväärtus jääks võimalikult suureks ja ei piirataks tema õigust nõuet sisse nõuda. Maailmapank on avaldanud arvamust, et maksejõuetusõigus peab võimaldama sekkumist lepinguliste kohustuste täitmisesse määral, mis on vajalik maksejõuetusmenetluse eesmärkide saavutamiseks.¹⁸⁶ Saneerimismenetluse eesmärgipärasusega arvestades tuleks nõudeid kujundada ümber viisil ja määral, mis on vajalik ja proportsionaalne. Nõuete ümberkujundamine peaks olema piisav, et tagada ettevõtja maksevõime taastamine ja äritegevuse jätkusuutlikkus ning nõuete ümberkujundamise viis peaks põhinema realistlikel¹⁸⁷ eeldustel, mida hinnatakse võlausaldajate ja kohtu poolt.¹⁸⁸ Kuna SanS-e §-i 2 kohaselt on abinõude eesmärgiks ettevõtja majanduslike raskuste ületamine, likviidsuse taastamine, kasumlikkuse parandamine ja jätkusuutlikku majandamise tagamine, siis tuleks nõuete ümberkujundamisel kujundada nõuded ümber piisaval määral, mis tagaks nimetatud eesmärgi. Teiselt poolt ei tohiks see ületada saneerimise eesmärgi täitmiseks vajalikku ulatust, et mitte kahjustada võlausaldajate huve. Pandiga tagatud nõude ümberkujundamise eelduseks oleks asjaolu, et pandiese on saneerimise õnnestumiseks vajalik.

Magistritöö autori arvates selleks, et olla saneerimismenetluse eesmärgipärasusega kooskõlas, tuleks nõuete ümberkujundamise viisi valikul arvestada ettevõtja võimega luua vaba

¹⁸⁵ R. Adamus. The Reorganization Law in Poland. Acta Universitatis Danubius. Juridica, Vol 8, No 1, 2012, p 110.

¹⁸⁶ The World Bank. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, p 9.

¹⁸⁷ Tuleks vältida ülejõukäivat laenukoormust või prognoosida nõude maksmist, nägemata selleks ette rahalist allikat.

¹⁸⁸ The World Bank. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, p 50.

rahavoogu¹⁸⁹ ja jõukohast kohustuste mahtu¹⁹⁰. Vaba rahavoog on ümberkujundatavate nõuete tasumise peamiseks allikaks, kuna uue raha kaasamine on kõrge riski tõttu saneerimismenetluses takistatud. Nõuete tasumise ajatamisel tuleks võlausaldajate huvides arvestada, et ettevõtjal ei tekkiks ülemäärast rahavaru, kui see jäetakse põhjendamatult võlausaldajate vahel jagamata ja ettevõtja huvides oleks arvestada tasumisel vaid ettevõtja poolt loodava vaba rahavooga, eeldamata refinantseerimist. Nõuete võimalikul vähendamisel tuleks arvestada ettevõtja huve, arvestades talle jõukohase kohustuste mahuga ja teiselt poolt tuleks arvestada, et see ei kahjustaks võlausaldajate huve. Taani pankrotiseaduse § 13 e. (5) järgi võib kohus keelduda kinnitamast tagamata nõuete ümberkujundamise tingimusi, kui need ei ole kooskõlas ettevõtja majandusliku olukorraga, mis autori arvates seondub saneerimismenetluse eesmärgipärasusega.

Riigikohus on pidanud vajalikuks seoses nõuete ülemäärase vähendamisega rõhutada, et see oleks vastuolus saneerimisseaduse eesmärgiga, milleks on saneerimise käigus ettevõtja, võlausaldaja ja kolmanda isiku huvide arvestamine ja õiguste kaitsmine. Saneerimismenetluse eesmärgiks ei ole võlgniku võlgadest vabastamine, mis kahjustaks võlausaldajate huve ja rikuks nende õigusi. Selline ettevõtja käitumine oleks ka hea usu põhimõtte vastane.¹⁹¹ Nõuete ümberkujundamisel tuleks jaotada saneerimisest loodav väärtuse juurdekasv võlausaldajate ja ettevõtja omanike vahel tasakaalustatult, mis sobiks võimalikult paljudele osapooltele ja soodustaks seeläbi saneerimiskava vastuvõtmist. Samas on näiteks Riigikohus sedastanud, et saneerimismenetluses on ettevõtja huvid siiski mõnevõrra olulisemad, millega tuleks arvestada.¹⁹²

Eesmärgipärasuse põhimõttega oleks kooskõlas, kui võimaldatakse sarnaste õigustega võlausaldajate nõudeid erinevat kohelda eeldusel, et see on nõude nüüdisväärtuse poolest siiski sarnane. See võimaldaks valida võlausaldajate ja ettevõtja huvidega paremini kooskõlas olevaid lahendusi.

SanS § 32 lg 1 sätestab eksperdi kohustuse kontrollida nõuete ümberkujundamise eesmärgipärasust ja sellega arvestamist peab kohus, juhindudes SanS-e §-st 1, saneerimiskava

¹⁸⁹ Vaba rahavoog (*Free Cash Flow*) arvutatakse lahutades äritegevuse rahavoost (*EBITDA*) investeeringute vajaduse käibekapitali ja põhivarasse.

¹⁹⁰ Ettevõtja kohustuste mahtu hinnatakse selle suhtena kogu rahastamise. Viimane on kohustuste ja omakapitali summa.

¹⁹¹ RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 49.

¹⁹² RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 51.

kinnitamisel kontrollima (SanS § 28 lg 5 p 2 ja § 36 p 3).

Seejärel on asjakohane uurida, kas nõuete ümberkujundamise põhimõtted tuleks sätestada seadusega. UNCITRAL-i maksejõuetusalases juhendis on avaldatud seisukoht, et maksejõuetusõigusega on põhjendatud kehtestada eelkõige põhimõtted, millest nõuete ümberkujundamisel juhitudaks.¹⁹³ Rahvusvaheline Valuutafond on täpsustanud, et eelkõige vajaksid kaitsmist saneerimiskavaga mittendõustunud võlausaldajaid.¹⁹⁴ Magistritöö autori arvates tuleks õigusselguse eesmärgil sätestada seaduses nõuete ümberkujundamise viisi valiku põhimõtted ning avada nende sisu. Samuti vajaks autori arvates õigusselguse jaoks täpsustamist SanS-e sellekohane regulatsioon, mis SanS-e §-s 28 lg 5 p 2 ja §-s 36 lg 3 sätestab võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte ning §-s 31 lg 1 nõuete ümberkujundamise eesmärgipärasuse ja nõude arvestada võlausaldaja huvide ja õigustega.

Kokkuvõttes tuleks järeldada, et nõuete ümberkujundamise viisi valikul omavad tähendust võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte, maksejõuetusmenetluse eelsete õiguste tunnustamise põhimõtte, pankrotimenetlusega sarnaste eesõiguste põhimõtte ja saneerimismenetluse eesmärgipärasuse põhimõtte. Kõrvalekalle võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest oleks õigustatud pandiõiguse puhul, järgides maksejõuetusmenetluse eelsete õiguste tunnustamise põhimõtet, et kaitsta pandiõiguse instituuti. Kõrvalekalle võrdsest kohtlemisest oleks põhjendatud ka juhul, kui selle eesmärk oleks tagada võlausaldajale pankrotimenetlusega sarnased eesõigused, ning seeläbi vähemalt sarnane nõude nüüdisväärtus võrreldes likvideeriva pankrotimenetlusega. Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine väikeste nõuetega võlausaldajate puhul ei oleks põhjendatud, kuna suurema nõudega võlausaldaja nõuet väikse nõude ulatuses on võimalik kohelda sarnaselt väikestele nõuetele.

Saneerimisseadus peaks sätestama õigusselguse jaoks nõuete ümberkujundamise viisi valiku põhimõtted ning avama nende sisu. Selles osas vajaks SanS-e vastav regulatsioon täpsustamist.

¹⁹³ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 210.

¹⁹⁴ Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund, 1999, pp 61-64.

3.2. Nõuete ümberkujundamise viisid

Seadusandjad kasutavad vahel lähenemist, kus esitatakse näitlik ja mittetäielik loetelu (*no numerus clausus*) nõuete ümberkujundamise viisidest.¹⁹⁵ Seda on kasutatud Eesti, Läti, Poola ja Rootsi seadustes.¹⁹⁶ SanS-e §-i 22 lg 1 kohaselt on nõuete ümberkujundamise viisideks muu hulgas võlasumma vähendamine, kohustuse täitmise tähtaja pikendamine või nõude täitmine osamaksetega ja kohustuse asendamine juriidilise isiku osa või aktsiatega. Saneerimisseaduse eelnõue seletuskirja järgi võib analoogia alusel nõude ümberkujundamisena käsitleda iga võlausaldaja nõude mõjutamist saneerimiskavas.¹⁹⁷ Asjakohane on uurida, kas seadusega on põhjendatud ette kirjutada üksikute nõuete ümberkujundamise viiside kasutamist.

UNCITRAL maksejõuetusõiguse alases juhendis on leitud, et maksejõuetusõigus ei tohiks piirata nõuete ümberkujundamise viiside kasutamist, kuna iga juhtumi lahendus võib olla unikaalne.¹⁹⁸ Nimetatud seisukohta toetab Maailmapank, kuna see aitaks leida igal üksikjuhul parima maksejõuetusolukorra lahenduse.¹⁹⁹

Järgnevalt käsitletakse peamisi nõuete ümberkujundamise viise.²⁰⁰

Saneerimise edukuseks on oluline, et seadus võimaldaks võlausaldajate nõudeid vähendada.²⁰¹ Lähtudes võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest, tuleks kõiki sarnaste õigustega võlausaldajate nõudeid vähendada sarnasel määral. Pandipidaja nõude vähendamise määra valikul tuleks arvestada põhimõttega austada ja tunnustada võlausaldajate maksejõuetusmenetluse eelseid õigusi. Kuigi SanS ei näe ette piiranguid pandiga tagatud nõude ümberkujundamisele, on Riigikohus selgitanud, et võlausaldaja nõusolekuta ei ole võimalik vähendada tema nõuet ulatuses, mis on pandieseme väärtusega tagatud ning

¹⁹⁵ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, pp 209-210.

¹⁹⁶ Erandina Soome saneerimisseaduses on nõuete ümberkujundamise viiside loetelu ammendav.

¹⁹⁷ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 30.

¹⁹⁸ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, pp 209-210

¹⁹⁹ The World Bank. Principles and Guidelines for effective insolvency and creditor rights systems, p 50.

²⁰⁰ Sellele lisaks on mõeldav kasutada veel võlausaldajatele või ettevõtjale antavaid erinevaid optioone.

²⁰¹ The World Bank. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, p 10.

vähendada oleks võimalik nõuet vaid pandiesemega tagamata ulatuses.²⁰² Seadus kohustab saneerimiskavas esitama võlausaldaja nõude ümberkujundamise põhjenduse (SanS § 21 lg 1 p 4) ehk meetoodika. Saksamaa InsO-s keelatakse võlausaldaja nõuet vähendamast, mis on tagatud pandieseme väärtusega.²⁰³ Soome saneerimisseadus ei luba pandipidajate huvides nende nõuet vähendada (§ 45 lg 1), isegi hoolimata pandieseme väärtusest. See võib olla põhjendatud, sest pandieseme väärtus võib saneerimise ajal kasvada.

Tagamata nõude vähendamisel ei oleks nõude vähendamise maksimaalse määra kehtestamine põhjendatud, sest see võiks takistada saneerimist. Nõude vähendamisel tuleks juhinduda põhimõttest, et võlausaldaja peab saneerimismenetluses teenima oma nõudelt vähemalt samal määral kui likvideerivas pankrotimenetluses, sealhulgas tuleks arvestada pandiga tagamata nõuete eesõigustega pankrotimenetluses juhul kui neid on. See vajaks pankrotihinnanguga kontrollimist. See tagaks võlausaldajatele vähemalt sarnase nõude nüüdisväärtuse võrreldes likvideeriva pankrotimenetlusega. PankrS § 153 lg 1 p 1 kohaselt on ainuke eesõigusnõue pandipidaja nõue ja tagamata eesõigusnõudeid PankrS ei luba. Magistritöö autori arvates ei peaks maksejõuetusõigus ette kirjutama pandiga tagamata nõuete ümberkujundamisel nende vähendamise maksimaalset määra, mida ei ole kasutatud SanS-es, USA pankrotiseaduse 11. peatükis, InsO-s, Soome saneerimisseaduses, Taani pankrotiseaduses ja Leedu saneerimisseaduses. Erandiks on Rootsi saneerimiseaduse peatükk 3 § 2, mille kohaselt ei tohi pandiga tagamata nõuet vähendada üle 75%, välja arvatud olukorras, kus kõik nõuete ümberkujundamise menetluses osalevad võlausaldajad ei kiida seda heaks või kui esineb selleks eriline põhjus (*special cause*).²⁰⁴ Austria saneerimismenetluses (*Ausgleich*) tohib pandiga tagamata nõudeid vähendada kuni 80%.²⁰⁵ Läti maksejõuetusseaduses on erand maksunõuetele, kus § 38 lg 5 keelab ilma maksuameti vastava nõusolekuta tema nõuet koos viivistega vähendada üle 50%.

Pandiga tagamata nõuete vähendamisel tuleks arvestada veel saneerimismenetluse eesmärgipärasusega põhimõttega. Pandiga tagamata nõuete vähendamisel tuleks arvestada

²⁰² RKTkm nr 3-2-1-25-11, p 49.

²⁰³ R. Bork, p 200.

²⁰⁴ Minimaalse määra korral tuleks nõue tasuda ühe aasta jooksul peale nõuete ümberkujundamist, kui just kõik võlausaldajad ei nõustu pikema perioodiga. Rootsi saneerimisseaduses on nõuete ümberkujundamise heakskiitmiseks vajalik häälte määr sõltuvuses pandiga tagamata nõuete vähendamise määrast. Mida suurem nõude vähendamise määr, seda suurem on vajalik poolt häälte määr.

²⁰⁵ European Commission. Best Project on Restructuring, Bankruptcy and a Fresh Start. Final Report of the Expert Group, p 16.

saneerimisest loodava lisandväärtuse tasakaalustatud jaotamisega võlausaldajate ja omanike vahel, mis kaitseks nii ettevõtja kui ka võlausaldajate huve. Nõuete vähendamise määra valikul tuleks arvestada üheltpoolt, et laenukoormus peaks olema ettevõtjale jõukohane ja teiselt poolt tuleks arvestada, et see sobiks võimalikult paljudele võlausaldajatele. Nimetatud põhimõtte rakendamine aitaks kaasa saneerimiskava vastuvõtmisele ja täitmisele.

Kuna võlasumma vähendamise tulemusena tekkitab ettevõtjale raamatupidamislik kasum, mida võib saada tulevikus omanike vahel saneerimise õnnestumisel jaotada, siis võib olla põhjendatud hüvitada nõuete vähendamisest tekkinud arvestuslik kahju ettevõtja aktsiate või osaga. Seda on kasutatud erandina Läti maksejõuetusseaduse § 39 lg-s 1, kus võlausaldaja põhinõude vähendamisel üle 10% võivad võlausaldajad nõuda vähendatud osas nõude asendamist aktsiate või osadega. Tulemus oleks sama mis nõude vahetamine osaluse vastu, mida käsitletakse edaspidi.

Kuna ettevõtjal on makseraskused, siis on kohustuste täitmise tähtaja pikendamine ja kohustuse täitmine osamaksetega üheks enamlevinud nõuete ümberkujundamise viisiks. Seetõttu on oluline, et seadus seda võimaldaks.²⁰⁶ Magistritöö autori arvates ei peaks seadus üldjuhul ette kirjutama maksimaalset kohustuste täitmise pikendamise perioodi, kuna selle valik sõltub ettevõtja saneerimise väljavaadetest ja äritegevuse spetsiifikast. Erandjuhtudel võiks olla majanduslikult põhjendatud üle kümneaastane osamaksete tasumine. Saneerimismenetluse eesmärgipärasuse põhimõtte järgimine kohustuste täitmise tähtaja pikendamisel eeldaks, et nõuete tasumise edasilükkamine oleks kooskõlas ettevõtja reaalse vaba rahavoo prognoosiga. Nõuete tasumise ajatamisel ei tohiks tekkida ülemäärast rahavaru ja tasumiseks tuleks arvestada vaid ettevõtja poolt loodavat vaba rahavoogu, mis aitaks arvestada optimaalsel moel ettevõtja ja võlausaldajate huvidega. SanS ei piira kohustuste täitmise tähtaja pikendamist, mis on jäetud menetlusosaliste otsustada, kuigi Riigikohtu selgituste kohaselt peab kohustuste täitmise tähtaja pikendamine olema majanduslikult põhjendatud ja nõuete tasumist ei tohiks põhjendamatult pikendada kui ettevõtjal tekkivad nõude varasema maksimise võimalused.²⁰⁷ Nõude tasumisega põhjendamatut venitamist peaks kohus saneerimiskava kinnitamisel kontrollima.²⁰⁸

²⁰⁶ The World Bank. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, p 10.

²⁰⁷ RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 55.

²⁰⁸ RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 75.

Vaid vähesed riigid on pidanud vajalikuks piirata seadusega kohustuse täitmise tähtaja pikendamist. Erandina on Soome saneerimisseaduse § 45 lg 3, mille järgi on võimalik kohustuse täitmise tähtaega pikendada vaid määral, mis ei ületa oluliselt senist järelejäänud laenu tagastamise perioodi ilma võlausaldaja sellekohase nõusolekuta ning kui laen on muutunud sissenõutavaks täiel määral, siis ei tohi see ületada poolt laenu esialgsest tasumisperioodist. Austria saneerimismenetluse kohaselt tuleb saneerimiskavas tagamata nõuded tasuda vähemalt kahe aasta jooksul.²⁰⁹ Kohustuse täitmise tähtaja pikendamise piiramine võiks autori arvates motiveerida ümberkujundatud nõuete refinantseerimise otsimist, mis oleks võlausaldajate huvides, kuid tõstaks sellega märgatavalt saneerimise ebaõnnestumise riski.

Kohustuste täitmise tähtaja pikendamisel tuleks arvestada ka võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttega. Kui saneerimiskavas nähakse ette osa võlausaldajate nõuete tasumist teiste võlausaldajate nõuetest kiiremini, võiks see teatud tingimustel rikkuda võrdse kohtlemise põhimõtet. Näiteks SanS-e § 28 lg 5 p 2 kohustab kohust kontrollima võrdset kohtlemist. Samas ei tähenda pikem kohustuse maksmise tähtaeg veel võlausaldaja halvemat kohtlemist, kui hilisem maksmine hüvitatakse. Seda võidakse hüvitada turupõhise intressimäära²¹⁰ või sellega arvestava nõude rahuldamismääraga. Erialakirjanduses on leitud, et saneerimiskavas kohustuse täitmise tähtaja pikendamisel kahjustatakse võlausaldaja nõude väärtust, kui saneerimiskava ei näe ette intressidena kohast hüvitust nõude väärtuse vähenemise eest.²¹¹ Kõrgem intressimäär võiks vähendada ka ettevõtja motivatsiooni tasumist põhjendamatult edasi lükata. Kohustuste täitmise tähtaja pikendamisel kasutatava intressimäära eesmärk oleks kaitsta nõude nüüdisväärtust, mis eeldaks vähemalt turupõhise intressimäära kasutamist. SanS nõude nüüdisväärtuse kaitset ei reguleeri, kuid Riigikohus on pidanud vajalikuks selgitada, et saneerimise edukuse ja rahavoogude tasakaalustamise huvides võib olla põhjendatud maksta erinevad nõuded erineval tähtajal, kui see hüvitatakse intressi maksmisega, jättes täpsustamata kas erinev tähtaeg võiks tähendada erinevat intressimäära.²¹² Soome saneerimisseaduse § 45 lg 3 järgi tuleb kohustuse täitmise tähtaja

²⁰⁹ European Commission. Best Project on Restructuring, Bankruptcy and a Fresh Start. Final Report of the Expert Group, p 16.

²¹⁰ Magistritöö autori arvates on põhjendatud nõuete ümberkujundamisel arvestada nõude riskiga. Seetõttu tuleks madalamat intressimäära kohaldada pandiga tagatud nõuete tasumise edasilükkamisel ja kõrgemat nõude rahuldamise määra pandiga tagamata nõuete tasumise edasilükkamisel, mis peaks kindlustama võlausaldajale raha ajaväärtuse säilimise.

²¹¹ P. Hrnčiar, p 26.

²¹² RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 48.

pikendamisel maksta vähemalt pandiga tagatud nõude nüüdisväärtus, mis eeldab turupõhise intressimäära rakendamist. Tsehhi maksejõuetusseaduses peab ettevõtja maksma § 171 (4) kohaselt intressi maksejõuetusmenetluse eelselt kokkulepitud määras.²¹³ Magistritöö autori arvates ei võimaldaks see norm üldjuhul kaitsta võlausaldaja nõude nüüdisväärtust, sest raskustes ettevõtja raha hind, võrreldes varasemate kokkulepetega, kallineb. See regulatsioon soosiks ettevõtjat.

Riigikohus on kinnitanud, et vajadusel tuleks võlausaldajate huvide kaitseks anda tagatis, kui soovitakse kohustuste täitmise tähtaega pikendada üle kümme aasta.²¹⁴ Erialakirjanduses on leitud pandipidajate puhul, et kui maksejõuetusõigus piirab pandipidaja õigust tagatist realiseerides nõuet sisse nõuda, siis peaks pakutama võlausaldajale hüvitist pandieseme väärtuse võimaliku vähenemise eest.²¹⁵ Vastav norm sisaldub pandipidajate kaitseks Soome saneerimisseaduse §-s 33 lg-s 1. Autori arvates oleks selle riskiga asjakohane arvestada raha hinnas ehk intressi määras.

Kohustuste asendamine juriidilise isiku osa või aktsiatega on nõuete ümberkujundamise viis, mis aitaks lahendada nii bilansilist (*balance-sheet insolvency*) kui ka rahavoolist makejõuetust (*cash-flow insolvency*) ning selle võimaldamine oleks ettevõtja huvides. Kohustuste konverteerimist aktsiate või osade vastu ei ole reeglina piiratud. Seda ei piirata Rootsi, Leedu ja Läti vastavates seaduses. Kuigi SanS võimaldab kohustuse asendamist juriidilise isiku osa või aktsiaga, on saneerimisseaduse eelnõu seletuskirjas asutud seisukohale, et seda saaks rakendada nn üleminekusaneerimises, kus ettevõtte müüakse sellel eesmärgil loodavale juriidilisele isikule ning mille osad või aktsiad antakse võlausaldajale.²¹⁶ Riigikohtu arvates võimaldaks SanS võlausaldajatele osaluse andmist ka saneeritavas äriühingus, kuid lisades, et see võib olla vastuolus võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttega ning võlausaldajate huve võidaks ebaproportsionaalselt kahjustada.²¹⁷ Riigikohus asus seisukohale, et võlausaldajate võrdse kohtlemisega oleks kooskõlas, kui kõik senised aktsiad tühistatakse ja välja antaks uued aktsiad, mis ei seaks ohtu saneerimise eesmärgi täitmist.²¹⁸ Magistritöö

²¹³ T. Richter. Allocating Decision-Making Powers Among Creditor Classes: The Ups and Downs of Battling Claims Heterogeneity in Czech Corporate Insolvency Law. *European Business Organization Law Review*. Vol 14, No 4, December 2013, p 604.

²¹⁴ RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 55.

²¹⁵ P. Hrnčiar, p 26.

²¹⁶ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 30.

²¹⁷ RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 63.

²¹⁸ RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 63.

autori arvates olemasolevate aktsiate täieliku tühistamise nõue kahjustaks ettevõtja huve, kuna olemasolevad aktsiad võivad omada saneerimiskava kohaselt, erinevalt pankrotihinnangust, vähemalt teatavat optsiooni väärtust.²¹⁹ Saksamaa InsO-sse on praktikute palvel viidud sisse võimalus vahetada saneerimiskavas nõudeid aktsiate vastu (§ 225a lg 2), millega kaasneks olemasolevate aktsionäride märkimisõiguse välistamine.²²⁰ InsO § 230 lg 2 kohaselt nõutakse võlausaldajalt, keda see puudutab, kirjalikku nõusolekut. Seetõttu on ka UNCITRAL avaldanud arvamust, et nõude vahetamisel osaluse vastu tuleks küsida saneerimiskavale seniste omanike nõusolekut.²²¹ Saksamaa maksejõuetusõiguse alase kirjanduse kohaselt on nõuete omakapitali vastu vahetamine kombinatsioon kapitali vähendamisest (mitte ilmingimata nullini) ja tõstmisest, mille puhul välistatakse olemasolevate aktsionäride uute aktsiate märkimisõigus ning nõuetega teostatakse kapitali mitterahaline sissemakse nende õiglases väärtuses.²²² Magistritöö autori arvates olemasolevaid osasid või aktsiaid ei ole vaja tühistada, kuna uute osade või aktsiate arvu määramisel on võimalik arvestada nõuete väärtuse osakaaluga senise aktsia või osakapitali väärtuse suhtes.

Nõuete aktsiate vastu vahetamise puhul tuleks arvestada maksejõuetusmenetluse eelsete võlausaldajate õiguste tunnustamise põhimõttega. Riigikohus on selgitanud, et ilma võlausaldaja nõusolekuta ei tohiks pandiga tagatud nõuet asendada osalusega, kuna vaid nõue oleks tagatud täitemenetluse ja pankroti korral. Vastasel korral on pandiõigus sisutühi.²²³ Nimetatud seisukohaga tuleb nõustuda.

Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet oleks autori arvates järgitud, kui pandiõigusega tagamata nõue vahetataks uute väljaantavate osade või aktsiate vastu, arvestades väljaantava aktsia ja nõude õiglase väärtuste pariteetsusega. Juhindumine nimetatud tingimusest tagaks tõenäoliselt võlausaldajatele saneeritavas ettevõtjas enamusosaluse, mis võiks vähendada ettevõtja huvi seda abinõud suures ulatuses kasutada ehk anda välja suures koguses uusi aktsiaid. Võlausaldajate huvide kaitseks ei võimalda Soome saneerimisseadus § 44 vahetada

²¹⁹ A. Damodarani käsitluse kohaselt hinnatakse ettevõtte rahanduses majandusraskustes ettevõtja aktsia väärtust peamiselt (1) reaaloopsiooni meetodil, ehk aktsiad käsitletakse optsioonina (võimalusena) teenida majandusraskuste ületamisel tulu, ja (2) vabade rahavoogude meetodil, korrigeerides maksejõuetuse tõenäosusega kas rahavoogu või aktsia väärtust. A. Damodaran. Valuing Distressed and Declining Companies. Stern School of Business. June 2009. Arvutivõrgus: <http://people.stern.nyu.edu/adamodar/pdfiles/papers/NewDistress.pdf> (02.03.2016).

²²⁰ R. Bork, p 229.

²²¹ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 223.

²²² R. Bork, p 227.

²²³ RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 67.

nõudeid osaluse vastu, kuid võimaldab võlausaldajatele maksta täiendavaid makseid, mis sõltuvad ettevõtja majandustulemustest saneerimise perioodil (§ 44 lg 4). SanS-e vastavat regulatsiooni tuleks õigusselguse eesmärgil muuta, nähes ette reeglid kohustuste konverteerimiseks aktsiate või osade vastu.

Nõuete tasumise järjekorda ei reguleeri Rootsi saneerimisseadus, Soome saneerimisseadus, Läti maksejõuetusseadus, Taani pankrotiseadus, USA pankrotiseaduse 11. peatükk ja Saksamaa InsO. Erandiks on Leedu saneerimisseaduse § 14 lg 1, mis näeb ette saneerimiskavas nõuete rahuldamise kohustusliku järjekorra, kus eelisjärjekorras (*first in line*) tuleb tasuda töötajate nõuded ja tööjõumaksud enne teises järjekorras makstavaid pandiõigusega tagamata nõudeid. Pandiõigusega tagatud nõuded makstakse eelisjärjekorras pandieseme müügist laekuva raha arvelt, kui saneerimiskava näeb ette pandieseme müügi. Kui saneerimiskava pandieseme müüki ette ei näe siis § 14 lg 2 kohaselt makstakse pandiõigusega tagatud nõuded samuti eelisjärjekorras enne pandiga tagamata nõudeid. Hilisema tasumise järjekorra nõuded tasutakse kui varasema järjekorra nõuded on tasutud (§ 14 lg 4). Leedu saneerimisseadust on kritiseeritud selle ülemäärase formaalse pärast, mis on üheks põhjuseks, miks edukaid saneerimisi on olnud vaid üksikuid.²²⁴

Magistritöö autori arvates nõuete tasumise järjekorra ettekirjutamine saneerimiskavas oleks vastuolus võlausaldajate võrdse kohtlemisega. See võiks ka takistada osapoolte vahel kokkuleppele jõudmist, kuna on ülemäära piirav, mis võiks olla vastuolus ka saneerimismenetluse eesmärgipärasusega.

Analüüsi tulemusena saab järeldada, et seadusega ei peaks üldjuhul ette kirjutama erinevate nõuete ümberkujundamise viiside kasutamist, kuna see võiks takistada unikaalse lahenduseni jõudmist ja saneerimismenetluse eesmärgi saavutamist. Erandina tuleks magistritöö autori arvates seaduses keelata pandipidaja nõude vähendamist määral, mis on tagatud pandieseme väärtusega, et kaitsta pandiõiguse instituuti. Sellekohased sätted peaksid magistritöö autori arvates sisalduma ka SanS-es. Nõudeid ei tohiks vähendada sellises ulatuses, mille tõttu teeniks võlausaldaja nõudelt vähem võrreldes pankrotimenetlusega, selleks, et kaitsta võlausaldajate eesõigusi pankrotimenetluses.

²²⁴ R. Norkus, S. Kavalne. Leedu maksejõuetusõigus: ajalugu, areng ja õigusreformi põhilised probleemid. *Juridica*, 2011, nr 3, lk 226.

Kohustuse täitmise tähtaja pikendamisel tuleks lähtuda saneerimismenetluse eesmärgipärasuse ja võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest. Võrdse kohtlemise põhimõttest lähtuvalt tuleks nõuete erineval kohtlemisel seada tingimuseks selle hüvitamine turupõhise ehk õiglase intressimääraga või sellega arvestava nõude rahuldamismääraga. Kui maksejõuetusõigus piirab pandipidaja õigusi tagatist realiseerides nõuet sisse nõuda, siis tuleks pakkuda võlausaldajale intressimääras hüvitist ka pandieseme väärtuse võimaliku vähenemise riski eest. Nõue kohaldada kohustuse tähtaja pikendamisel turupõhist intressimäära peaks sisalduma ka SanS-es.

Pandiõigusega tagamata nõuete vahetamisel aktsiate või osade vastu tuleks juhinduda väljaantava aktsia või osa ja nõude õiglase väärtuste pariteetsusest, mis tagaks võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte järgimise. Olemasolevate aktsiate või osade täielik tühistamise nõue kahjustaks ettevõtja omanike huve, kuna senine osalus võiks omada teatavat väärtust. Vahetamine peaks eeldama kõikide puudutatud võlausaldajate nõusolekut. Pandiõigusega tagatud nõuete vahetamine peaks olema keelatud pandiõiguse instituudi kaitseks. SanS-es tuleks näha ette reeglid kohustuste konverteerimiseks aktsiate või osade vastu, keelates pandipidajate nõuete vahetamist pandieseme väärtusega tagatud ulatuses.

Magistritöö autori arvates nõuete tasumise järjekorra ettekirjutamine saneerimiskavas oleks liialt piirav ja tõenäoliselt vastuolus saneerimismenetluse eesmärgipärasuse ja võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttega.

3.3. Nõuete ümberkujundamata jätmine

Ettevõtja ja saneerimise huvides oleks kujundada ümber kõik nõuded, mis oleks kooskõlas võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttega. Kuna nõude ümberkujundamata jätmisel hälbitaks nimetatud põhimõttest kõrvale, peaks nõuete ümberkujundamata jätmise alused olema seaduses sätestatud. Seetõttu vajab uurimist millal on keeld nõuete ümberkujundamata jätmiseks põhjendatud.

Esmalt uuritakse, kas ümber kujundada peaks saama vaid nõudeid, mis on muutunud sissenõutavaks. VÕS²²⁵ § 2 lg 1 on võlasuhe võlausaldaja õigus nõuda kohustuse täitmist. VÕS

²²⁵ Võlaõigusseadus. 26.09.2001 - RT I 2001, 81, 487; RT I, 11.03.2016, 2.

§ 82 lg 7 ls 1 kohaselt muutub kohustus sissenõutavaks, kui võlausaldajal on õigus nõuda selle täitmist. SanS ei kirjuta ette, et ümber saab kujundada vaid sissenõutavaks muutunud nõudeid, seda kinnitab ka SanS-e eelnõue seletuskirja § 22 lg 1 selgitused, mille kohaselt ei pea ümber kujundatavad nõuded olema sissenõutavad. Riigikohus on selgitanud, et reeglina saab siiski ümber kujundada saneerimismenetluse algatamise ajaks juba sissenõutavaks muutunud nõudeid.²²⁶

Magistritöö autori arvates oleks vaid sissenõutavaks muutunud nõuete ümberkujundamine saneerimismenetluse eesmärgipärasusega vastuolus, kuna võiks takistada saneerimismenetluse õigeaegset algatamist ähvardava maksejõuetuse staadiumis ja saneerimisavalduse esitamist võidakse seetõttu teadlikult edasi lükata. See piiraks veel nõuete ümberkujundamist määral, mis oleks saneerimise edukuseks piisav. Samuti oleks tõenäoliselt vastuolu võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttega, kuna eeliskoheldaks võlausaldajaid, kelle nõue ei ole veel sissenõutavaks muutunud. Seega ei ole autori arvates põhjendatud nõuete ümberkujundamisel eristada nõuet tema sissenõutavuse alusel.

Riigikohus rõhutab, et erandjuhtudel oleks õigustatud muuta etteulatuvalt kestvuslepingutest tulevikus tekkivaid nõudeid, kui ilma ei oleks võimalik saneerimise eesmärki täita ja sellega ei kahjustataks liigselt võlausaldaja õigusi ja konkurentsi.²²⁷ Magistritöö autor peab Riigikohtu sellekohast seisukohta põhjendatuks, kuna see aitaks kaasa saneerimisele. See vajaks saneerimiskavas põhjendamist.

Seadusega võidakse keelata sotsiaalsetel või poliitilistel eesmärkidel töötajate nõuete ümberkujundamine. Töötaja huvi on eelkõige saada õigeaegselt tasutud töötasu. Näiteks SanS § 22 lg 2 ei luba *expressis verbis* ümber kujundada vaid töölepingu alusel tekkinud nõuet, mistõttu teda ei käsitleta SanS-e kohaselt võlausaldajana, erinevalt PankrS-st kus neid käsitletakse eesõigusnõuet mitteomavate tavaliste võlausaldajatena. Töötajate õigusi reguleerib ettevõtja maksejõuetuse korral tööõigus koos töötuskindlustuse seadusega.²²⁸ Töötajate nõudeid koheldakse sarnaselt SanS-ga Poola pankroti- ja saneerimisseaduses.²²⁹ Sarnane regulatsioon on Soome saneerimisseaduses, kus ümberkujundamise keeld on piiratud 3 kuu töötasuga (§ 18 lg 2). Läti maksejõuetusseaduse § 38 lg 4 võimaldab töötaja nõusolekul

²²⁶ RKTkm nr 3-2-1-25-11, p 45.

²²⁷ RKTkm nr 3-2-1-25-11, p-d 45-46.

²²⁸ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 30-31.

²²⁹ R. Adamus, p 110.

tema nõude siiski ümber kujundada. USA pankrotiseaduse 11. peatükk ei keela töötajate nõuet ümber kujundada, kuid töötaja huvide kaitseks käsitletakse seda eesõigusnõudena § 507 alusel, mille korral tuleks seda käsitleda ka saneerimise korral eesõigusnõudena.²³⁰ Leedu saneerimisseaduse võimaldab töötajate nõuete mõjutamist kavas, kuid töötasunõuded tuleb tasuda esimeses järjekorras (§ 14 lg 1 p 2)²³¹. Autori arvates on sotsiaalsetel eesmärkidel töötajate kaitseks põhjendatud töölepingu alusel tekkinud nõuete ümberkujundamata jätmine.

Pandiga tagatud nõuete ümberkujundamine on praktikas vajalik saneerimise õnnestumiseks, mis võimaldaks säilitada äritegevuseks vajalikku pandieseme arvestades, et pandipidajate nõuded on tavaliselt suured. UNCITRAL kui ka IMF on sarnastele põhjustele viidates leidnud, et saneerimiskavas pandiga tagatud nõude mittemõjutamine võiks muuta saneerimise teostamatuks.²³² Sellisel seisukohal on ka J. L. Westbrook.²³³ Erinev on regulatsioon Rootsi saneerimiseaduses, mis keelab peatükis 3 § 3 pandiga tagatud nõuete ümberkujundamise. Saneerimismenetluse eesmärki takistaks tõenäoliselt oluliselt ka keeld pandipidaja nõude ümber kujundamiseks, ilma pandipidaja sellekohase nõusolekuta. Selline regulatsioon on Sveitsi saneerimismenetluses²³⁴, Taani pankrotiseadus §-s 10 a. lg-s 2 ja Poola pankroti ja saneerimise seaduses.²³⁵ Magistritöös käsitletud teistes riikides ei seata pandipidajate rühmas pandipidaja nõude ümberkujundamisele piirangut. Magistritöö autori arvates seaks tõenäoliselt pandipidaja nõude ümberkujundamise keeld pandipidajate ühises rühmas ohtu eelkõige saneerimise õnnestumise, mistõttu ei saa seda pidada saneerimismenetluses eesmärgipäraseks. Pandipidajad ei ole reeglina arvuliselt palju, kuid nad omavad tavaliselt suuremaid nõudeid.

Kui seadus võimaldab nõude ümberkujundamist, siis on asjakohane uurida, millal on võimalik jätta nõue ümber kujundamata. Selliste võlausaldajate suhtes saneerimiskaval õiguslikud tagajärjed puuduvad. SanS jätab reguleerimata, millal on ettevõtjal võimalik jätta nõue ümber kujundamata ehk täita kohustus koheselt ja kogu ulatuses. Nimetud eeliskohtlemine, mis rikuks võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet, on jäetud SanS-es

²³⁰ Eesõigusnõudega arvestamine tuleneb *absolute priority* põhimõttest, mis on USA pankrotimenetluse 7. peatüki kohane väljamaksete järjekord.

²³¹ Töötajatest tuleks moodustada sellisel juhul eraldi hääletusrühm.

²³² UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 220 ja Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund, 1999, pp 61-64.

²³³ J. L. Westbrook jt, p 153.

²³⁴ Saneerimismenetluse koostamise kontseptsioon, lk 62.

²³⁵ R. Adamus, p 110.

ettevõtja otsustada. Magistritöö autori arvates oleks eeliskohtlemine põhjendatud erandlikel juhtudel, juhindudes eelkõige saneerimismenetluse eesmärgipärasuse põhimõttest. Eeliskohtlemist õigustaks ettevõtja huvi tagada saneerimise edukus. Näiteks võidakse soovida võlausaldajalt headel tingimustel teenust/toodet, mis on saneerimise edukuse seisukohalt oluline ja mille asendamine oleks komplitseeritud või liialt kulukas, ning kus soodsate tarnete jätkumine eeldaks varasema nõude kohest tasumist. Igas saneerimismenetluses võib esineda selliseid hankijaid. Riigikohus on samuti kinnitanud ettevõtja huvide olulisust, mis annab õigustuse võlausaldajate õiguste mõnetisele kahjustamisele.²³⁶ Riigikohus on saneerimise hõlbustamiseks ehk ettevõtja huvide kaitseks selgitanud, et mõistliku põhjenduse korral võib olla põhjendatud jooksvatest kulutustest tulenevate nõuete ümber kujundamata jätmine, kuid sellist eeliskohtlemist tuleks kindlasti põhjendada.²³⁷

Võlausaldaja, kelle nõuet ümber ei kujundata, ei saa osaleda saneerimiskava hääletamisel (SanS § 24 lg 5) ja tema nõuet ei arvestata saneerimiskava vastuvõtmisel häälte arvestamisel. Sedasi on Rootsi, Saksamaa ja Taani vastavates seadustes ning seda peab õigeks ka Rahvusvaheline Valuutafond.²³⁸

Kokkuvõttena on saneerimise edukuse jaoks vajalik mitte laiendada võlausaldajate ringi, kelle nõudeid ei saa ümber kujundada. Seadusega nõuete ümberkujundamise keeld oleks põhjendatud vaid töötajate puhul, seda sotsiaalsel põhjustel. Saneerimiskavas peaks olema võimalik ümber kujundada pandipidajate nõudeid nende ühises rühmas ja sissenõutavaks mittemuutunud nõudeid. See võimaldaks ettevõtjale kaitset võlausaldajate nõuete sissenõudmise eest ja aitaks kaasa saneerimismenetluse eesmärgi täitmisele.

Saneerimiskava koostajal peaks olema õigus erandlikel juhtudel jätta nõue ümber kujundamata, seda saneerimismenetluse eesmärgipärasuse kaalutlustel. Sellisteks nõueteks võiks olla nõuded, mis tulenevad jooksvatest kulutustest ja hangetest, kui alternatiivse pakkuja kasutamine ei oleks võimalik või oleks seotud suure kahjuga või kui tarnete jätkumine on saneerimise eesmärgi saavutamise eelduseks. Nõude ümberkujundamata jätmise vajalikkust tuleks saneerimiskavas põhjendada, mis võimaldaks selle eesmärgipärasust kontrollida.

²³⁶ RKTkm nr 3-2-1-25-11, p 51.

²³⁷ RKTkm nr 3-2-1-25-11, p 48.

²³⁸ Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund, 1999, pp 61-64.

4. VÕLAUSALDAJATE RÜHMAD MOODUSTAMINE SANEERIMISKAVAS

4.1. Võlausaldajate rühmade moodustamise vajalikkus

Võlausaldajate hääletusrühmade moodustamine saneerimiskavas omab olulist mõju saneerimiskava vastuvõtmisele ja kinnitamisele kuna rühmade moodustamise tulemusena pannakse saneerimiskava hääletamisele igas rühmas eraldi. Peaaegu kõikides riikides on kontroll saneerimiskava vastuvõtmise üle antud võlausaldajatele, kuid võlausaldajate vahel häälte jaotamise regulatsioon võib erineda.²³⁹ Kuna rühmade moodustamine mõjutab häälte jaotust võlausaldajate vahel, siis tuleks uurida võlausaldajate hääletusrühmade moodustamise vajalikkust saneerimiskavas.

Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet kasutatakse maksejõuetusmenetluses ka menetlusest osavõtuõiguse puhul, mitte vaid pankrotivara jagamisel ja nõuete ümberkujundamisel.²⁴⁰ Võrdse kohtlemise põhimõte on aluspõhimõtteks saneerimiskavas häälte määramisel. Võlausaldajate rühmade moodustamata jätmisega koheldaks kõiki võlausaldajaid võrdselt, jaotades hääled võlausaldajate vahel *pro rata* vastavalt nende nõude suurusele. Rühmade moodustamisega kaasneks kõrvalekalle võrdse kohtlemisese printsiibist, kuna hääled ei jagune *pro rata* kõikide nõuete järgi vaid ainult konkreetses võlausaldajate rühmas.

Võlausaldajate hääletusrühmade moodustamine saneerimiskavas pärineb USA pankrotiseaduse 11. peatükist.²⁴¹ Eraldi rühma moodustamise peamiseks õigustuseks on erialakirjanduses, sealhulgas Maailmapanga maksejõuetusmenetluse alastes juhistes, peetud vajadust tagada pandipidajate ja seadusega seatud teiste eesõigusnõuetega võlausaldajate nõuete ümberkujundamisel õiglase ja võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamine.²⁴² Seisukohta jagatakse UNCITRAL maksejõuetusõiguse alases juhendis, kus märgitakse, et see

²³⁹ B. Wessels, B. A. Markell, J. J. Kilborn. International Cooperation on Bankruptcy and Insolvency Matters. Oxford University Press. New York, 2009, p 33.

²⁴⁰ M. Schihalejev, lk 20.

²⁴¹ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 28.

²⁴² J. L. Westbrook jt, p 154 ja The World Bank. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, pp 50-51.

kaitseb eelkõige võlausaldajate erinevaid õigusi.²⁴³ Seetõttu tuleks hääletusrühmade moodustamisel lähtuda võlausaldajate erinevatest õigustest.

Läti maksejõuetusseaduses lähtutakse rühmitamisel ainult võlausaldajate erinevatest õigustest. SanS annab laiad võimalused rühmade moodustamiseks. SanS § 21 lg 2 ls 1 ei sea kohustust saneerimiskavas võlausaldajaid hääletamiseks rühmitada, kuid rühmitamise korral moodustaksid ühe rühma SanS-e § 21 lg 2 ls 2 ja § 24 lg 5 kohaselt ühesuguste õigustega võlausaldajad, kelle õigusi saneerimiskavaga mõjutatakse. Seejuures jäetakse seaduses lahtiseks, mida ühesugused õiguste all mõeldakse. Riigikohus on pidanud vajalikuks täpsustada, et rühmade moodustamiseks piisab, kui erinevate õigustega võlausaldajate nõudeid koheldakse oluliselt erinevalt, näiteks maksete ajatamise erineva tähtaja või nõude rahuldamise määra osas. See kaitseks sarnaste õigustega, erinevalt koheldud võlausaldajate huve, tagades neile võimaluse hääletada saneerimiskava eraldi rühmas.²⁴⁴ Kuna rühmade moodustamine ei ole SanS-es kohustuslik, siis ei pea seda teostama ka erinevate õigustega võlausaldajate puhul, kui nende nõuded on sarnaselt koheldud. SanS-ga sarnaselt ei ole rühmade moodustamise kohustust Poola pankroti- ja saneerimisseaduses.²⁴⁵

Erinevalt SanS-st kirjutatakse InsO §-s 222 lg 1, Soome saneerimisseaduse §-s 51 lg 3, Läti maksejõuetusseaduse §-s 42 lg 2 ja Leedu saneerimisseaduse §-s 21 lg 3 ette rühmade moodustamise aluseks olevad õigused, milledest levinum on pandiõigus. Slovakkia maksejõuetuse seadus § 137 (1) võimaldab õiguste alusel moodustada vaid pandipidajate ja mittepandipidajate rühma.²⁴⁶ Rootsi saneerimisseadus ei luba rühmi üldse moodustada, kuid siin tuleb arvestada, et ümber saab kujundada vaid nõudeid, mis on pandiõigusega tagamata.²⁴⁷ USA pankrotiseaduse § 1122 (a) lubab asetada ühte rühma oluliselt määral (*substantially similar*) sarnased nõuded või osalused. Vastav norm on pretsedendiõiguse kodifikatsioon, kus lähtuti algselt rühma moodustamisel nõuete ja osaluste omadustest (*nature*).²⁴⁸ USA kohtute varasemas õiguspraktikas on rühmitamise eesmärgiks peetud

²⁴³ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 218.

²⁴⁴ RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 40.

²⁴⁵ R. Adamus, p 114.

²⁴⁶ P. Hrnčiar, pp 24-25.

²⁴⁷ Rootsi saneerimisseaduse peatükk 3 § 3 näeb ette, et nõuete ümberkujundamise menetluses (*judicial composition proceedings*) ja järelikult ka hääletamisel ei osale pandipidajad nõudega, mis on pandiga tagatud. Osaleda ei saa veel allutatud (*subordinated*) nõudega võlausaldajad, kui just teised võlausaldajad, kellel on õigus osaleda, sellega ei nõustu.

²⁴⁸ B. J. Houser, p 478.

absolute priority ²⁴⁹ põhimõtte järgimise tagamist, ehk lähtumist erinevatest õigustest pankrotimenetluse korral. ²⁵⁰ Ka erialakirjanduses on avaldatud arvamust, et USA panktoriseaduse rühmitamise reeglid toetavad eelkõige õigustepõhist rühmitamist. ²⁵¹

Lisaks õiguste kaitsele on eraldi rühma moodustamist peetud vajalikuks, kui sarnaste õigustega võlausaldajate nõuete erinev ümberkujundamine oleks vajalik ja mõistlik ehk majanduslikult otstarbekas. Nimetatud vajadus võib tekkida võlausaldajate erinevate huvidega arvestamisel, et tagada saneerimise eesmärgi saavutamine. See võimaldaks näiteks pandiga tagamata nõudega võlausaldajate erinevat kuid võrdset kohtlemist. ²⁵² Maailmapanga juhendis on väljendatud sarnast seisukohta. ²⁵³ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskirjas on rühmitamise eesmärgiks peetud tavaliselt ühesuguste huvide ja õigustega võlausaldajate võrdse kohtlemise tagamist häälte määramisel. ²⁵⁴

Kuna SanS-e § 21 lg 2 ls 2 alusel on ühes rühmas ühesuguste õigustega võlausaldajad, ei keela SanS-e regulatsioon rühma moodustamist erineva huvi alusel. Riigikohus on selgitanud, et saneerimise edukuse eesmärgil võib olla põhjendatud võlausaldajate erinev kohtlemine, mida võimaldab õigustada nende võlausaldajate eraldi rühma asetamine. ²⁵⁵ Riigikohtu selgituste kohaselt tuleks nõuete erinevat kohtlemist, ja seetõttu ka rühmitamist, põhjendada. ²⁵⁶ Kuna erineva kohtlemise põhjuseks võivad olla muuseas võlausaldajate erinevad huvid, siis võimaldab SanS ka võlausaldajate huvide alusel rühma moodustada. Sarnaste õigustega võlausaldajate nõuete kohtlemine peaks olema magistritöö autori arvates siiski võrdne ehk juhinduma võlausaldajate võrdsest kohtlemisest (SanS § 28 lg 5 p 2). Kohus kontrollib rühmade moodustamise õiguspärasust vastuvõetud saneerimiskava kinnitamisel (SanS § 28 lg 2 p 4) ja kui esitatakse avaldus vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamiseks (§ 30 lg 1 p 3).

²⁴⁹ *Absolute priority* väljendab USA pankrotimenetluse 7. peatüki järgset väljamaksete järjekorda.

²⁵⁰ S. F. Norberg. Classification of Claims Under Chapter 11 Bankruptcy Code: The Fallacy of Interest Based Classification. American Bankruptcy Law Journal. Vol 69, No 2, Spring 1995, p 125.

²⁵¹ S. F. Norberg, p 125.

²⁵² UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 218.

²⁵³ The World Bank. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, pp 50-51.

²⁵⁴ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 30.

²⁵⁵ RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 48.

²⁵⁶ RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 48.

Huvide alusel võimaldab sarnaste õigustega võlausaldajaid jaotada erinevatesse rühmadesse Slovakkia maksejõuetuse seadus (§ 137 (2)).²⁵⁷ Sellele sarnane regulatsioon on Saksamaa InsO §-is 222 lg-s 2, kus sarnaste õigustega võlausaldajad saavad moodustada erineva majandusliku huvi alusel rühma. Seega võivad Slovakkias ja Saksamaal olla rühmade moodustamise aluseks, sarnaselt SanS-le, sarnased õigused ja huvid, kuid rühmade moodustamine vajab saneerimiskavas põhjendamist. Rootsi saneerimisseadus ei luba moodustada rühmi võlausaldajate huvide alusel.²⁵⁸ USA kohtute varasem õiguspraktika ei tunnustanud huvidel põhinevat rühmitamist, kuna see ei aitavat kaasa rühmitamise peamise eesmärgi saavutamisele.²⁵⁹ Olukord muutus 1986.a. *In re U.S. Truck Co* kohtulahendiga, mille kohaselt ei tuleks lähtuda ainult rühmitamise peamisest eesmärgist, milleks on õiguste kaitse.²⁶⁰ Nimetatud lahendis tunnistati rühmitamise alusena lisaks õigustele ka võlausaldajate erinevaid huve.²⁶¹ Erialakirjanduses nähakse sellega kaasnevat siiski alusetu rühmitamise ohtu.²⁶² Nimetatud kohtulahendi tõlgendus toetus USA pankrotiseaduse 11. peatükis §-s 1129 (b) (1) sätestatud põhimõttele, mille kohaselt peab rühmas kohtlema nõudeid õiglaselt ja võrdselt (*fair and equitable*), mis võimaldab moodustada sarnaste õigustega võlausaldajatest rühmi nende huvide alusel.²⁶³

Maailmapanga juhistes ollaks seiskohal, et rühmitamine annab võimaluse ühes rühmas vastu võtmata saneerimiskava kinnitamiseks kohtus eeldusel, et rühma nõudeid koheldaks siiski õiglaselt ja võrdselt.²⁶⁴ See on omane USA pankrotimenetluse 11. peatükile. USA pankrotimenetluse nimetatud eripära tõttu on huvide põhise rühmitamisega seoses tekkinud kohtutes nõuete *artificial impairment* problem²⁶⁵. Selle sisuks on teatud rühmas nõuete teadlikult minimaalsel määral ümber kujundamine, et saada nimetatud rühmas võlausaldajate

²⁵⁷ P. Hrnčiar, p 24-25.

²⁵⁸ Rootsi saneerimisseadus peatükk 3 § 3 näeb ette et nõuete ümberkujundamise menetluses (*judicial composition proceedings*) ja järelkult ka hääletamisel ei saa osaleda pandipidajad nõudega mis on pandiga tagatud. Osaleda ei tohi ka allutatud (*subordinated*) nõudega võlausaldajad, kui just teised osalema õigustatud võlausaldajad sellega ei nõustu.

²⁵⁹ S. F. Norberg, p 165-166.

²⁶⁰ S. F. Norberg, p 166.

²⁶¹ S. F. Norberg, p 120.

²⁶² Tower, K. F. "Cramdown" Conformation of Single-Asset Debtor Reorganization Plans through Separate Classification of the Deficiency Claim - How In Re U.S. Truck Co. Was Run off the Road. William and Mary Law Review. Vol 36, No 3, 1995, p 1201.

²⁶³ S. F. Norberg, pp 124-125.

²⁶⁴ The World Bank. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, pp 50-51.

²⁶⁵ SanS-e regulatsioon vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise kohta (§ 30) ei võimalda sellist häältega manipuleerimist. Magistritöö autori arvates ei pea vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise avalduse esitamine eeldama, et saneerimiskava sai ühes rühmas vastu võetud.

nõusolek saneerimiskavale, mis võimaldaks seejärel kohtus vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamist (*cram down*).²⁶⁶

Rühmade moodustamisega seoses on nähtud ka probleeme, millest peamine on ülemäärane rühmitamine. Ülemäärane rühmade moodustamine annaks eraldi rühma paigutatud võlausaldajale ebaproportsionaalse hääle saneerimiskava vastuvõtmise üle otsustamisel, mis võiks saneerimiskava vastuvõtmist ja saneerimismenetluse eesmärgi saavutamist ohustada. UNCITRAL on maksejõuetusõiguse juhendis leidnud, et erinevad pandi- ja eesõigused võivad omakorda erineda, mistõttu on mõnedes riikides võimaldatud seda rühmade moodustamisel arvestada.²⁶⁷ Näiteks Tsehhi maksejõuetusseaduse §-s 337 (2) (a) moodustatakse iga pandipidaja jaoks lausa eraldi rühm.²⁶⁸ Võlausaldajate huvid võivad olla samuti erinevad, mis võiks õigustada paljude rühmade moodustamist.

Sarnaste nõuete ülerühmitamist on peetud probleemiks USA õiguspraktikas, sest rühmitamine on võimaldanud suure nõudega võlausaldaja mõju saneerimiskava kinnitamisel läbi vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise menetluse (*cram down*), vähendada. USA pankrotiseaduse 11. peatüki §-i 1122 (a) järgi peavad ühe rühma moodustama nõuded, mis on olulisel määral sarnased (*substantially similar*), kuid selliseid rühmi võimaldatakse luua palju.²⁶⁹ Saneerimiskava jäetakse kinnitamata kui rühmade moodustamise eesmärk on olnud vaid hääleõigusega manipuleerimine.²⁷⁰ Sarnasele ohule on pööratud tähelepanu veel Saksamaa InsO puhul, kui tõenäoliselt vastuhäätavad võlausaldajad asetatakse rühma viisil, et nad oleksid vähemuses.²⁷¹

Võlausaldajate rühmade moodustamist on peetud liialt komplitseerituks, kuna võlausaldajate õiguste sarnasus võib olla vaieldav. Seetõttu jõuti Šveitsis järeldusele, et rühmitamine ei ole õigustatud.²⁷² Liigsele komplitseeritusele on pööratud tähelepanu veel USA eksperdid ja

²⁶⁶ C. M. Oellermann, M. G. Douglas. Driving the Wedge Deeper: Fifth and Ninth Circuits Unite in Refusing to Condemn “Artificial Impairment” in Cramdown Chapter 11 Plans. Jones Day Publications, May/June 2013. Arvutivõrgus: <http://www.jonesday.com/driving-the-wedge-deeper-fifth-and-ninth-circuits-unite-in-refusing-to-condemn-artificial-impairment-in-cramdown-chapter-11-plans-05-31-2013/> (22.01.2016).

²⁶⁷ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 220.

²⁶⁸ T. Richter. Allocating Decision-Making Powers Among Creditor Classes: The Ups and Downs of Battling Claims Heterogeneity in Czech Corporate Insolvency Law, p 604.

²⁶⁹ S. F. Norberg, pp 121-122.

²⁷⁰ B. J. Houser, p 487.

²⁷¹ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 30.

²⁷² Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 30.

UNCITRAL-i maksejõuetusõiguse alane juhend.²⁷³ Kui rühma moodustamise aluseks on erinevad huvid, siis võib praktikas võlausaldajate suure arvu korral erinevate huvide eristamine olla üsna keerukas ja vaieldav. Ühe rühmade moodustamisega kaasneva ohuna on nähtud ka kohtuniku liialt laia kujundusõigust.²⁷⁴

Kokkuvõttes tuleb tõdeda, et üldreeglina tuleks rühmade moodustamisel lähtuda võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest, kuid erandina on võlausaldajate rühmade moodustamine vajalik, sest selle eesmärk on kaitsta erineva huvi või staatusega võlausaldajate õigusi nõuete ümberkujundamisel. Rühma moodustamist tuleks käsitleda erandina ka põhjusel, et vältida ülemäärast rühmitamist. Seadusega tuleks rühmitamise kriteeriumid selgelt ette kirjutada, et vältida võimalikku ülerühmitamist ja õiguste kuritarvitamist. Sarnasele seisukohale on asunud ka J. L. Westbrook jt.²⁷⁵ Kuna SanS võimaldab ülemäärast rühmitamist nii õiguste alusel kui ka majanduslikest vajadustest tulenevalt, siis tuleks SanS-e rühmitamise regulatsioon üle vaadata.

Vastamaks küsimusele, millised kriteeriumid peaks seadusandja rühmade moodustamiseks ette nägema, tuleb peatükis 4.2. käsitleda erinevaid võlausaldajate rühmi ja nende põhjendatust.

²⁷³ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 30 ja UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 218.

²⁷⁴ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 30.

²⁷⁵ J. L. Westbrook jt, p 154 ja The World Bank. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, pp 50-51.

4.2. Erinevad võlausaldajate rühmad

4.2.1. Pandipidajad ja teised eesõigusnõudega võlausaldajad

Võlausaldajate hääletusrühmade moodustamise põhjendatuse uurimist alustatakse pandipidajatest, mis on seadustes levinumaks kriteeriumiks rühma moodustamisel. Seetõttu uuritakse, kas pandipidajatest tuleks moodustada eraldi hääletusrühm.

UNCITRAL ja IMF on pidanud vajalikuks moodustada pandipidajatest eraldi rühm, mis on leidnud rakendamist paljude riikide regulatsioonides.²⁷⁶ Pandipidajate rühma moodustamise eesmärgiks on võlausaldajate õiglase ja võrdse kohtlemise tagamine, vältimaks nende hääletuse lahustumist pandiõigusega tagamata võlausaldajate hääletuse, mis ei võimaldaks nende õigusi hääletamise tulemusena kahjustada. Pandipidaja rühma moodustamata jätmisel võib tema nõude suurus olla ebapiisav, et tagada talle vajalikku hääletamist oma õiguste kaitseks. Seetõttu võidakse tema nõuet mõjutada viisil, mis ei arvetaks pandiõiguse eesmärgiga. Eraldi rühmas hääletamine kindlustaks pandipidajate nõuete ümberkujundamisel maksejõuetusmenetluse eelsete võlausaldajate õiguste austamise ja tunnustamise põhimõtte järgimise ehk pandiõiguse kaitse. Rühma moodustamisel pandiõigustest lähtumist peetakse põhjendatuks Maailmapanga maksejõuetusõiguse alastes juhistes ja Skandinaavia-Balti maksejõuetusõiguse koostöövõrgustiku soovitusel.²⁷⁷

SanS-es ei ole nõutud pandipidaja rühma moodustamist, kuid ühe rühma moodustavad ühesuguste õigustega võlausaldajad. AÕS-e alusel on õigus ka pandiõigus. Saneerimisseaduse eelnõu seletuskirja kohaselt võivad ühe rühma moodustada näiteks pandiga tagatud võlausaldajad ja teise pandiga tagamata võlausaldajad.²⁷⁸ Soome saneerimisseaduse §-s 51 lg-s 3 eristatakse rühmade moodustamisel pandieset. Eraldi rühm moodustatakse võlausaldajatele, kelle nõue on tagatud hüpoteegiga ja eraldi rühma neile, kelle nõue on tagatud kommertspandiga. Sarnaste õigustega võlausaldajaid peab kohtlema võrdselt.²⁷⁹

²⁷⁶ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 220 ja Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund, 1999, pp 61-64.

²⁷⁷ The World Bank. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, pp 50-51 ja Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final draft June 2015. Nordic-Baltic Insolvency Network. June 2015, pp 30-40.

²⁷⁸ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 29.

²⁷⁹ E. Hellström, p 126.

Leedu saneerimisseaduse § 21 lg 3, Slovakkia maksejõuetusseaduse § 137 (1) ja InsO § 222 lg 1 p 1 kohustavad moodustama pandipidajate rühma.²⁸⁰ Läti maksejõuetusseaduse § 42 lg 2 näeb ette, et eraldi rühma peavad moodustama võlausaldajad, kelle nõue on tagatud kommertsipandi või hüpoteegiga, seda nõudega pandiesemega tagatud osaga.

Rühma moodustamist võib komplitseerida pandiõiguste erinevus. Erineva pandi järjekohaga tagatud nõuded võivad olla erineva riskiga. L. Könn on avaldatud arvamust, et eraldi rühmadesse tuleks paigutada esimese järjekoha ja kolmanda järjekoha pandipidajad, kuna nende nõuded on väljaspool saneerimismenetlust pandieseme võõrandamisel nõude rahuldamise erinevas järjekohas.²⁸¹ Magistritöö autor ei pea ainuüksi nõude rahuldamise erinevat järjekohta erinevate rühmade moodustamise alusena põhjendatuks, kuigi mõned maksejõuetusõigused seda lubavad.²⁸² See tooks kaasa põhjendamatu ülerühmitamise. Magistritöö autori arvates tuleks rühmitamisel pandipidajate nõudeid eristada vaid lähtuvalt sellest, kas ja mis ulatuses on vastavas pandiõiguse järjekohas võimalik pandieseme müügist saadud raha arvel nõue rahuldada. PankrS § 153 lg 4 ls 1 järgi pandipidaja nõue, mis on jäänud rahuldamata pandieseme müügist saadud raha arvel, rahuldatakse koos tagamata nõuetega. Pandipidaja nõude rühmitamise aluseks peaks olema samuti pandipidaja nõude kaetus pandieseme müügist laekuva rahaga, mitte pelgalt pandiõiguse järjekoht. See muudaks rühmitamisel oluliseks pandieseme väärtuse hindamise. Lähtuvalt sellest tuleks pandipidaja nõue ulatuses, mis on pandiõiguse realiseerimise korral tagatud, paigutada pandiga tagatud nõudega võlausaldajate rühma ja pandiõiguse realiseerimisel tagamata nõue paigutada tagamata nõudega võlausaldajate rühma. UNCITRAL-i maksejõuetusõiguse alases juhendis on leitud, et paljudes maksejõuetusõigustes antakse hääletamisõigus pandipidaja nõude tagamata osa eest sarnasel alusel teiste võlausaldajatega, kelle nõue on pandiga tagamata. Kuna see võiks kahjustada pandipidajate õigusi ja huve, siis võiks see vähesel määral tõsta *ex ante* finantseerimise kättesaadavust, mida tagatakse pandiõigusega.²⁸³

Lisaks pandiõigustele võib maksejõuetusõigus ette näha ka teisi eesõigusi. Seetõttu on asjakohane uurida, kas pankrotimenetluses eesõigusi omavatest võlausaldajatest tuleks moodustada eraldi rühm.

²⁸⁰ P. Hrnčiar, pp 24-25.

²⁸¹ L. Könn, lk 40.

²⁸² UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 220.

²⁸³ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 221.

UNCITRAL ja IMF on pidanud vajalikuks asetada eesõigusnõudega võlausaldajad eraldi rühma.²⁸⁴ Eraldi rühma moodustamine eesõigusnõuetega võlausaldajatest võimaldaks tagada võlausaldajate sarnase õigusliku positsiooni ja nõude nüüdisväärtuse kui pankrotimenetluses. Maailmapanga juhistes ja Skandinaavia-Balti maksejõuetusõiguse koostöövõrgustiku soovitusel toetatakse seisukohta, et see tagaks nõuete ümberkujundamisel eesõiguste kaitse.²⁸⁵ Kuna PankrS-s on ainukeseks eesõigusnõudeks pandipidaja nõue, siis oleks SanS-es põhjendatud moodustada eraldi rühm pandipidajatest, mida SanS võimaldab. USA pankrotiseaduse 11. peatüki §-i 1122 (a) järgi moodustavad rühma oluliselt määral sarnased nõuded. Selle normi eesmärgiks on kohtupraktikas peetud võlausaldajate eesõiguste kaitset vastavalt pankrotimenetlusele (peatükk 7).²⁸⁶ See tagab nimetatud võlausaldajatele saneerimismenetluses vähemalt sarnase kasulikkuse kui pankrotimenetluses ja seeläbi nende võlausaldajate toetuse saneerimiskavale.

Magistritöö autori arvates on pandiõiguse kaitseks põhjendatud pandipidajate hääletusrühma moodustamine, mille moodustaksid nõuded pandiõigusega tagatud ulatuses. Teise rühma peaksid moodustama pandiõigust mitteomavate võlausaldajate nõuded, kus on ka pandipidajad nõudega pandieseme väärtusega tagamata ulatuses. Pandipidajate kaitseks ja õigusselguse eesmärgil peaks pandipidajate rühma moodustamine olema kohustuslik. Selles osas tuleks muuta ka SanS-st.

Eraldi rühma moodustamisega oleks põhjendatud kaitsta võlausaldajate eesõigusi alternatiivses likvideerivas pankrotimenetluses, mis tagab eesõigusnõudega võlausaldajatele nõuete ümberkujundamise vähemalt sarnase kasulikkusega kui pankrotimenetluses. Seetõttu tuleks eesõigusi omavatest võlausaldajatest moodustada eraldi rühm, juhul kui neid pankrotimenetluses on määratletud.

²⁸⁴ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 220.

Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund, 1999, pp 61-64.

²⁸⁵ The World Bank. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, pp 50-51.

²⁸⁶ S. F. Norberg, p 125.

4.2.2. Sarnasteste õigustega võlausaldajad erinevates võlausaldajate rühmades

Sarnaste õigustega nõudeid võib olla vaja saneerimise eesmärgil kohelda erinevalt, mistõttu on asjakohane uurida, millal on põhjendatud asetada sarnaste õigustega nõuded erinevatesse hääletusrühmadesse.

USA kohtutes on lähtunud rühmitamisel peale võlausaldajate õiguste veel nõuete erinevast, mitte ebavõrdsest, kohtlemisest ettevõtja majanduslike vajaduste (*legitimate business reason*) tõttu.²⁸⁷ Seda võimaldab pankrotiseaduse 11. peatüki § 1129 (b) (1), mille kohaselt tuleb nõudeid ümber kujundada õiglaselt ja võrdselt.²⁸⁸ Kohtus kontrollitakse saneerimiskava kinnitades, et kui sarnastest võlausaldajatest on moodustatud erinev rühm, siis kas sellega on kaasnenud nõuete ebavõrdne kohtlemine, mis oleks vastuolus eelnimetatud põhimõttega.²⁸⁹ USA Riikliku Pankrotikomisjoni Komisjon (*The National Bankruptcy Review Commission*) poolt on soovitatud muuta §-i 1122, mis võimaldaks sarnased võlausaldajad asetada erinevatesse rühmadesse tingimusel, et saneerimiskava esitaja suudab põhistada selle majanduslikku vajalikkust (*rational business justification*).²⁹⁰ Näiteks võidakse soovida osale võlausaldajatest maksta hiljem koos turupõhiste intressidega. Kohtud kontrollivad rühmitamise lubatavust, et rühma ei moodustataks vaid hääletuslikel eesmärkidel.²⁹¹ Majanduslik vajalikkus võimaldaks arvestada võlausaldajate erinevate huvidega ja saneerimise vajadusega.

SanS ei keela sarnaste õigustega võlausaldajaid asetada erinevatesse rühmadesse, kuna rühmas peavad olema sarnaste õigustega võlausaldajad (SanS § 21 lg 2 ls 2). Riigikohtu juhiste järgi on saneerimise edukuse jaoks põhjendatud sarnaste õigustega võlausaldajate erinev kohtlemine ja selle õigustuseks neile eraldi rühma moodustamine.²⁹² Magistritöö autori arvates on USA ja Eesti rühmitamise regulatsioon sarnane määral, mil see annab laialdased võimalused rühmade moodustamiseks selleks, et õigustada nõuete erineval viisil ümber kujundamist.

²⁸⁷ B. J. Houser, p 479.

²⁸⁸ S. F. Norberg, pp 124-125.

²⁸⁹ B. J. Houser, p 480.

²⁹⁰ The National Bankruptcy Review Commission. Bankruptcy: The Next Twenty Years, p 457. Arvutivõrgus: <http://govinfo.library.unt.edu/nbrc/report/12chapt1.pdf> (21.01.2016).

²⁹¹ The National Bankruptcy Review Commission, p 457

²⁹² RKTKm nr 3-2-1-25-11, p 48.

Saksamaal ei pea moodustama erineval kohtlemisel erinevald rühmi, kuid see vajaks InsO § 226 lg 2 järgi rühma kõigi osapoolte kirjalikku nõusolekut. See oleks autori arvates hääletamisel tõenäoliselt veelgi suurem kõrvalekalle võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest.

Käsitledes erinevaid majanduslikke vajadusi lähemalt, võiks nõuete erineva kohtlemise õigustuseks olla võlausaldajate huvide erinevus ja ettevõtja huvi tasuda teatud võlausaldajatele varem, mis vajaks nõuete ümberkujundamisel suuremat paindlikust. Selle eesmärk oleks tõsta eduka saneerimise võimalusi. Erinevat kohtlemist võimaldaks ja õigustaks erinevatest huvidest lähtuv võlausaldajate hääletusrühmade moodustamine. Prof. R. M. Goode on avaldanud arvamust, et võlausaldajate rühma peaksid moodustama nii sarnaste õiguste kui ka huvidega võlausaldajad.²⁹³ Näiteks võimaldaks see võlausaldajatele nõuete vahetamist aktsiate või osade vastu, kui nad on sellest huvitatud ning nende nõusoleku saamiseks asetatakse nad eraldi rühma.²⁹⁴ See võimaldaks lahendada sarnaste õigustega võlausaldajate huvide konflikti, mis võiks muudu takistada saneerimiskava vastuvõtmist.²⁹⁵

L. Könn asus seisukohale, et ei ole põhjendatud mitmete õiguslikult sarnaste võlausaldajate rühmade moodustamine, kuna pankrotimenetluses koheldakse kõiki tagamata nõuetega võlausaldajaid ühetaoliselt (PankrS §152 lg 1 p 2).²⁹⁶ Magistritöö autori arvates ei ole see põhjendatud, kuna saneerimismenetluse eesmärk, erinevalt pankrotimenetlusest, on äritegevuse jätkumine ja maksevõime tagamine, millele aitab kaasa sarnaste õigustega võlausaldajate nõuete ümberkujundamine, mis arvestab paremini saneerimise vajaduse ja võlausaldajate erinevate huvidega. Huvidest juhinduv rühmade moodustamise võimalus aitaks kaasa sobivaima nõuete ümberkujundamise viisi leidmisele.

Kuna autori arvates peaks saama üldprintsibiina moodustada eraldi rühma sarnaste õigustega võlausaldajatest, kelle nõuded on erinevalt koheldud, siis tuleks käsitletakse lähemalt sarnaste õigustega võlausaldajate erineva kohtlemise kriteeriume, mis õigustaksid rühma moodustamise vajadust. Võlausaldajate huvide järgi saaks eristada võlausaldajaid nende huvi järgi teha ettevõtjaga pikaajaliselt koostööd ning lähtuvalt võlausaldaja lähikondsusest.

²⁹³ Goode, R. M. Principles of Corporate Insolvency Law. Sweet & Maxwell 2011, p 489.

²⁹⁴ Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final draft June 2015. Nordic-Baltic Insolvency Network, 2015, p 40.

²⁹⁵ J. L. Westbrook jt, p 154.

²⁹⁶ L. Könn, lk 41.

Esmalt leiab käsitlust asjaolu, kas pikaajaliste koostööhuviga võlausaldajatest võiks olla põhjendatud moodustada majanduslikel kaalutlustel eraldi rühm.

Kui võlausaldajal on pikaajaline huvi koostööks ettevõtjaga, siis on ta tõenäoliselt ettevõtja suhtes vastutulelikum ja nõus nõude erineva ümberkujundamisega. Pikaajaline huvi koostööks võiks olla hankijatel, kes soovivad ka edaspidi saada ettevõtjalt tellimusi ja kes oleksid seetõttu tõenäoliselt nõus edasilükatud maksetega või osalusega ettevõtjas.²⁹⁷ Pikaajaline huvi võib olla ka pangal, kes on ettevõtjale andnud pikaajalist investeerimislaenu. Pikaajaline huvi võiks puududa hankijatel, kellel pikaajalise koostöö perspektiiv puudub ja kes eelistaksid kohest nõude tasumist ja võiksid olla nõuete ümberkujundamisel vähem järeleandlikud.²⁹⁸ Autori arvates võimaldab võlausaldajate huvide alusel rühmitamine ettevõtja piiratud ressursside optimaalset jaotamist. I. Niklus on jaganud arvamust väites, et rühmitamine aitaks kaasa ettevõtja vara paindlikule ja säästvamale kasutamisele.²⁹⁹ UNCITRAL juhendis on avaldatud arvamust, et tagamata nõudega võlausaldajate rühmitamine on õigustatud eelkõige suure arvu võlausaldajate puhul, kui ühishuvi leidmine on raskendatud.³⁰⁰ Magistritöö autor nõustub selle seisukohaga, kuna rühmitamise instituut võimaldaks, lähtuvalt ettevõtja rahalistest võimalustest, arvestada nõuete ümberkujundamisel paidlikult võlausaldajate erinevate huvidega. See aitaks tõenäoliselt kaasa ettevõtja piiratud vara optimaalsele kasutamisele. Rühmitamise instituut võimaldab võtta vastu saneerimiskava, mille võimalus täituda võiks olla tõenäoliselt suurem.

Alates *In re U.S. Truck Co* 1986.a. kohtulahendist tunnistati USA-s rühmitamise alusena võlausaldajate huve.³⁰¹ See võimaldas eristatada võlausaldajaid nende huvi alusel jätkata ettevõtjaga koostööd.³⁰² 1997.a. lahendis *In re Georgetown Ltd. Partnership* põhjendati hankijatest rühma moodustamist põhjendusega, et ettevõtja soovis jätkata hankijatega koostööd.³⁰³ Prantsusmaal lähtutakse rühmade moodustamisel vaid sellest, kas võlausaldaja

²⁹⁷ Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund, 1999, pp 61-64.

²⁹⁸ Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund, 1999, pp 61-64.

²⁹⁹ Saneerimismenetluse koostamise kontseptsioon, lk 63.

³⁰⁰ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 222.

³⁰¹ S. F. Norberg, p 120.

³⁰² S. F. Norberg, pp 124-125.

³⁰³ B. J. Houser, p 482.

on hankija või laenuandja.³⁰⁴ Seega lähtutakse rühmitamisel vaid võlausaldaja eeldatavatest huvidest.

Ühiste huvide alusel rühmade moodustamisega võivad kaasned ka probleemid. Ühiste huvide määratlemist peetakse komplitseerituks ja vaieldavaks. Näiteks UNCITRAL maksejõuetusõiguse alases juhendid on leitud, et ühiste huvide määratlemisel võiksid aluseks olla kohustuse iseloom või õiguskaitsevahendid, mida võlausaldaja saaks kasutada kui saneerimist ei toimuks.³⁰⁵ USA-s on huvide põhise rühmitamise kõrvalmõjuna nähtud ettevõtjale laiema võimaluse andmist vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamiseks (*cramdown*), mis võib võlausaldajate huve kahjustada. Selle vältimiseks peab kohus kontrollima, kas vastuvõtmata rühmas on nõudeid koheldud õiglaselt ja võrdselt.³⁰⁶

Autori arvates oleks põhjendatud võimaldada pikaajaliste koostöö huviga võlausaldajatest eraldi rühma moodustamine, kui selle põhjuseks on majanduslikud kaalutlused.

Lähikondsetest võlausaldajate puhul on peetud võimalikuks, et nad võiksid lähtuda saneerimiskava hääletades pigem ettevõtja, kui võlausaldaja huvidest. Seetõttu vajaks uurimist kas lähikondsetest tuleks moodustada eraldi rühm.

Lähikondsetest võlausaldajate puhul on peetud tõenäoliseks, et hääletamisel lähtutakse ettevõtja, tema juhtkonna, omanike või teiste lähikondsete, kuid mitte võlausaldajate huvidest.³⁰⁷ Huvide konflikti oht võiks teiste võlausaldajate huve ja õigusi kahjustada. Maailmapanga poolt koostatud maksejõuetusõiguse alastes juhistes leitakse, et saneerimiskava hääletamisel tuleks lausa piirata lähikondsete hääletamisõigust.³⁰⁸ SanS ei kohusta lähikondsetest eraldi rühma moodustama, kuid ei keela seda ka. Riigikohus on kinnitanud, et SanS ei eristata võlgniku lähikondseid ja teisi võlausaldajaid.³⁰⁹ Riigikohus on sedastanud, et saneerimise edukuse huvides on võimalik moodustada nõuete erineval ümberkujundamisel rühmi, siis

³⁰⁴ J. L. Westbrook jt, p 154.

³⁰⁵ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 222.

³⁰⁶ Orderly & Effective Insolvency Procedures: Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund, 1999, pp 61-64 ja J. L. Westbrook jt, p 154.

³⁰⁷ J. L. Westbrook jt, p 156.

³⁰⁸ The World Bank. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, p 50.

³⁰⁹ RKTKm nr 3-2-1-122-09, p 18.

annab see võimaluse moodustada vajadusel ka lähikondsete rühma.³¹⁰ Harju Maakohus tsiviilasjas nr 2-09-12156 asus vastupidiselt seisukohale, et lähikondseks olevad võlausaldajad peaks kuuluma eraldi rühma, kuna lähikondsete huvid eristavad neid teistest võlausaldajatest ja lähikondsete hääled ei tohiks olla nõuete ümberkujundamisel määravad.³¹¹ M. Schihalejev toetab seisukohta, et võlgniku lähikondse hääletamine teiste võlausaldajatega ühes rühmas võib olla hea usu põhimõttega vastuolus ja nende nõuded tuleks asetada eraldi rühma.³¹² Õiguse teostamine on keelatud, kui eesmärgiks on tekitada teisele isikule kahju (TsÜS § 138 lg 2).³¹³ Taani pankrotiseaduse § 13 d. (3) järgi ei oma lähikondsed saneerimiskava hääletamise õigust ja Läti maksejõuetusseadus § 42 lg 6 p 1 ja 2 keelab saneerimiskava hääletada ettevõtja kontserni liikmetetest võlausaldajatel ja isikutel, kes omavad ettevõtja suhtes olulist mõju. L. Könni toetab seisukohta, et ettevõtjaga seotud võlausaldajad ei tohiks saada saneerimiskava hääletamiseks üldse hääleõigust.³¹⁴

Autor ei nõustu M. Schihalejevi seisukohaga, et eraldi tuleks moodustada lähikondsete rühm, kui ka L. Könni seisukohaga, et lähikondsed ei tohiks saada saneerimiskava hääletamiseks hääleõigust, sest kohus kontrollib saneerimiskava kinnitades võlausaldajate võrdset kohtlemist (näiteks SanS § 28 lg 5 p 2). UNCITRAL-i maksejõuetusõiguse alase juhendi kohaselt ei ole enamuse riikide maksejõuetusõigusi lähikondsete hääletamisõigust piiranud ja seotud isikute tehingud ettevõtjaga on tavaliselt reguleeritud väljaspool maksejõuetusõigust.³¹⁵ Magistritöö autori arvates oleks lähikondsetele hääletamisõiguse keelamine võlausaldajate võrdse kohtlemise rikkumine. Lähikondsete rühma moodustamine oleks põhjendatud nn. üldises korras, vaid juhul kui nende nõudeid kujundatakse ümber teiste sarnaste õigustega võlausaldajatega võrreldes erinevalt, mida võimaldab kehtiv SanS. SanS-st ei oleks vaja sel juhul täiendada lähikondse isiku mõiste defineerimisega. Saneerimiskava kinnitades on kohtul kohustus kontrollida juhindudes SanS-e §-ist 28 lg 5 p 2 ja Riigikohtu seisukohast võlausaldaja nõude õiglast ja võrdset kohtlemist.³¹⁶ Eesti saneerimispraktikas on ettevõtja saneerimise edukuse huvides lähikondsete nõuded rahuldatud pigem pärast kõigi teiste nõuete tasumist, mis õigustab lähikondsete rühma moodustamist. See on kaasa aidanud saneerimise

³¹⁰ RKTkm nr 3-2-1-25-11, p 48.

³¹¹ M. Vutt. Saneerimiskava kinnitamise praktika. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus, õigusteabe osakond, 2011, lk 13. Arvutivõrgus: http://www.riigikohus.ee/vfs/1105/SaneerimiskavaKinnitamisePraktika_MargitVutt.pdf (03.02.2016).

³¹² M. Schihalejev, lk 45-46.

³¹³ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 27.03.2002. – RT I 2002, 35, 216; RT I, 12.03.2015, 106.

³¹⁴ L. Könn, lk 56.

³¹⁵ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 223.

³¹⁶ RKTkm nr 3-2-1-25-11, p 49.

edukusele, kuna lähikondsete nõude tasumine on allutatud teiste võlausaldajate nõudele. Kui ettevõtja soovib lähikondsete nõuded tasuda küll võrdselt kuid enne teisi sarnaste võlausaldajate nõudeid, siis ei oleks tõenäoliselt loota võlausaldajate heakskiitu saneerimiskavale.

Võlausaldaja erineva kohtlemise põhjuseks võib olla vajadus tasuda osale võlausaldajatele majanduslikel või menetluslikel kaalutlustel varem. Seetõttu tuleks uurida kas tuleks moodustada eraldi rühm võlausaldajatest, kelle nõude soovib ettevõtja tasuda varem.

Majanduslikult kaalutlustel võib olla põhjendatud kohelda äritegevuse jätkuvuse seisukohalt oluliste võlausaldajate nõuet erinevalt, et tagada tarnete jätkumine ja saneerimise õnnestumine. SanS võimaldab rühmitamist erineva kohtlemise puhul, kuid see ei tohiks olla siiski oluliselt soodsam kui teiste sarnaste õigustega võlausaldajate nõuete kohtlemine (SanS § 36 p 3). Erinev kohtlemine vajaks põhjendamist.

Teiseks varasema tasumise põhjuseks võib olla võlausaldaja nõude väiksus, mille tasumine ühekordse maksega võib osutada majanduslikult ja menetluslikult otstarbekaks. UNCITRAL maksejõuetusmenetluse alases juhendis ollakse seisukohal, et pandiga tagamata nõuetega võlausaldajate rühmitamise aluseks võib olla nõuete suurus.³¹⁷ Õiguskirjanduses on leitud, et rühmitamine peaks võimaldama kohelda suurema nõudega võlausaldajaid erinevalt, et tagada saneerimise eesmärk.³¹⁸ Näiteks Saksamaa InsO § 222 lg 3 on loonud võimaluse moodustada eraldi rühm võlausaldajatest, kelle nõue on alla tuhande euro. SanS ei keela väikese nõudega võlausaldajates eraldi rühma moodustamist. Riigikohus on selgitanud, et saneerimise edukuse jaoks on võimalik rahuldada suuremad nõuded hiljem, kuid seda tuleks põhjendada ja selle õigustamiseks tuleks luua erinevalt koheldud võlausaldajatest rühm.³¹⁹

USA-s on peetud rühmitamist nõude suuruse alusel problemaatiliseks, kuna USA pankrotiseaduse 11. peatükk võimaldab vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamist kohtus § 1129 alusel, kui vähemalt üks rühm võtab saneerimiskava vastu. §1122 (b) annab võimaluse moodustada rühm pandiga tagamata nõuete omanikele, kelle nõue on väike ja kui kohus aktsepteerib seda kui mõistlikku ja vajalikku (*administrative convenience*). Väikese nõude piirsumma määratakse ettevõtja ja kohtu poolt. Rühma moodustamine vajab USA õiguses kontrollimist häältega manipuleerimine. Lahendis *In re S&W Enterprises* oli ainsaks

³¹⁷ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 222.

³¹⁸ J. L. Westbrook jt, p 154.

³¹⁹ RKTKm 3-2-1-25-11, p 48

saneerimiskava vastuvõtnud rühmaks (*impaired accepting class*) nn. väikeste nõuetega võlausaldajate rühm, millega sooviti saada õigust vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamiseks (*cram down*). Kohus asus lahendis seisukohale, et vaid kahest väikesest nõudest rühma moodustamine ei ole mõistlik ega vajalik, sest tagamata nõudeid oli kokku kolm ja nii ei saanud ühes rühmas nõuete ümberkujundamine olla koormav (*truly burdensome*).³²⁰

Magistritöö autori arvates oleks põhjendatud moodustada eraldi rühm võlausaldajatest, kui ettevõtja soovib tasuda nende nõude varem põhjusel, et see on majanduslikult mõttekas ja vajalik, näiteks soovitakse tagada tarnete või rahastamise jätkumine ja seeläbi saneerimise õnnestumine. Autor ei pea väikese nõudega võlausaldajate eeliskohtlemist, ja seeläbi neile eraldi rühma moodustamist vajalikuks, kuna suur nõue koosneb alati väiksemast nõudest. Kui soovitakse väikese nõudega võlausaldajatega menetluslikel kaalutlustel mitte tegeleda ja nende nõuded ühekordse maksega tasuda, siis peaks tasuma saneerimiskavas sarnases ulatuses ka suurema nõudega võlausaldajatele. Järelikult nõude suuruse järgi võlausaldajate erinev kohtlemine ei ole vajalik.

Kokkuvõttes võib teha järelduse, et sarnaste õigustega võlausaldajatest tuleks võimaldada eraldi rühma moodustamist, kui nende nõuded kujundatakse ümber erinevalt põhjusel, et see on vajalik ja mõistlik. See aitaks kaasa saneerimise õnnestumisele. Nõuete erineva ümberkujundamise vajadus võib olla põhjendatud pikaajalise koostööhuviga võlausaldajate puhul, kes oleksid nõus ootama nõude tasumist pikema perioodi jooksul, kui ettevõtja huvides on tasuda olulistele hankijatele varem või kui ettevõtja lähikondsed oleksid nõus võrreldes teiste võlausaldajatega nõude hilisema tasumisega. Väikese nõudega võlausaldajate erinev kohtlemine ei ole vajalik, kuna võlausaldajate võrdne kohtlemine võimaldab saavutada oodatavat majanduslikku mõju ja lihtsustada menetlust. Sarnasete õigustega võlausaldajate nõuete erinevat ümberkujundamist tuleks põhjendada, mis võimaldaks kontrollida rühmade moodustamise põhjendatust. Vältida tuleks ülerühmitamist, mis kahjustaks võlausaldajate võrdset kohtlemist ja seada ohtu saneerimise õnnestumisele.

SanS-e kehtiv regulatsioon võimaldab sarnaste õigustega võlausaldajatest erinevate rühmade moodustamist, kuid regulatsioonis peaks täpsustama rühmitamise tingimusi, mis tagaks õigusselguse ja väldiks ülerühmitamist.

³²⁰ J. C. Gurdian. The Convenient Truth: A Plan Classification Warning. Weil Bankruptcy Blog 2012 Arvutivõrgus: <http://business-finance-restructuring.weil.com/breaking-the-code/the-convenient-truth-a-plan-classification-warning/> (16.01.2016).

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärgiks oli otsida vastust küsimusele, mil viisil peaks reguleerima saneerimiskava esitamist ja sisu, mis arvestaks tasakaalustatult ja eesmärgipäraselt ettevõtja ja võlausaldajate huvidega viisil, mis aitaks kaasa saneerimismenetluse edukusele.

Magistritöö eesmärgist tulenevalt käsitletakse järgmisi põhiprobleeme: saneerimiskava koostamise ja esitamise õiguse andmine ning küsimus, kes peaks sellega seonduvalt omama saneerimismenetluse algatamisõigust; konkureeriva saneerimiskava põhjendatus; saneerimiskavaga võlausaldajatele esitatava erapooletu eksperdi arvamuse vajalikkus; saneerimiskavas saneerimisabinõude ja nende eesmärgipärasuse kohta esitatava teabe määr; saneerimiskavas saneerimismenetluse kestuse määramise õigus ja saneerimismenetluse kestuse piirangu põhjendatus; nõuete ümberkujundamisel kohalduvad põhimõtted ja neist kõrvalekaldumise põhjendatus; piirangute vajalikkus, mis puudutab üksikute nõuete ümberkujundamise viiside kasutamist; nõuete ümberkujundamise keelu ja nõude ümberkujundamata jätmise põhjendatus saneerimiskavas; võlausaldajate rühmadesse asetamise vajalikkus ja võlausaldajate rühmade moodustamise erinevate kriteeriumite põhjendatus.

Alljärgnevalt esitatakse uurimisküsimustele vastamisel tehtud peamised järeldused.

Parim positsioon saneerimiskava koostamiseks ja esitamiseks oleks kohtu määratud erapooletul ja asjatundlikul saneerimisnõustajal, mistõttu peaks saneerimisnõustajale kuuluma saneerimiskava esitamise ainuõigus. Konkureeriva saneerimiskava esitamise õiguse andmine peale saneerimisnõustaja poolt saneerimiskava esitamiseõiguse perioodi ei ole põhjendatud. Saneerimisnõustaja koostaks saneerimiskava koostöös ettevõtja ja võlausaldajatega peale seda, kui on veendunud ettevõtja saneerimiskõlblikkuses ning saneerimisnõustaja poolt juhitud läbirääkimiste tulemusena on jõutud ettevõtja ja peamiste võlausaldajate vahel kokkuleppele. Saneerimisnõustajal peaks lasuma kohustus teha saneerimiskava koostamisel ettevõtjaga ja peamiste võlausaldajatega koostööd, arvestades nende huve ja õigusi. Enne saneerimiskava hääletamise tingimuseks peaks olema ettevõtja heakskiit saneerimiskavale.

SanS senist regulatsiooni tuleks muuta andes saneerimiskava esitamise ainuõiguse ettevõtjalt saneerimisnõustajale. Autori arvates peaks saneerimisnõustaja hindama ettevõtja plaanitavaid saneerimisabinõusid ja ettevõtja saneerimise väljavaateid, ning kui ettevõtja osutub

saneerimisnõustaja erapooletu analüüsi tulemusena saneerimiskõlbulikuks, siis oleks saneerimisnõustajal kohustus koostada ja esitada saneerimiskava, kohustudes tegema selleks koostööd ettevõtja ja võlausaldajatega.

Kui saneerimiskava koostamise ja esitamise õigus on saneerimisnõustajal, siis peaks saneerimismenetluse algatamise õigus olema ainult ettevõtjal.

Kui sõltumatul saneerimisnõustajal on saneerimiskava esitamise ainuõigus, siis ei ole vaja võlausaldajatele ja kohtule täiendava erapooletu eksperdi arvamuse esitamist saneerimiskava kohta. Saneerimiskava esitamine eeldaks, et saneerimisnõustaja peab ettevõtja poolt saneerimiskava täitmist tõenäoliseks. Seoses esimese peatükis tehtud järeldusega anda saneerimiskava koostamise õigus saneerimisnõustajale ja sellekohase SanS muudatusettepanekutega vajaks muutmist SanS § 27, mis ei kohustaks saneerimisnõustajat esitama arvamust saneerimiskava kohta.

Saneerimisabinõude ja nende eesmärgipärasuse on saneerimiskava hindamise seisukohalt keskseim teave, kuna võimaldab hinnata saneerimismenetluse eesmärgi täitmist. Saneerimiskava peaks kajastama kõiki plaanitavaid saneerimisabinõusid. Saneerimiskava peaks sisaldama lisaks saneerimisabinõude põhjalikule kirjeldusele, abinõude eelduste ja rakendamise ajakava esitamist määral, mis võimaldaks hinnata saneerimisabinõude elluviimise tõenäosust. Saneerimisabinõude eesmärgipärasuse hindamiseks tuleks nõuda saneerimiskavas ettevõtja kasumi-, bilansi- ja rahavoo prognoosi esitamist kuude kaupa kuni saneerimismenetluse lõpuni, mis arvestaks saneerimisabinõude vajalikkust ja proportsionaalsust ning erapooletu isiku koostatud üksikute nõuete pankrotihinnangut. Pankrotihinnangu erapooletus oleks tagatud kui saneerimisnõustaja esitab selle saneerimiskava. Senine SanS § 21 lg 1 saneerimiskavas esitatava teabe regulatsioon vajaks muutmist, millega nõutaks saneerimiskavas *expressis verbis* detailsete prognooside ja pankrotihinnangu esitamist ning lisaks saneerimisabinõude kirjeldusele peaks saneerimiskava kajastama saneerimisabinõude eeldusi ja rakendamise ajakava.

Seadus peaks võimaldama valida osapooltel saneerimiskavaga saneerimismenetluse kestust vastavalt eeldatavale saneerimise eesmärgi saavutamise ajale. Saneerimiskava täitmise tähtaja valik vajab saneerimiskavas põhjendamist. Seadusega tuleks kehtestada piirang saneerimiskava täitmise tähtajale. SanS regulatsiooni tuleks selles osas muuta, seades saneerimiskava täitmisele tähtajale piirangu. Kaalumist väärriks maksimaalselt viie aastane

saneerimiskava täitmise tähtaja piirang. Kohtul ei tohiks olla õigust saneerimiskava täitmise tähtaega pikendada.

Nõuete ümberkujundamise viisi valikut mõjutavad võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte, maksejõuetusmenetluse eelsete õiguste tunnustamise põhimõte, pankrotimenetluses eesõiguste tagamise põhimõte ja saneerimismenetluse eesmärgipärasuse põhimõte. Kõrvalekalded võlausaldajate võrdse kohtlemine põhimõttest oleksid õigustatud pandiõiguse ja pankrotimenetluses teiste eesõigusnõudega võlausaldajate õiguste ja huvide kaitseks. Väikeste nõuetega võlausaldajate puhul ei ole põhjendatud võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest kõrvalekaldumine. Saneerimisseadus peaks õigusselguse jaoks määratlema nõuete ümberkujundamise viisi valiku põhimõtted ning avama nende sisu. Selles osas tuleks muuta ka SanS-e vastavat regulatsiooni.

Seadus ei peaks seadma üldjuhul piiranguid erinevate nõuete ümberkujundamise viiside kasutamisele. Erandina pandipidajate nõudeid ei tohiks vähendada ulatuses, mis on tagatud pandieseme väärtusega ja nõudeid ei tohiks vähendada määral, mille korral oleks vähendatud nõude nüüdisväärtus väiksem kui nõude väärtus pankrotimenetluses. Sellekohased piirangud nõuete vähendamisele peaksid õigusselguse eesmärgil sisalduma SanS-s.

Kohustuse täitmise tähtaja pikendamisel tuleks juhendada üldjuhul saneerimismenetluse eesmärgipärasuse ja võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest. Võrde kohtlemise põhimõtte kohaselt tuleks nõuete tasumise erineval ajatamisel nõuda selle hüvitamine turupõhise intressimäära või seda arvestava nõude rahuldamismääraga, mis arvestaks ka hüvitist pandieseme väärtuse võimaliku vähenemise riski eest. Nõue kohaldada kohustuse tähtaja pikendamisel turupõhist ehk õiglast intressimäära peaks sisalduma ka SanS-s.

Pandiõigusega tagamata nõuete vahetamisel aktsiate või osade vastu peaks lähtuma väljaantava aktsia või osa ja nõude väärtuste pariteetsusest. Olemasolevate aktsiate või osade täielik tühistamise nõue ei oleks põhjendatud. Vahetamine peaks eeldama kõikide puudutatud võlausaldajate nõusolekut. Pandiõigusega tagatud nõuete vahetamine aktsiate või osade vastu peaks olema pandiõiguse instituudi kaitseks keelatud. SanS-s tuleks näha ette reeglid kohustuste konverteerimiseks aktsiate või osade vastu, keelates pandipidajate nõuete vahetamist pandieseme väärtusega tagatud ulatuses.

Kitsendavalt tuleks käsitleda seaduses võlausaldajate ringi, kelle nõudeid ei saa ümber kujundada. Nõuete ümberkujundamise keeld oleks põhjendatud erandina töötajate puhul. Saneerimiskava koostajal peaks olema õigus erandlikel juhtudel jätta nõue ümber kujundamata, seda saneerimismenetluse eesmärgipärasuse kaalutlustel. Nimetatud nõuded kuuluksid ettevõtja saneerimise seisukohalt olulisele võlausaldajale, kui alternatiivse pakkuja kasutamine ei oleks võimalik või selle vahetamine oleks seotud olulise majandusliku kahjuga. Nimetatud võlausaldaja nõude eeliskohtlemise vajalikkust tuleks saneerimiskavas põhjendada.

Rühmade moodustamise eesmärgiks on kaitsta erineva huvi või staatusega võlausaldajate õigusi nõuete ümberkujundamisel ja seda tuleks käsitleda seaduses kui erandit. Seadus peaks rühmitamise kriteeriumid ette kirjutama, et vältida võimalikku ülerühmitamist. Üheks kohustuslikuks võlausaldajate rühmaks on pandipidajate rühm, mille moodustaksid nõuded pandiõigusega tagatud ulatuses. Teise rühma peaksid moodustama pandiõigust mitteomavad võlausaldajad, milles on ka pandipidajate nõudega pandieseme väärtusega tagamata ulatuses. Selles osas tuleks muuta ka SanS-st. Samuti tuleks seadusega ette kirjutada teiste eesõigusnõudega võlausaldajate rühma moodustamine, juhul kui neid pankrotimenetluses on määratletud.

Seadus peaks võimaldama sarnaste õigustega võlausaldajatest erialdi rühma moodustamist kui on vajalik nende nõuete erinev ümber kujundamine põhjusel, et see on vajalik ja mõistlik. Nõuete erineva ümberkujundamise vajadus võib olla põhjendatud pikaajalise koostööhuviga võlausaldajate puhul, kes oleksid nõus ootama nõude tasumist pikema perioodi jooksul, kui ettevõtja huvides on tasuda olulistele hankijatele varem või kui ettevõtja lähikondsed oleksid nõus võrreldes teiste võlausaldajatega nõude hilisema tasumisega. Seadus ei tohiks võimaldada väikse nõudega võlausaldajate rühma moodustamist. Erinevat ümberkujundamist tuleks põhjendada, mis võimaldaks kontrollida rühmade moodustamise põhjendatust. Vältida tuleks ülerühmitamist. SanS kehtiv regulatsioon võimaldab sarnaste õigustega võlausaldajatest erinevate rühmade moodustamist, mida tuleks õigusselguse loomiseks ja ülerühmitamise vältimiseks täpsustada.

PROTECTION OF THE INTERESTS OF DEBTOR AND CREDITORS IN THE COURSE OF SUBMISSION AND PREPARATION OF THE REORGANISATION PLAN.

SUMMARY

So far, reorganisation proceedings in Estonia have not been successful. Since a good realistic reorganisation plan is a prerequisite for successful reorganisation proceedings, one of the reasons may be potential problems in the procedure of preparation and submission of the reorganisation plan.

In Estonia the Reorganisation Act has not been significantly amended since its adoption in 2008, therefore it is time to evaluate the suitability of existing rules. The revision of Estonian insolvency regulation has also been charged with the necessary task of analyzing the rules of preparation and submission of reorganisation plan in Estonia, their practicability and legal clarity, and proposing changes to the regulation when required. The author was also motivated to choose the subject of preparation and submission of reorganisation plan by the fact that so far it has not been sufficiently studied in Estonia.

In reorganisation proceedings, the creditors and the debtor may have conflicting interests, particularly in transformation of claims. The interest of the debtor lies in continuing business activity and transforming claims of the creditors to the necessary extent. The interest of a creditor may lie in continued business activity of the debtor, if he believes in the potential of reorganisation, but he would also want his claim to be paid promptly and without reduction and to be placed in a separate voting group that would give his vote more weight when voting on the reorganisation plan. In the best interest of the creditor, the reorganisation plan should include information necessary for assessing it and influencing the reorganisation plan to the greatest possible extent. The goal of reorganisation proceedings is to take into account the interests of both the debtor and the creditor and to protect their rights in an equal manner.

The objective of the master's thesis is to determine how the submission and contents of the reorganisation plan should be regulated in order to give equal consideration to the interests of the undertaking and the creditors.

Based on the objective of the master's thesis, the author examines the following research problems: granting the right to prepare and submit a reorganisation plan and the importance of possessing the right to commence reorganisation proceedings; the validity of a competing

reorganisation plan; the necessity of presenting the creditors with an impartial expert opinion; the extent of information presented in reorganisation plan concerning reorganisation measures and their purposefulness; the right to determine the duration of reorganisation proceedings and justification for limiting the duration; principles that apply to transformation of claims and justification for departure from those principles; the necessity of limiting ways of transforming claims; justification for limiting transformation of claims and not transforming a claim; the necessity of placing creditors into groups and rationale for different criteria of forming groups of creditors.

In order to solve the research problems, the thesis is structured into four chapters. The following is an overview of research results by chapters and research problems examined therein.

The author has used comparative and analytical method to achieve the objective of the thesis. The author applied analytical method to the relevant legislation of the USA and EU member states Sweden, Finland, Germany, Denmark, Latvia and Lithuania. Regarding a few specific issues, examples of relevant legislation of other countries have been selectively used.

In answering the research questions, the principles for insolvency proceedings devised by the World Bank (*Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Right System*), recommendations of the European Commission regarding insolvency law (*BEST Project on Restructuring, Bankruptcy, and a Fresh Start. Final Report of the Expert Group*), the insolvency guidelines of United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL, *Legislative Guide on Insolvency Law*), the views of International Monetary fund (IMF) on insolvency (*Orderly & Effective Insolvency Procedure*) and recommendations of the Nordic-Baltic Insolvency Network have been used. The thesis draws on academic literature dealing with insolvency and opinions of experts like J. L. Westbrook, M. Brouwer, P. Varul, R. Goode, I. Niklus, et al. Relevant county court and Supreme Court decisions are also discussed. Explanatory notes of the draft of the Reorganisation Act are used to interpret the will of the legislator and explain the purpose and principles of the norm.

The research problems discussed in the first chapter of the thesis and its subchapters are presented below, complete with conclusions.

The first subchapter deals with the problem of granting the right to prepare and submit a reorganisation plan and consequently the importance of possessing the right to commence reorganisation proceedings. Analysis results in conclusion that a court-appointed independent

and competent reorganisation adviser is in the best position to prepare and submit a reorganisation plan; therefore, the reorganisation adviser should possess an exclusive right to submit a reorganisation plan. Reorganisation adviser should prepare a reorganisation plan in cooperation with the debtor and major creditors. Reorganisation plan should be prepared after the advisor has been convinced of the viability of the undertaking and the debtor and major creditors have reached an agreement in essential terms of the contract as a result of negotiations led by reorganisation advisor. Reorganisation adviser should be obligated to cooperate with the debtor and the major creditors while taking their interests and rights into consideration. Voting on reorganisation plan should require approval of the debtor. The current Reorganisation Act (SanS) of Estonia should be amended, giving the exclusive right to submit the reorganisation plan to the reorganisation adviser. If the reorganisation plan is submitted by the reorganisation adviser, the right to commence reorganisation proceedings should be held exclusively by the debtor.

The second subchapter of the first chapter attempts to determine if submission of a competing reorganisation plan should be allowed after the period of exclusive submission right of the reorganisation adviser. Research concludes that granting the right to submit a competing reorganisation plan is not justifiable and should not be allowed.

The third subchapter investigates the necessity of presenting an expert opinion to the creditors with the reorganisation plan and concludes that there is no need for submission of an additional independent expert opinion, if the reorganisation plan is submitted by an independent reorganisation adviser. Submission of the reorganisation plan would verify that the reorganisation adviser assesses the prospects of reorganisation positively and considers it likely that the undertaking will comply with the reorganisation plan. Should Reorganisation Act (SanS) be amended, giving the right to prepare reorganisation plan to the reorganisation adviser, then § 27 should be changed, not obligating the reorganisation adviser to deliver his opinion on the reorganisation plan.

Research problems and results discussed in the second chapter and its subchapters are presented below.

The first subchapter of the second chapter deals with the extent of information presented in reorganisation plan concerning reorganisation measures and their purposefulness. Reorganisation measures and their purposefulness are central in evaluating the reorganisation plan, because it enables assessment whether the reorganisation proceedings have achieved their objective. It is concluded that the reorganisation plan should reflect all reorganisation

measures. In addition to the description of reorganisation measures, the reorganisation plan should include their prerequisites and timeline of implementation. This would enable viability assessment of reorganisation measures and monitor the implementation of reorganisation plan. To assess the purposefulness of reorganisation measures, the reorganisation plan should include monthly income, balance and cash flow forecasts of the debtor that allow for the influence of reorganisation measures and bankruptcy test of claims by an impartial expert. Impartiality of bankrupt assessment would be guaranteed if the reorganisation plan is submitted by reorganisation adviser. The regulation of information presented in reorganisation plan under § 21 (1) of the Reorganisation Act should be amended, obligating *expressis verbis* to present forecasts by month and bankruptcy test; in addition to the description of reorganisation measures the reorganisation plan should include prerequisites for the reorganisation measures and timeline of implementing them,

The second subchapter of the second chapter examines the justifiability of determining the duration of reorganisation proceedings and the question whether the law should limit the duration of reorganisation proceedings. It is concluded that the law should permit the parties to choose the duration of reorganisation process according to the estimated time of achieving the objectives of reorganisation. The term for compliance with the reorganisation plan should be justified in the plan. A legal limit to the term of compliance with the reorganisation plan should be set. The Reorganisation Act should be amended by setting a limit to the term for compliance with the reorganisation plan and courts should not be able to extend the time limit of the reorganisation plan.

The research problems and results discussed in the third chapter and its subchapters are presented below.

The first subchapter of the third chapter examines the principles applied to transformation of claims and justification for departure from those principles. It is concluded that the choice of method of transforming claims is influenced by the principle of equal treatment of creditors, the principle of recognizing pre-insolvency rights, the principle of respect for the rights of preference in bankruptcy proceedings and the principle of purposefulness of reorganisation proceedings. Departure from the principle of equal treatment of creditors would be justified in defense of rights and interests of pledgees and other preferential creditors in bankruptcy proceedings. In case of creditors with small claims, departure from the principle of equal treatment of creditors is not justified. For the purpose of legal clarity, the principles of

choosing the method of transforming claims should be defined and their content disclosed. The Reorganisation Act should also be amended to that effect.

The second subchapter of the third chapter deals with the necessity for limiting methods of transformation of single claims. The most common methods of transforming of claims are reduction in the amount of the claim, extension of term for the performance of obligations and replacement of an obligation with shares or holdings.

Regarding reduction in the amount of claim, it is concluded that the law should generally not limit the use of methods of transforming claims. Equal treatment of creditors should be the guiding principle. Exceptions are the claims of pledgees which are not to be reduced in the amount secured by the value of the pledged object and amount of claims should not be reduced to such an extent that the value of the claim would be lower than the value of the claim in bankruptcy proceedings. The aforementioned limitations should be included in the Reorganisation Act for the sake of legal clarity.

Extending the term for the performance of obligations should generally be based on purposefulness of reorganisation proceedings and the principle of equal treatment of creditors. In case of different rescheduling of claims, settlement at a market-based interest rate or a rate that takes market-based rate into account should be presumed. Interest rate should compensate for the risk of decreased value of the pledged object. Reorganisation Act should also provide for the obligation to use market based or fair interest rate in rescheduling the reimbursement.

Replacing the claims not secured by right of pledge with shares or holdings should be based on the parity of the values of claims and issued shares or holdings. The demand of total or partial cancellation of existing shares or holdings is not justified. Replacement of claims should require the agreement of all concerned creditors and reducing the level of shareholding of the existing owners over a certain extent should be limited. Replacing claims secured by right of pledge with shares or holdings should be prohibited to protect the institute of right of security. Reorganisation Act should provide for conditions of converting claims into shares or holdings, prohibiting the replacement of the claims of the pledgees in the amount secured by pledged object.

The order of payment of claims should not be dictated by law.

The third subchapter of the third chapter analyzes the justifiability of prohibition of claims transformation in reorganisation plan and the right to refrain from transforming a claim. It is concluded that the circle of creditors whose claims are not to be transformed should be

minimal. Exception are made for the claims of employees, which should not be transformed. Preparing the reorganisation plan should include the right to refrain from transforming a claim of an creditor as an exception in the interest of purposefulness of the reorganisation proceedings. It must be a major creditor when using an alternative source is impossible or associated with financial loss. Necessity for preferential treatment of a claim should be substantiated in the reorganisation plan.

The research problems and results discussed in the fourth chapter and its subchapters are presented below.

The first subchapter of the fourth chapter deals with the necessity of placing creditors into voting groups. It is concluded that the purpose for creation of voting groups is to protect the rights of creditors with dissimilar interests or status and the law should treat it as an exception. Criteria for grouping should be prescribed by law to avoid possible excessive grouping.

The second subchapter of the fourth chapter examines the rationale for criteria of placing creditors into groups. The criteria are the right of pledge and other prerogatives as well as financial and procedural considerations.

A mandatory group of creditors is the group of pledgees where claims are placed in the amount secured by pledged object. The other group should consist of creditors that do not possess pledge right and also claims of pledgees to the amount that is not secured by the value of pledged object. In that respect, the Reorganisation Act that does not prohibit transformation of the claims of pledgees should be amended. The law should prescribe additional formation of a group of other creditors with preferred claims.

The law should provide for the possibility to form a separate group of creditors with similar rights, if different transformation of their claims is necessary and reasonable. The need for different transformation of claims could be justified by an interest in long-term cooperation with creditors or in case of close associates of the debtor, when they agree to deferred payment or if earlier payment to important contracting entities is in the best interest of the debtor. The law should not allow formation of a group of creditors with small claims as preferential treatment of their claims is not necessary. Differences in transformation should definitely be substantiated, so that justification for forming of groups can be verified. Excessive grouping should be avoided. Reorganisation Act allows formation of different groups from creditors with similar rights, therefore, the regulation of grouping should be specified to avoid excessive grouping.

KASUTATUD ALLIKAD

Kirjandus

1. Annabi, A., Breton, M., Francois, P. Resolution of financial distress under Chapter 11. *Journal of Economic Dynamics & Control*, Vol 36, No 12, December 2012, pp 1867-1887.
2. Adamus, R. The Reorganization Law in Poland. *Acta Universitatis Danubius. Juridica*, Vol 8, No 1, 2012 pp 101-120 Arvutivõrgus: <http://journals.univ-danubius.ro/index.php/juridica/article/view/1273/1099> (22.01.2016).
3. Averch, C.H. Bankruptcy laws: what is fair? Focus on Insolvency Law. Arvutivõrgus: www.ebrd.com/downloads/legal/insolvency/fairlaw.pdf (01.02.2016).
4. Bariatti, S., von Galen, R. European Commission. Study on a new approach to business failure and insolvency – Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. *INSOL Europe 2014*. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/insol_europe_report_2014_en.pdf (04.04.2016).
5. Blazy, R., Chopard, B., Fimayer, A. Bankruptcy law: a mechanism of governance for financially distressed firms. *European Journal of Law and Economics*, Vol 25, No 3, June 2008, pp 253-267.
6. Brouwer, M. Reorganization in US and European Bankruptcy law. Vol 22, No 1, 2006, pp 5-20.
7. Bork, R. *Rescuing Companies in England and Germany*. Translated from the German by Christopher Schuller. Oxford University Press, 2012.
8. Carapeto, M. An examination of multiple plans in Chapter 11 reorganizations, *Journal of Financial Stability*, Vol 3, No 3, October 2007, pp 279-293.
9. Carapeto, M. *Is Bargaining in Chapter 11 costly?* Cass Business School, 2003. Arvutivõrgus: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.198.223&rep=rep1&type=pdf> (13.02.2016).
10. Chang, T., Schoar, A. *The Effect of Judicial Bias in Chapter 11 Reorganization*. 2007. Arvutivõrgus: http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic138499.files/judges_7303.pdf (03.01.2016).
11. Couwenberg, O. *Survival rates in Bankruptcy Systems: Overlooking the Evidence*. *European Journal of Law and Economics*. Vol 12, No 3, 2001, pp 253-273.
12. Damodaran, A. *Valuing Distressed and Declining Companies*. Stern School of Business. June 2009. Arvutivõrgus:

- <http://people.stern.nyu.edu/adamodar/pdfiles/papers/NewDistress.pdf> (02.03.2016).
13. Finch, V. Corporate Insolvency Law. Perspective and Principles. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
 14. Foohey, P. Chapter 11 Reorganization and the Fair and Equitable Standard: How the Absolute Priority Rule Applies to All Nonpro t Entities. St. John's Law Review, Vol 86, No 1, Winter 2012, pp 31-86. Arvutivõrgus: <http://www.repository.law.indiana.edu/facpub/1274> (03.03.2016).
 15. Franks, J. R, Nyborg, K. G, Torou, W. N. Comparison of US, UK, and German Insolvency Codes. Financial Management, 1996, Vol 25, No 3, pp 86-101.
 16. Goode, R. Principles of Corporate Insolvency Law. Sweet & Maxwell 2011.
 17. Gurdian, J. C. The Convenient Truth: A Plan Classification Warning. Weil Bankruptcy Blog 2012. Arvutivõrgus: <http://business-finance-restructuring.weil.com/breaking-the-code/the-convenient-truth-a-plan-classification-warning/> (16.01.2016).
 18. Hashi, I. The Economics of Bankruptcy, Reorganisation and Liquidation: Lessons for East European ransitional Economies, 1995. Arvutivõrgus: <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?lng=en&id=140225> (03.03.2016).
 19. Hellström, E. Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm 2013.
 20. Houser, B. J. Classification and Treatment of Foreign Claims in U.S. Bankruptcy Proceedings. Texas International Law Journal, Vol 36, No 3, 2001, pp 475-494.
 21. Hrnčiar, P. Economic Rationale behind the Evolution of Slovak Insolvency Law. Master Thesis. Prague 2011 Arvutivõrgus: <http://ies.fsv.cuni.cz/work/index/show/id/1479/lang/en> (03.04.2016).
 22. Iancu, L. The Framework Of Insolvency Law. Anale. Seria Ştiinţe Economice. Volume 18, No 2, 2012 pp 221-226. Arvutivõrgus: http://econpapers.repec.org/article/t dtannals/v_3axviii_2fsupplement_3ay_3a2012_3ap_3a221-226.htm (28.01.2016).
 23. Kasak, A. Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest kõrvalekaldumine pankrotimenetluses. Magistritöö, Tartu 2010.
 24. Klee, K. N. Adjusting Chapter 11: Fine Tuning the Plan Process. American Bankruptcy Journal, Vol 69, No 4, 1995, pp 551-572.
 25. Krillo, K. Võlausaldajate huvide kaitse saneerimismenetluses. Magistritöö. Tartu

- 2012.
26. Könn, L. Saneerimiskava: koostamine, vastuvõtmine ja kinnitamine. Magistritöö. Tartu 2012.
 27. Laitinen, E. K. Assessing viability of Finnish reorganization and bankruptcy firms. *European Journal of Law and Economics*. Vol. 31, 2011, pp 167-198.
 28. Leyman, B. The uneasy case for rehabilitating small firms under the 1997-reorganization law in Belgium: evidence from reorganization plans. *European Journal of Law and Economics*, Vol 34, No 3, December 2012, pp 533-560.
 29. Lubben, S. J. The Overstated Absolute Priority Rule, Working Paper Series, March 20, 2015. Arvutivõrgus: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2581639> (02.03.2016).
 30. Lukason, O., Urbanik, A. Why Reorganization of Firms Fails: Evidence from Estonia. *Discussions on Estonian economic policy: Theory and practice of economic Policy in the European Union*, No 1, 2013.
 31. Manavald, P. Maksejõuetusõigusliku regulatsiooni valikuvõimaluste majanduslik põhjendamine. Doktoriväitekiri. Tartu Ülikooli Kirjastus. Tartu 2011.
 32. McBryde, W. W., Flessner, A., Kortmann, S. C. J. J. (edited). *Principles of European Insolvency Law*. Law of Business and Finance. Kluwer Legal Publishers 2003.
 33. Niklus, I. Saneerimisseaduse eelnõust. *Juridica*, 2008, nr 6, lk 369-376.
 34. Norberg, S. F. Classification of Claims Under Chapter 11 Bankruptcy Code: The Fallacy of Interest Based Classification. *American Bankruptcy Law Journal*, Vol 69, No 2, Spring 1995, pp 119-167.
 35. Norkus, R., Kavalne, S. Leedu maksejõuetusõigus: ajalugu, areng ja õigusreformi põhilised probleemid. *Juridica*, 2011, nr 3, lk 222-231.
 36. Oellermann, C.M., Mark, Douglas, M.G. Driving the Wedge Deeper: Fifth and Ninth Circuits Unite in Refusing to Condemn “Artificial Impairment” in Cramdown Chapter 11 Plans. Jones Day Publications. 2013. Arvutivõrgus: <http://www.jonesday.com/driving-the-wedge-deeper-fifth-and-ninth-circuits-unite-in-refusing-to-condemn-artificial-impairment-in-cramdown-chapter-11-plans-05-31-2013/> (22.01.2016).
 37. Richter, T. The New Czech Insolvency Act – New Insolvency Regime for Czech Corporate Debtors and Their Creditors. *Journal of International Banking and Financial Law*, June 2006. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=930420 (11.01.2016).
 38. Richter, T. Allocating Decision-Making Powers Among Creditor Classes: The Ups

- and Downs of Battling Claims Heterogeneity in Czech Corporate Insolvency Law. *European Business Organization Law Review*. Vol 14, No 4, December 2013, pp 591-612.
39. Saarma, T. Pankrotimenetluse põhimõtted. *Juridica*, 2008, nr 6, lk 351-358.
 40. Saarma, T. Nõuete esitamine, kaitsmine ja rahuldamine pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu 2008.
 41. Schihalejev, M. Häälte määramine ja selle kohtulik järelvalve maksejõuetusmenetluses. Magistritöö. Tartu 2013.
 42. Sharma, A. K., Kumar, S. Economic Value Added (EVA) - Literature Review and Relevant Issues. *International Journal of Economics and Finance*. Vol 2, No 2, May 2010, pp 200-220 Arvutivõrgus: <http://ccsenet.org/journal/index.php/ijef/article/viewFile/5908/4688> (02.02.2016).
 43. Sepp, S. Kolmandate isikute õiguste kaitse ja nende huvide ja avaliku huvi arvestamine saneerimismenetkuses. Magistritöö. Tartu 2014.
 44. Smith, D. C., Strömberg, P. Maximizing the value of distressed assets: Bankruptcy law and the efficient reorganization of firms. World Bank Working Paper 2004. Arvutivõrgus: http://www1.worldbank.org/finance/assets/images/Smith-Stromberg_Maximizing.pdf (01.02.2016).
 45. Simpson, E. J. Chapter 11 Reorganization: Modication & Conformation of The Plan. *Bankruptcy Developments Journal*, Vol 3, No 1, 1986, pp 407-433.
 46. Sundgren, S. Does a Reorganization Law Improve the Efficiency of the Insolvency Law? The Finnish Experience. *European Journal of Law and Economics*, 6, 1998, pp 177-198.
 47. Tamm, K. Võlausaldajate huvide kaitse pankroti- ja saneerimismenetluses. Magistritöö. Tartu 2012.
 48. Teloni, F. Chapter 11 Duration, Preplanned Cases and Refiling Rates: An Empirical Analysis in the Post-BAPCPA Era, 23 *American Bankruptcy Institute Law Review* 571, 2015. Arvutivõrgus: <http://ssrn.com/abstract=2601755> (16.02.2016).
 49. Tower, K. F. "Cramdown" Conformation of Single-Asset Debtor Reorganization Plans through Separate Classification of the Deficiency Claim - How In Re U.S. Truck Co. Was Run off the Road. *William and Mary Law Review*. Vol 36, Issue 3, 1995, pp 1169-1201.
 50. Tross, U. Saneerimine kui alternatiiv ettevõtte likvideerimisele pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu 2003.
 51. Varul, P. Pankrotiseaduse uued parandusettepanekud. *Juridica*, 2008, nr 6, lk 359-368.

52. Varul, P. Nõuetest pankrotimenetluses. *Juridica*, 2004, nr 2, lk 96–102.
53. Virgos, M., Garcimartin, F. *The European Insolvency Regulation: Law and Practice*. Kluwer Law International 2004.
54. Vutt, M. Saneerimiskava kinnitamise praktika. Kohtupraktika analüüs, Tartu: Riigikohus, õigusteabe osakond, 2011. Arvutivõrgus: http://www.riigikohus.ee/vfs/1105/SaneerimiskavaKinnitamisePraktika_MargitVutt.pdf (10.01.2016).
55. Warren, E., Westbrook, J.L. The Success of Chapter 11: A Challenge to the Critics, *Michigan Law Review*, Vol. 107, No. 4, Feb 2009.
56. Wessels, B., Markell, B.A., Kilborn, J.J. *International Cooperation on Bankruptcy and Insolvency Matters*. New York: Oxford University Press, 2009.
57. Westbrook, J. L jt. *A Global View of Business Insolvency Systems*. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Publishers, The World Bank and Brill 2010.

Normatiivaktid

58. Asjaõigusseadus. 09.06.1993. - RT I 1993, 39, 590; RT I, 30.06.2015, 41.
59. Consolidation Act 2014-01-06 No. 11 Bankruptcy Act. *Konkursloven*. 06.01.2014 (LBKG 2014 11) - L 2015-05-04 No. 573 (tõlkinud Karnov Group Denmark A/S, Mette Johnsen).
60. Insolvency Statute. *Insolvenzordnung*. 05.10.1994 (BGBl. I S. 2866) – 20.12.2011 (BGBl. I S. 2854). Arvutivõrgus: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/ (15.02.2016).
61. Latvian Insolvency Law. 26.07.2010 (tõlkinud Valsts valodas centrs, State Language Centre). Arvutivõrgus: www.mna.gov.lv/download/540 (01.03.2016).
62. Pankrotiseadus. 22.01.2003. – RT I 2003, 17, 95; RT I, 30.12.2015, 34
63. Restructuring of Enterprises Act — Finland. *Laki yrityksen saneerauksesta (YSL)*. The Reorganisation of Enterprises Act 1993/47; 247/2007. Arvutivõrgus: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1993/19930047> (02.03.2016)
64. Republic of Lithuania Law on Restructuring of Enterprises. 20.03.2001 – No IX-218 – 22.12.2011 - No X-1873. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=418092 (01.03.2016)
65. Saneerimisseadus. 04.12.2008. – RT I 2008, 53, 296; RT I, 09.05.2014, 18
66. The Swedish Company Reorganisation Act. *Lag om företagsrekonstruktion*. SFS 1996:764.

67. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 27.03.2002. – RT I 2002, 35, 216; RT I, 12.03.2015, 106
68. USA Bankruptcy Code. Title 11 Bankruptcy. Arvutivõrgus: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/11> (01.03.2016).
69. Võlaõigusseadus. 26.09.2001 - RT I 2001, 81, 487; RT I, 11.03.2016, 2.
70. Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus. 17.11.2010. – RT I, 06.12.2010, 1.; RT I, 31.01.2014, 8

Kohtupraktika

71. Riigikohtu 24.05.2005 a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-53-05.
72. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 18.11.2009 a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-122-09.
73. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 11.05.2010 a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-28-10.
74. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 15.12.2010 a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-131-10.
75. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 09.05.2011 a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-25-11.
76. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 19.06.2013 a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-74-13.

Muud allikad

77. European Commission. Commission Recommendations of 12.3.2014 on a new approach to business failure and insolvency. Brussels 2014. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/c_2014_1500_en.pdf (12.01.2016).
78. European Commission. Best Project on Restructuring, Bankruptcy and a Fresh Start. Final Report of the Expert Group. September 2003. European Commission Enterprise Directorate General. Arvutivõrgus: <http://www.pedz.uni-mannheim.de/daten/edz-h/gdb/03/best-report-en.pdf> (02.03.2016).
79. Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt. Projekt 2014-2020.12.02.006.01.15-0007 „Õigusloome kodifitseerimine“. Tallinn. Justiitsministeerium 2016.
80. Maksejõuetuse menetluse tõhususe uuring. PricewaterhouseCoopers Advisors. 2013. Arvutivõrgus: http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/maksejouetuse_menetluse_tohususe_uuring_0.pdf (12.03.2016).
81. Report of the National Bankruptcy Review Commission. National Bankruptcy Review Commission. Bankruptcy: the next twenty years. October 20, 1997. Arvutivõrgus: <http://govinfo.library.unt.edu/nbrc/report/12chapt1.pdf> (21.01.2016).

82. Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final draft June 2015. Nordic-Baltic Insolvency Network. June 2015. Arvutivõrgust: http://www.swedishbankers.se/Documents/Nordic-Baltic%20Recommendations%20on%20Insolvency%20Law_Final%20draft%20June%202015.pdf (25.01.2016).
83. Orderly & Effective Insolvency Procedures. Key Issues. Legal Department, International Monetary Fund. 1999. Arvutivõrgust: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/orderly/> (20.02.2016).
84. Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri. Arvutivõrgust: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&page=pub_file&file_id=bbaa586d-223f-409e-6e5f-e055fe21271c& (02.01.2016).
85. Saneerimisseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus. Justiitsministeerium. 13.06.2013. Arvutivõrgust: http://www.koda.ee/public/Saneerimisseaduse_muutmise_seaduse_eelnou_valjatootamise_kavatsus.pdf (26.10.2015).
86. Saneerimismenetluse koostamise kontseptsioon. Justiitsministeerium, Tallinn 2007.
87. United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL). Legislative Guide on Insolvency Law. New York 2005. Arvutivõrgust: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf. (09.01.2016).
88. The World Bank Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems. April 2001. Arvutivõrgust: www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf (01.03.2016).

Kasutatud lühendid

AÕS - asjaõigusseadus.

IMF - *International Monetary Fund*.

InsO - *Insolvenzordnung*.

PankrS - pankrotiseadus.

RKTKm - Riigikohtu tsiviilkolleegiumi määrus.

SanS - saneerimisseadus.

TsMS - tsiviilkohtumenetluse seadustik.

TsÜS - tsiviilseadustiku üldosa seadus.

VÕVS – võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus

VõS - võlaõigusseadus

UNCITRAL - *United Nations Commission on International Trade Law*.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Andres Juhkam**

(sünnikuupäev: 08.04.1972)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava koostamisel ja esitamisel

mille juhendajad on **professor emer. Paul Varul** ja **dotsent Andres Vutt**,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 02.05.2016